Агар дар ҷаҳон набвад омӯзгор,
Шавад тира аз бехирад рӯзгор.

ҲАФТАНОМА АЗ 20-УМИ ИЮЛИ СОЛИ 1932 НАШР МЕШАВАД

ОМӮЗГОР

№15 (12549)
16 апрели
соли 2026

НАШРИЯИ ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН www.omuzgor-gazeta.tj

КАЛОМИ ПЕШВО

НЕРУИ СОЗАНДАВУ ПЕШБАРАНДИ ҶОМЕА

Аз суханони Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон оид ба нақши илм дар рушди ҷомеа

Ҳукумати Тоҷикистон илмро яке аз омилҳои асосии рушди кишвар ва олимонро захираи бузурги зеҳнии ҷомеа дониста, ба мақсади пешрафти ҳамаҷонибаи он ва беҳтар гардонидани шароити иҷтимоии кормандони соҳаи илм ҳамаи имкониятҳоро муҳайё намудааст.

***

Мо мақому манзалати илм, олимону донишмандон, аҳли маориф ва зиёиёни эҷодкорро дар ҷомеа аз нигоҳи иҷтимоӣ, маънавӣ ва молиявӣ давра ба давра баланд бардоштем. Зеро дар ҷаҳони муосир танҳо кишварҳое метавонанд ҳастии худро ҳифз карда, рушд ёбанд, ки шаҳрвандонашон дорои сатҳи баланди саводнокӣ ва маърифату фарҳанг, илмдӯсту донишманд ва соҳибхунар бошанд.

***

Корҳои то имрӯз амалигардида гувоҳанд, ки аз рӯзҳои аввали ташкили давлати соҳибистиқлол илму маориф дар сиёсати Ҳукумати мамлакат мавқеи меҳварӣ дошта, олимону муҳаққиқон ва омӯзгорону зиёиён неруи созанда ва пешбарандаи ҳамаи соҳаҳои ҳаёти кишвар мебошанд. Аз ҷумла, олимони кишвар дар таҳияи ҳуҷҷати муҳимми давлатӣ – Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 саҳми арзишманд гузоштанд.

***

Олимони мо минбаъд низ бояд барои расидан ба ҳадафҳои стратегии давлат, таъмини рушди босуботи мамлакат, пешрафти соҳаҳои мухталифи он, хусусан, ташкили корхонаҳои истеҳсолӣ, таъсиси ҷойҳои корӣ, баланд бардоштани сатҳи зиндагии мардум ва паст кардани шиддати муҳоҷирати меҳнатӣ саҳмгузор бошанд.

***

Истиқлоли давлатӣ шароит фароҳам овард, ки таҳқиқи илмии дастовардҳои моддиву маънавӣ, мероси фарҳангӣ ва таърихи куҳанбунёди тоҷикон вусъати бесобиқа пайдо карда, миллати тоҷик дар арсаи байналмилалӣ ҳамчун миллати тамаддунсозу фарҳангсолор, эҷодкору илмпарвар ва шаҳрсозу шаҳрнишин муаррифӣ гардад.

***

Рушди маърифатнокии аҳолӣ, тавсеаи тафаккур ва ҷаҳонбинии илмӣ ва ҷалби бештари ҷомеа, алалхусус, наврасону ҷавонон ба илмомӯзӣ, ки бунёди онро илмҳои табиӣ ва риёзӣ ташкил медиҳанд, василаи асосии пешгирӣ кардани хурофот, ифротишавӣ, зоҳирпарастии динӣ ва гароидан ба ғояҳои иртиҷоӣ мебошад. Бо ин мақсад мо солҳои 2020-2040-ро «Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф» эълон карда, дар ин замина чор санади дахлдор қабул намудем.

***

Дар замони мо, яъне, давраи шиддати рӯзафзуни рақобату мухолифатҳо танҳо давлатҳое ҳастии худро ҳифз карда, пеш рафта метавонанд, ки миллати босаводу огоҳ, низоми пешрафтаи илмиву инноватсионӣ ва олимону навоварони донишманд дошта бошанд.

***

Фаромӯш набояд кард, ки яке аз омилҳои асосии хурофотпарастӣ ва гароидан ба ғояҳои иртиҷоӣ сатҳи пасти маърифатнокӣ ва тафаккури илмӣ дар ҷомеа мебошад. Маҳз илму маориф асоси пешрафти давлат ва раҳоии ҷомеа аз ҳама бадбахтиҳо, аз ҷумла, ифротишавӣ, хурофотпарастӣ ва ҷаҳолат аст.

***

Бовар дорам, ки олимони мо чун ҳамеша рисолати худро дар назди миллату давлат бо садоқати баланди ватандорӣ иҷро намуда, дар ҳифзи дастовардҳои истиқлол, муқаддасоти миллӣ таҳкими хотираи таърихиву фарҳангии миллати тоҷик ва муаррифии шоистаи Ватани азизамон – Тоҷикистон саҳми арзишманди худро мегузоранд.

***

Бовар дорам, ки шумо – олимону донишмандон ва омӯзгорону зиёиёни муҳтарам бо таҳқиқоти арзишманди илмии худ ва мавқеи созандаатон дар рушду пешрафти давлат саҳми бештар мегузоред ва минбаъд низ рисолати ватандории худро бо садоқат ба Тоҷикистони маҳбуб ва мардуми шарафманди он иҷро менамоед.

ҶАЛАСАИ СИТОДИ ДАВРИ АВВАЛИ ОЗМУН

«Илм – фурӯғи маърифат»

14 апрели соли 2026 дар Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти раёсати муовини Сарвазири Ҷумҳурии Тоҷикистон, раиси Комиссияи озмуни ҷумҳуриявӣ Дилрабо Мансурӣ ҷаласаи кории ситоди даври аввали Озмуни ҷумҳуриявии «Илм – фурӯғи маърифат» баргузор гардид.

Дар кори ҷаласа муовини якуми вазири маориф ва илм Ҳомид Ҳошимзода, намояндагони вазорату кумитаҳои дахлдор, ҳайати комиссияи озмун ва дигар сохторҳои марбута ба таври ҳузурӣ ва маҷозӣ иштирок намуданд.

Муовини Сарвазири Ҷумҳурии Тоҷикистон Дилрабо Мансурӣ таъкид намуд, ки озмунҳои ҷумҳуриявии «Илм – фурӯғи маърифат», «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст», «Тоҷикистон – Ватани азизи ман» ва «Шоҳномахонӣ» таҳти таваҷҷуҳ ва сарпарастии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон қарор дошта, дар баланд бардоштани маърифати ҷомеа нақши муассир доранд.

Зикр гардид, ки Озмуни ҷумҳуриявии «Илм – фурӯғи маърифат» ба як платформаи муҳим дар самти дарёфти истеъдодҳои ҷавон ва рушди тафаккури илмӣ табдил ёфтааст. Иштироки фаъоли донишҷӯён, омӯзгорон, пажуҳишгарон ва намояндагони касбу кори гуногун гувоҳи таваҷҷуҳи рӯзафзуни ҷомеа ба илм ва тадқиқот мебошад.

Ҷаласа тибқи рӯзномаи тасдиқшуда баргузор гардида, зимни баргузории он масъалаҳои муҳимми омодагӣ барои баргузории озмун дар соли 2026 баррасӣ шуданд. Аз ҷумла, гузориши муовини якуми вазири маориф ва илм оид ба сатҳи омодагӣ ба даври аввал шунида шуда, инчунин, ҷадвали баргузории чор даври озмун барои соли 2026 тасдиқ гардид.

Ҳамзамон, низоми нави бақайдгирии ғолибони даврҳои дуюм ва сеюм тавассути Портали электронии Вазорати маориф ва илм муаррифӣ ва тасдиқ шуд, ки ба таъмини шаффофият ва рақамисозии раванд мусоидат менамояд. Дар ҷаласа, ҳамчунин, навори тарғиботии озмун барои соли 2026 баррасӣ ва тасдиқ шуда, масъалаҳои вобаста ба такмили шартҳои баҳогузорӣ дар номинатсияҳо бо дарназардошти пешниҳоди Агентии инноватсия ва технологияҳои рақамии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳокима гардиданд.

Муовини якуми вазири маориф ва илм доир ба натиҷаҳои озмун дар соли 2025 маълумот пешниҳод намуда, таваҷҷуҳи зиёди ҷавонон ба омӯзиши илмҳои риёзӣ, дақиқ ва табиӣ яке аз дастовардҳои муҳимми озмун арзёбӣ кард.

Дар ҷараёни ҷаласа таъкид гардид, ки барои такмили раванди баргузории озмун ва мутобиқсозии он ба талаботи замони муосир номинатсияи нави «Зеҳни сунъӣ ва барномасозӣ» ворид гардида, инчунин, ихтисосҳои муосири ба талаботи бозори меҳнат ҷавобгӯ дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ роҳандозӣ шудаанд.

Инчунин, санади меъёрии марбут ба тартиби қабули ғолибон ба муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ таҳия гардидааст.

Дар идома миёни иштирокчиён мубодилаи афкор сурат гирифт ва пешниҳодҳои судманд ҷиҳати таҳкими ҷанбаҳои ташкилии озмун ироа гардиданд. Аз ҷумла, зарурати таблиғи густурдаи озмун тавассути воситаҳои ахбори омма ва шабакаҳои иҷтимоӣ таъкид карда шуд.

Дар анҷом раиси Комиссияи ҷумҳуриявии озмун Дилрабо Мансурӣ ба вазорату идораҳои дахлдор, мақомоти маҳаллӣ ва дигар ниҳодҳои марбута барои дар сатҳи баланд, шаффоф ва мутобиқ ба талаботи низомнома баргузор намудани даврҳои озмун супоришҳои мушаххас дод.

Маркази матбуоти
Вазорати маориф ва илм

Почтаи электронии «Омӯзгор»: n.omuzgor@maorif.tj
Телефон барои тамос: 225-81-55

Макун ёрии марди паймоншикан,
Ки паймоншикан хок дорад кафан.
Абулқосими Фирдавсӣ

ДАР АРСАИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ

Ҳамкорӣ ба хотири рушди устувор

– Рақамикунонӣ ва зеҳни сунъӣ яке аз самтҳои асосӣ ва калидии дурнамои рушди давлат маҳсуб шуда, пешрафти он ба идоракунии давлатӣ, иқтисод, молия, энергетика ва хизматрасониҳо мусоидат менамояд,-иброз намуд муовини Сарвазири Ҷумҳурии Тоҷикистон Дилрабо Мансурӣ дар маросими ифтитоҳи Форуми байналмилалии «Ҳамкорӣ ба хотири рушди устувор: Сабз. Рақамӣ. Ҳушманд», ки 14 апрели соли равон дар пойтахти Тоҷикистон – шаҳри Душанбе оғоз гардид.

Форуми байналмилалии «Ҳамкорӣ ба хотири рушди устувор: Сабз. Рақамӣ. Ҳушманд» бо иқдоми Донишгоҳи байналмилалии сайёҳӣ ва соҳибкории Тоҷикистон дар мувофиқа бо Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон созмон дода шуд. Дар он беш аз 2000 нафар иштирокдор, роҳбарони муассисаҳои олӣ ва касбии кишварҳои хориҷӣ ва Тоҷикистон, олимону донишмандон, коршиносон, намояндагони корпусҳои дипломатии муқими Тоҷикистон ва созмонҳои байналмилалию минтақавӣ иштирок намуданд.

Таҳкими ҳамкории байналмилалии академӣ дар соҳаи рушди устувор, пешбурди навоваріҳо, технологияҳои рақамӣ ва қарорҳои «ҳушманд» барои иқтисоди устувор, дастгирии ташаббусҳои ҷавонон, стартапҳо ва лоиҳаҳои илмӣ дар соҳаи экология, иқлим, захираҳои об, энергетика ва шаҳрсозии сабз, инчунин, намоиши таҷрибаҳои беҳтарини таълимӣ, илмӣ ва соҳибкорӣ, пешбурд ва дастгирии институтсионалии ташаббусҳои глобалӣ ва байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаҳои рушди устувор, рақамикунонӣ ва истифодаи зеҳни сунъӣ аз ҳадафҳои асосии форум арзёбӣ гардид.

Дар форуми байналмилалӣ муовини Сарвазири мамлакат оид ба рушди соҳаҳои иқтисоди «сабз», рақамӣ ва зеҳни сунъӣ дар мамлакат ва тадбирҳои андешидаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, хусусан, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон сухан намуд. Гуфта шуд, ки Ҳукумати Тоҷикистон дар ин самт якчанд санаду барномаҳои давлатӣ қабул кардааст. Аз ҷумла, қабули «Стратегияи рушди зеҳни сунъӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2040», Консепсияи иқтисоди рақамии Ҷумҳурии Тоҷикистон, «Барномаи миёнамуҳлати рушди иқтисоди рақамӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи солҳои 2021-2025» аз қадамҳои қатъӣ дар самти муваффақ гардидан дар рушди иқтисоди миллии мамлакат маҳсуб мешаванд.

Технологияҳои рақамӣ ва зеҳни сунъӣ на танҳо соҳаи иқтисод, балки сохтори иҷтимоӣ ва низоми идоракунии давлатиро тағйир медиҳанд. Он аз ҷиҳати идоракунӣ муфиду самаровар буда, дастрасии аҳолиро ба маълумот, маориф ва хизматрасонӣ беҳтар намуда, нобаробарии минтақавӣ ва мушкилоти табииро коҳиш медиҳад ва сатҳи зиндагии шаҳрвандонро боло мебарад.

Таъкид гардид, ки мавзуи меҳварии форум, ки фарогири мавзуъҳои вобаста ба рушди устувор, иқтисоди «сабз», идоракунии рақамӣ ва истифодаи оқилонаи имконияти технологияҳои нав мебошад, дар суръатбахшии стратегия, Консепсияи иқтисоди рақамӣ, «Барномаи миёнамуҳлати рушди иқтисоди рақамӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи солҳои 2026-2030», ҳамкории мутақобил ва табодули таҷриба дар ин самт қадами муассир мебошад.

Бояд гуфт, ки Тоҷикистон ба ин раванд бо диду назари нав ва таҳаввулоти амиқ ворид гардидааст. Дар баробари ташаббусҳои ҷаҳонӣ дар соҳаи обу иқлим Тоҷикистон мавқеи худро дар масоили зеҳни сунъӣ тадриҷан таҳким мебахшад. Моҳи июли соли 2025 Маҷмаи Умумии Созмони Милали Муттаҳид қатъномаи махсус қабул намуд, ки бо он ташаббуси Тоҷикистон пешниҳод гардида, ба нақши зеҳни сунъӣ дар фароҳам овардани имконияти нав барои рушди устувор дар Осиёи Марказӣ бахшида шудааст. Ин иқдоми нав, саривақтӣ ва ояндасоз аст, ки Тоҷикистонро ба ҳайси ҷонибдори технологияҳои рақамӣ муаррифӣ менамояд. Илова бар ин, Тоҷикистон дар муколамаи байналмилалии зеҳни сунъӣ фаъолона иштирок намуда, баргузории ҳамоишҳои марбут ба ин самтро пуштибонӣ менамояд.

Дар даҳсолаи охир иқтисоди Тоҷикистон рушди устуворро таҷриба намуд. Баланд шудани ҳаҷми маҷмуи маҳсулоти дохилӣ, афзоиши даромади аҳолӣ ва коҳиши сатҳи камбизоатӣ далели он аст, ки иқтисодиёт ба сатҳи нави рушд ворид шудааст. Ин раванд ба ҳаҷми истеҳсолот, ташаккули ҷойҳои нави корӣ ва беҳтар шудани шароити зиндагии аҳолӣ таъсири мусбат расонидааст. Ҳаҷми маҳсулоти дохилӣ дар соли 2025 ба 16,5 миллиард сомонӣ расид, ки ин нишондиҳандаи рушди устувори иқтисодиро нишон медиҳад. Ҳаҷми истеҳсолоти саноатӣ 1,5 маротиба афзуда, ба 7,5 миллиард сомонӣ расидааст. Ҳаҷми истеҳсолоти кишоварзӣ 1,4 маротиба афзуда, ба 3,5 миллиард сомонӣ расидааст. Ҳаҷми сармоягузорӣ ба капитали асосӣ 1,5 маротиба афзуда, ба 4,5 миллиард сомонӣ расидааст. Ҳаҷми содироти хизматрасониҳо 1,5 маротиба афзуда, ба 2,5 миллиард доллари ИМА расидааст. Ҳаҷми содироти молҳо 1,5 маротиба афзуда, ба 2,5 миллиард доллари ИМА расидааст. Ҳаҷми воридоти молҳо 1,5 маротиба афзуда, ба 6,5 миллиард доллари ИМА расидааст. Ҳаҷми истеҳсолоти саноатӣ 1,5 маротиба афзуда, ба 7,5 миллиард сомонӣ расидааст. Ҳаҷми истеҳсолоти кишоварзӣ 1,4 маротиба афзуда, ба 3,5 миллиард сомонӣ расидааст. Ҳаҷми сармоягузорӣ ба капитали асосӣ 1,5 маротиба афзуда, ба 4,5 миллиард сомонӣ расидааст. Ҳаҷми содироти хизматрасониҳо 1,5 маротиба афзуда, ба 2,5 миллиард доллари ИМА расидааст. Ҳаҷми содироти молҳо 1,5 маротиба афзуда, ба 2,5 миллиард доллари ИМА расидааст. Ҳаҷми воридоти молҳо 1,5 маротиба афзуда, ба 6,5 миллиард доллари ИМА расидааст.

Ректори Донишгоҳи байналмилалии сайёҳӣ ва соҳибкории Тоҷикистон Убайдулло Асрорзода изҳор дошт, ки форум платформаи бисёрзинагии байналмилалӣ мебошад, ки ниҳодҳои давлатӣ, ҷомеаи илмӣ ва академӣ, бахши хусусӣ, созмонҳои байналмилалӣ ва ҷавононро бо мақсади баррасии рӯзномаи рушди устувор, иқтисоди «сабз», гузариши рақамӣ, зеҳни сунъӣ ва инноватсия муттаҳид сохтааст. Баргузории ин форум дар таҳкими нуфузи массисаҳои олӣ, аз ҷумла, Донишгоҳи байналмилалии сайёҳӣ ва соҳибкорӣ нақши муҳим мебозад.

Дар маросими ифтитоҳи Форуми байналмилалии «Ҳамкорӣ ба хотири рушди устувор: Сабз. Рақамӣ. Ҳушманд» намояндаи доимии Созмони Милали Муттаҳид дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Парвати Рамасвами, раиси Кумитаи Маҷлиси намояндагон Барно Саидвализода, вазири рушди иқтисод ва савдои ҷумҳурӣ Абдураҳмон Абдураҳмонзода ва дигар намояндагони кишварҳои хориҷӣ доир ба равандҳои рушди устувор, иқтисоди рақамӣ ва зеҳни сунъӣ дар ҷаҳон ва Тоҷикистон ибрози назар намуданд.

Дар доираи Форуми байналмилалии «Ҳамкорӣ ба хотири рушди устувор: Сабз. Рақамӣ. Ҳушманд» саммити ректорон, конфронсҳои байналмилалии илмию амалӣ дар самтҳои гуногун, форуми экологии ҷавонон, форуми соҳибкорӣ, намоишгоҳҳои лоиҳаҳои илмӣ ва инноватсионӣ, ташаббусҳои стартапӣ, олимпиадаю озмунҳо, чорабиниҳои фарҳангӣ-экологӣ, мусобиқаҳои сайёҳии варзишӣ, инчунин, чорабиниҳои дигари канорӣ гузаронида мешаванд. Форуми байналмилалии «Ҳамкорӣ ба хотири рушди устувор: Сабз. Рақамӣ. Ҳушманд» ҳамчун платформаи муҳимми муколамаи бисёрҷониба хизмат намуда, ба таҳкими ҳамкории илмӣ, иқтисодӣ ва институтсионалӣ байни кишварҳо мусоидат менамояд.

Баргузории Форуми байналмилалии «Ҳамкорӣ ба хотири рушди устувор: Сабз. Рақамӣ. Ҳушманд» ба тақвияти ҳамкории устувори байналмилалӣ, таҳияи лоиҳаҳои муштараки илмӣ, таълимӣ ва соҳибкорӣ, рушди ҷавонон ва навоваріҳо, инчунин, таҳкими нақши Тоҷикистон ҳамчун маркази эътирофгардидаи минтақавӣ ва байналмилалии рушди устувор мусоидат менамояд.

Дар маҷмуъ, баргузории чунин форумҳо барои Тоҷикистон чун минбари муколама, воситаи пешбурди дипломатияи рушд, таҳкими эътимоди байналмилалӣ ва муаррифии иқтидори воқеии миллӣ хизмат менамояд.

АМИТ «Ховар»

Иштирок ва суханронии вазир дар Конгресси «Осиёи Марказӣ – Иттиҳоди Аврупо»

13-14 апрели соли 2026 дар шаҳри Самарқанди Ҷумҳурии Ӯзбекистон Конгресси байналмилалии «Осиёи Марказӣ – Иттиҳоди Аврупо» баргузор гардид, ки дар кори он вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон Раҳим Саидзода иштирок ва суханронӣ намуд.

Зимни маросими расмии ифтитоҳи конгресс вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон суханронӣ намуда, аҳаммияти таҳкими ҳамкориҳои фаромарзиро дар соҳаҳои маориф ва илм таъкид кард. Вазир иброз дошт, ки шаҳри бостонии Самарқанд аз қадимулайём ҳамчун маркази илм, фарҳанг ва муколамаи тамаддунҳо шинохта шуда, баргузории чунин ҳамоиши сатҳи баланд дар ин макон рамзӣ ва дорои аҳаммияти хос мебошад.

Дар идомаи конгресс, вазири маориф ва илм дар ҷаласаи пленарӣ таҳти унвони «Интегратсияи маориф ва илм ҳамчун асоси шарикии устувори Осиёи Марказӣ ва Иттиҳоди Аврупо» иштирок карда, доир ба самтҳои афзалиятноки ҳамкориҳои байналмилалӣ суханронӣ намуд. Зимни суханронӣ зикр намуд, ки барои рушди соҳаҳои маориф ва илм се ҳадафи стратегии муҳим-рушди таҳсилоти муҳандисӣ ва тиббӣ бо мутобиқсозии барномаҳо ба стандартҳои аврупоӣ, ҷалби грантҳо ва барномаҳои табодули академӣ, инчунин, тақвияти ҳамгироии илм ва истеҳсолот тавассути татбиқи технологияҳои рақамӣ ва «сабз» муҳим мебошанд. Ҳамзамон, вазир пешниҳод намуд, ки барои ноил шудан ба ин ҳадафҳо таъсиси барномаҳои муштараки таълимӣ, роҳандозии муободилаи устодону донишҷӯён, таъсиси фонди минтақавии грантҳо ва ифтитоҳи маркази ҳамоҳангсозии ҳамкориҳо дар минтақа зарур мебошад. Чунин иқдомҳо метавонанд имкониятҳои нави таҳсил, таҷрибаомӯзӣ ва шуғли ҷавононро фароҳам оварда, ба рушди иқтисод ва тақвияти низоми тандурустӣ ва муҳандисии кишварҳо мусоидат намоянд.

Барномаи конгресс фарогири як қатор ҷаласаҳои муҳимми мавзуӣ, аз ҷумла, панелҳои сатҳи вазирон, муҳокимаҳои илмӣ ва нишастҳои соҳавӣ дар самтҳои иқтисод, технология ва тиб буд, ки дар онҳо масъалаҳои густариши ҳамкориҳои байнидонишгоҳӣ, татбиқи барномаҳои муштарак ва рушди таҳқиқоти илмӣ баррасӣ гардиданд.

Дар ҳошияи конгресс вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон бо як қатор ҳамтоён ва намояндагони муассисаҳои таҳсилоти олии кишварҳои иштирокчӣ мулоқотҳои дуҷониба анҷом дода, масъалаҳои таҳкими ҳамкориҳо дар самти табодули академӣ, татбиқи барномаҳои муштарак, ҷалби сармоягузорӣ ба соҳаҳои маориф ва рушди лоиҳаҳои муштараки илмиро мавриди баррасӣ қарор дод.

Бояд гуфт, чорабинии мазкур яке аз платформаҳои муҳимми байналмилалӣ дар самти таҳкими ҳамкориҳои илмию таълимӣ байни кишварҳои Осиёи Марказӣ ва Иттиҳоди Аврупо маҳсуб ёфта, дар он вазирони соҳа, роҳбарони муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ, намояндагони созмонҳои байналмилалӣ ва коршиносони соҳа иштирок намуданд.

Конгресси «Осиёи Марказӣ - Иттиҳоди Аврупо» ҳамчун платформаи муҳимми ҳамгироии илмию таълимӣ ба таҳкими робитаҳои байналмилалӣ, рушди иқтидори кадрӣ ва баланд бардоштани сифати таҳсилот дар минтақа мусоидат менамояд.

Баррасии гузариш ба низоми 12-сола

10 апрел дар Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои иҷрои дастуру супоришҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар мавзуи «Масъалаҳои таълиму тарбия, сифати таҳсилот, гузариш ба низоми 12-солаи таълим» ҳамоиш баргузор гардид.

Муовини якуми Раиси Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон Шермуҳаммад Шоҳиён зикр намуд, ки масъалаҳои баррасишаванда воқеан, барои рушди устувори давлат ва ҷомеаи мо аҳаммияти калидӣ доранд. Соҳаҳои илму маориф ва тарбия арзишҳои маънавию фарҳангӣ, фаъолияти динӣ ва риояи анъанаҳои миллӣ аз ҷумлаи самтҳое мебошанд, ки бевосита ба ташаккули ҷаҳонбинӣ, маърифат ва сатҳи масъулияти шаҳрвандии насли наврас таъсир мерасонанд.

Раиси Кумитаи дин ва тарбия ҷашну маросими назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Сулаймон Давлатзода доир ба иҷрои Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросим дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва дастуру супоришҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, ки зимни мулоқот бо фаъолон, намояндагони ҷомеа ва ходимони дини мамлакат (9 марти соли 2024) баён гардиданд, маълумоти муфассал пешниҳод намуд.

Дар ҳамоиш муовини вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон Равшан Каримзода доир ба ваъзи таълиму тарбия дар муассисаҳои таълимии мамлакат, инчунин, тадбирҳои баланд бардоштани сифати таълиму тарбия ва чорабиниҳои ҳамкории байниидоравӣ сухан гуфт.

Китобҳои «Эмомалӣ Раҳмон – Ҷамшеди рӯзгори мо» ва «Наврӯз аз Рӯдакӣ то имрӯз» муаррифӣ гардиданд.

ҲАФТАИ ВАЗОРАТ

Шоми 9 апрели соли 2026 дар толори «Кохи Суруш» бо иштироки вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон Раҳим Саидзода, муовинони вазир, кормандони раёсату шуъбаҳои дастгоҳи марказӣ ва муассисаҳои тобеъ филми ҳунарии «Моҳӣ дар шаст» намоиш дода шуд.

Филми «Моҳӣ дар шаст» асари муштараки Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Исломии Эрон буда, бо коргардонии Муҳиддини Музаффар соли 2025 рӯйи навор омадааст. Мазмуни филм саргузашти таъсирбахши писарбачаи даҳсола, тарбиятгирандаи мактаб-интернатро инъикос менамояд, ки

«Моҳӣ дар шаст» филми диданист

ҳамроҳи қаҳрамони дигар - Самад, дар ҷустуҷӯйи модари худ аз шимол то ҷанубӣ кишвар сафар намуда, бо рӯйдодҳои гуногун ва пурмоҷаро рӯ ба рӯ мегардад.

Зимни намоиш тамошобинон аз манзараҳои нотакрори табиати кишвар баҳравар гардида, ба ҷаҳони ботинии қаҳрамони хурдсол ворид шуда, орзуву ормон, дарду умед ва эҳсосоти поки ӯро бо тамоми ҳастӣ дарк намуданд. Филм бо мазмуни амиқ ва ҳассоси худ дар қалби ҳозирин таассуроти фаромӯшнопазир гузошт.

Баъд аз анҷоми намоиши филм вазири маориф ва илм суханронӣ намуда, зикр кард, ки сиёсати фарҳангпарваронаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон заминаи мусоидро барои рушди синамои миллӣ ва эҷоди филмҳои пурмазмуну тарбиявӣ фароҳам овардааст. Маҳаки филми мазкур бо як таъсиргузории амиқи эҳсосӣ бори дигар собит сохт, ки таъкидҳои пайвастаи Пешвои муаззами миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҷиҳати эҳтироми падару модар ва арҷгузорӣ ба арзишҳои муқаддаси оилавӣ на танҳо шиори ахлоқӣ, балки як зарурати воқеии ҳаёти инсонӣ мебошанд. Ҳаёти пурдарди қаҳрамони хурдсоли филм қалбҳоро такон дода, бинандаро водор месозад, то бо эҳсоси баланд ба қадри меҳру муҳаббати волидайн бирасад ва масъулияти фарзандиро бо тамоми ҳастӣ дарк намояд. Ин паёми пурмаънои филм бо лаҳни самимиву таъсирбахш дар зеҳну қалби ҳар тамошобин нақш баста, арзиши муҳаббати хонаводагӣ ва пайванди ҷовидонаи фарзанду модарро ба таври равшан таҷассум мекунад.

Вазир, ҳамзамон, иброз дошт, ки филмҳои касбии миллӣ муаррифгари фарҳанг ва синамои тоҷик дар арсаи байналмилалӣ буда, рӯйи кор омадани чунин асарҳо барои таҳкими мавқеи синамои ватанӣ дар сатҳи ҷаҳонӣ мусоидат менамояд.

Ба таъкиди коргардон Муҳиддини Музаффар, намоиши мазкур ҷиҳати дастгирӣ ва тарғиби филмҳои касбии миллӣ роҳандозӣ шудааст. Ба таъкиди коргардон, ин иқдоми дар таҳкими завқи зебоипарастӣ ва боло бурдани маърифати фарҳангии кормандон мусоидат намуд.

Дар анҷом иштирокчиён таассуроти гарму самимии худро аз филм баён дошта, онро асари пурмазмун, тарбиявӣ ва таъсирбахш арзёбӣ карданд.

Густариши ҳамкориҳои байналмилалӣ

Дар Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон мулоқоти муовини якуми вазир Ҳомид Ҳошимзода бо муовини директори Ассотсиатсияи байналмилалии таҳсилоти фаромиллӣ (ITEA) Бенҷамин Леонг баргузор гардид.

Дар оғоз муовини якуми вазир меҳмононро хайрамақдам гуфта, барои таваҷҷуҳ ва ҳавасмандии онҳо ҷиҳати рушди ҳамкориҳо бо Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаҳои маориф ва илм изҳори сипос намуд. Таъкид гардид, ки ин сафар ҳамчун қадами муҳим дар таҳкими робитаҳои байналмилалӣ ва густариши ҳамкориҳои фаромиллӣ арзёбӣ мешавад.

Қайд карда шуд, ки маориф ва илм дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз самтҳои афзалиятноки сиёсати давлатӣ ба ҳисоб рафта, дар доираи стратегияҳои миллӣ ба рушди таҳсилоти босифат, мутобиқ ба талаботи иқтисодиёти муосир ва бозори меҳнат диққати махсус дода мешавад. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ислоҳоти низоми таҳсилот, рақамикунонӣ, тақвияти иқтидори институтсионалӣ ва густариши ҳамкориҳои байналмилалӣ аҳаммияти ҷиддӣ медиҳад.

Ҷонибҳо имкониятҳои ҳамкориҳоро мавриди баррасӣ қарор дода, пешниҳодоти Ассотсиатсияро ҳамчун заминаи мусоид барои роҳандозии ҳамкориҳои мутақобилан судманд арзёбӣ намуданд. Аз ҷумла, самтҳои муҳимми ҳамкорӣ таҳия ва татбиқи барномаҳои муштараки таълимӣ, навсозии барномаҳои таълимӣ бо дарназардошти талаботи бозори меҳнат, тақвияти мубодилаи академӣ ва барномаҳои таҷрибаомӯзӣ, рушди иқтидори институтсионалӣ ва такмили ихтисоси кадрҳо, инчунин, дастгирии раванди

рақамикунонии соҳаи маориф арзёбӣ гардиданд.

Таъкид шуд, ки татбиқи чунин ташаббусҳо метавонад ба баланд бардоштани сатҳи рақобатпазирии хатмкунандагон, воридшавии муассисаҳои таҳсилоти олӣ ба фазои байналмилалии таҳсилот ва рушди иқтидори инсонӣ мусоидат намояд.

Ҳамзамон, ҷонибҳо зарурати муайян намудани самтҳои афзалиятноки ҳамкорӣ, интихоби лоиҳаҳои пилотӣ, таҳияи харитаи роҳ бо нишондиҳандаҳои мушаххаси натиҷа ва ҷалби шарикони байналмилалӣ ва манбаъҳои маблағгузориро муҳим арзёбӣ намуданд. Ҳамкориҳо бояд хусусияти амалӣ дошта, ба натиҷаҳои мушаххас дар шакли барномаҳо ва лоиҳаҳои муштарак оварда расонанд.

Дар фарҷом Вазорати маориф ва илм омодагии худро ҷиҳати мусоидат ба ҳамоҳангсозии ҳамкориҳо бо муассисаҳои таҳсилоти олӣ, дастгирии ташаббусҳо, иштирок дар таҳияи барномаҳо ва лоиҳаҳои муштарак изҳор намуд.

Ҷонибҳо изҳори итминон карданд, ки натиҷаҳои мулоқоти имрӯза метавонанд заминаи устувор барои оғози ҳамкориҳои дарозмуддат ва самаранок гардида, ба рушди минбаъдаи соҳаҳои маориф ва илм мусоидат хоҳанд кард.

Стратегияи миллии арзёбии сифати таҳсилот дар амал

Дар Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста ба рафти иҷрои Стратегияи миллии арзёбии сифати таҳсилот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2044 ва Нақшаи миёнамуҳлати амалисозии он барои солҳои 2025-2027 таҳти раёсати муовини якуми вазири маориф ва илм Ҳомид Ҳошимзода ҷаласа баргузор гардид.

Д. Раҳматзода - сармутахассиси шуъбаи сифати таҳсилот, вобаста ба рафти иҷрои бандҳои стратегияи мазкур маълумот пешниҳод намуда, зикр кард, ки ҷиҳати татбиқи самараноки ҳадафҳои пешбинишуда як қатор чорабиниҳои муҳим амалӣ гардиданд. Такмили низоми арзёбии дохилӣ ва беруна, ҷорӣ намудани воситаҳои муосири санҷиши дониш, баланд бардоштани иқтидори касбии мутахассисони соҳа ва тақвияти заминаи меъёриву ҳуқуқӣ дар самти арзёбии сифати таҳсилот аз ҷумлаи дастовардҳои назаррас ба ҳисоб мераванд. Ҳамзамон, таъкид шуд, ки дар самти ҳамоҳангсозии механизмҳои арзёбӣ ва фарогирии якхелаи муассисаҳои таълимӣ ба низоми ягонаи арзёбӣ ҳанӯз ҳам масъалаҳои ҳалталаб боқӣ мемонанд.

Дар идомаи ҷаласа иштирокчиён вобаста ба беҳтар намудани сифати иҷрои бандҳои стратегия, таҳкими назорати дохилӣ ва истифодаи самараноки имкониятҳои мавҷуда пешниҳодҳои мушаххас ироа намуданд.

Муовини якуми вазири маориф ва илм дар ҷамъбасти ҷаласа иброз дошт, ки баланд бардоштани сифати таҳсилот дар муассисаҳои таълимии кишвар яке аз ҳадафҳои асосии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шумор рафта, моро зарур аст, ки ҷиҳати иҷрои саривақтии бандҳои нақшаи чорабиниҳои стратегия сарҷамъона кӯшиш намоем. Ҳамзамон, ба масъулин ҷиҳати таъмини иҷрои босифати вазифаҳои пешбинишуда дастуру супоришҳои мушаххас дода шуд.

Омодасозии ҷавонон ба зиндагии мустақил

Дар Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон вохӯрии муовини вазири маориф ва илм Бадриддин Музаффарзода бо ҳайати Созмони байналмилалии муҳоҷират дар Тоҷикистон таҳти роҳбарии сардори миссия ҷаноби Виктор Лутенко баргузор гардид.

Дар оғоз ҷонибҳо аҳаммияти ҳамкориҳои дуҷонибаро дар шароити муосир таъкид намуда, зикр карданд, ки муҳоҷират ба як унсури муҳимми иқтисодӣ ва иҷтимоии ҷомеа табдил ёфта, таҳкими пайванди маориф ва муҳоҷират аҳаммияти муҳим касб намудааст.

Қайд гардид, ки низоми маорифи кишвар ҳамчун манбаи дониш василаи муҳимми таҳкими устувории иҷтимоӣ, рушди сармояи инсонӣ ва омодасозии ҷавонон ба зиндагии мустақил баромад мекунад. Дар ин замина, як қатор самтҳои афзалиятноки ҳамкорӣ муайян карда шуданд. Аз ҷумла, ҷонибҳо ба масъалаи дастгирии кӯдакони аз муҳоҷират осебдида таваҷҷуҳи махсус зоҳир намуданд. Барои чунин кӯдакон муассисаҳои таълимӣ бояд ҳамчун муҳити мусоиди иҷтимоӣ ва равонӣ хизмат намоянд. Зарурати таҳияи механизмҳои муассири реинтегратсияи кӯдаконе, ки аз хориҷи кишвар, махсусан, аз Федератсияи Россия бармегарданд, муҳим арзёбӣ гардид.

Инчунин, рушди малакаҳо ва баланд бардоштани рақобатпазирии ҷавонон яке аз самтҳои калидӣ номида шуд. Густариши таҳсилоти касбӣ ва роҳнамоии дурусти касбӣ метавонад ба коҳиш додани хавфҳои муҳоҷирати ғайримунтазам мусоидат намояд.

Дар идома ҷонибҳо рушди таълими фосилавиро ҳамчун абзори муҳимми нигоҳ доштани робитаи кӯдакони дар хориҷбуда бо барномаи таълимии миллӣ ва забони модарӣ арзёбӣ карданд. Ворид намудани дониш ва малакаҳои муҳоҷирати бехатар ба барномаҳои таълимӣ муҳим дониста шуд.

Дар рафти мулоқот фаъолияти амалии Созмони байналмилалии муҳоҷират дар Тоҷикистон, аз ҷумла, таъсиси лабораторияҳои IT, дастгирии марказҳои таҳсилоти иловагӣ ва татбиқи барномаҳои рушди малакаҳои рақамӣ ҳамчун намунаи ҳамкории самаранок арзёбӣ гардид.

Дар охир ҷонибҳо омодагии худро ҷиҳати муайян намудани самтҳои мушаххаси ҳамкорӣ, тақвияти механизми ҳамоҳангсозӣ ва татбиқи ташаббусҳои муштарак, ки ба манфиати кӯдакон ва ҷавонон равона шудаанд, изҳор намуданд.

Таваҷҷуҳ ба таҳия ва нашри китобҳои дарсӣ

Дар Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти унвони «Арзиши адабиёти таълимӣ-методӣ барои муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ» мизи мудаввар баргузор гардид.

Дар он муовини вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон Бадриддин Музаффарзода, роҳбарон ва намояндагони сохторҳои соҳавӣ, олимону коршиносон ва омӯзгорон иштирок намуданд.

Дар оғоз муовини вазири маориф ва илм иброз дошт, ки дар ҷаҳони муосир вобаста ба пешрафти босуръати техника ва технология низоми маориф ва роҳҳои таълим пайваста такмил меёбанд. Дар ин раванд, мукаммалгардонии тамоми самтҳои фаъолияти соҳа, аз ҷумла, такмили равандҳои таҳия, озмоиш, таҳрир ва нашри адабиёти таълимӣ яке аз вазифаҳои муҳим ба ҳисоб меравад.

Ноиби президенти Академияи таҳсилоти Тоҷикистон И. Каримова доир ба масъалаҳои марбут ба таҳия ва такмили адабиёти таълимӣ-методӣ суханронӣ намуда, зарурати баланд бардоштани сатҳи илмӣ ва методии китобҳои дарсӣ, мутобиқсозии онҳо ба талаботи стандартҳои муосир ва густариши ҳамкориҳо миёни муассисаҳои илмиро муҳим арзёбӣ намуд.

Дар охир иштирокчиён вобаста ба беҳтар намудани сифати китобҳои дарсӣ, ҷорӣ намудани технологияҳои муосири таълим, таҳияи маводи методии ҷавобгӯ ба талаботи замон ва такмили механизми экспертиза ва тасдиқи адабиёти таълимӣ фикру мулоҳизаҳои судманд пешниҳод карданд.

Марказии матбуоти
Вазорати маориф ва илм

Тоҷикистон узви Комиссияи СММ оид ба вазъи занон барои солҳои 2027–2031 интихоб шуд.

Зи ҷӯе, ки хӯрдӣ аз он оби пок,
Нашояд фикандан дар он сангу хок.
Асадии Тӯсӣ

ҲАФТАИ ВАЗОРАТ

Уфуқҳои Фестивал-намоишгоҳи байналмилалии донишгоҳҳои давлатҳои хориҷӣ

8 апрел дар ноҳияи Данғара Фестивал-намоишгоҳи сеюми байналмилалии донишгоҳҳои давлатҳои хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон – 2026 баргузор гардид.

Дар фестивал-намоишгоҳ намояндагони беш аз 60 донишгоҳу донишкада аз 13 давлати хориҷӣ иштирок намуданд.

Таъкид гардид, ки фестивал бо мақсади муаррифии имконоти таҳсил дар муассисаҳои олии хориҷӣ, роҳнамоии ҷавонон барои интихоби дурусти касб ва густариши ҳамкории байналмилалӣ дар соҳаи маориф ташкил карда шуд. Зимни намоишгоҳ иштирокчиён бо барномаҳои таълимӣ, ихтисосҳо, шароити қабул ва имконияти таҳсил дар хориҷ аз наздик шинос гардиданд.

Намояндагони донишгоҳҳо ба меҳмонон ва довталабон маълумот пешниҳод намуда, ба саволҳои онҳо посух доданд. Инчунин, барои ҷавонон имконият фароҳам оварда шуд, ки мустақиман бо намояндагони муассисаҳои таълимӣ суҳбат намуда, дар бораи таҳсил, бурсияҳо ва шароити зиндагӣ дар давлатҳои хориҷӣ маълумот гиранд.

Фестивал дар фазои дӯстона ва созанда баргузор гардида, барои баланд бардоштани сатҳи маърифати ҷавонон ва рушди робитаҳои байналмилалӣ саҳми назаррас мегузорад.

Ёдовар мешавем, ки Фестивал-намоишгоҳи сеюми байналмилалии донишгоҳҳои давлатҳои хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 то 10 апрел дар шаҳрҳои Душанбе, Хуҷанд ва ноҳияи Данғара баргузор гардид. Он ба рушди ҳамкории байналмилалӣ, ҷалби ҷавонон ба таҳсили босифат ва таҳкими робитаҳои илмӣ мусоидат менамояд.

***

10 апрели соли 2026 дар Қасри варзиши шаҳри Хуҷанд сеюмин Фестивал-намоишгоҳи байналмилалии донишгоҳҳои давлатҳои хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон – 2026 ба кори худ расман оғоз бахшид. Чорабинӣ бо иштироки намояндагони мақомоти давлатӣ, соҳаи маориф, корпусҳои дипломатӣ, муассисаҳои таҳсилоти олӣ ва хонандагону довталабон баргузор гардид.

Дар он муовини раиси вилояти Суғд Зуфар Исмоилзода иброз дошт, ки Истиқлоли давлатӣ барои ҷавонони кишвар имкониятҳои васеъ фароҳам овардааст. Аз ҷумла, ҷавонон имрӯз метавонанд ҷаҳонбинии худро тавсеа бахшида, таҳсили худро дар муассисаҳои таҳсилоти олии бонуфузи давлатҳои пешрафта идома дода, донишу малакаи худро такмил диҳанд.

Муовини вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон Лутфия Абдулхолиқзода зикр намуд, ки айни замон зиёда аз 40 ҳазор нафар ҷавони ҷумҳурӣ дар донишгоҳҳои хориҷӣ таҳсил доранд.

Аз вилояти Суғд наздик ба 8000 хонанда дар фестивал иштирок карданд. Иштирокчиён имконият доштанд, ки бо намояндагони донишгоҳҳои хориҷӣ мустақиман мулоқот намуда, дар бораи ихтисосҳо, шароити таҳсил маълумоти муфассал ба даст оранд.

Таъкид шуд, ки Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон соҳаҳои маориф ва илмро ҳамчун самтҳои афзалиятноки сиёсати давлатӣ муайян намуда, барои рушди босифати таҳсилот ва омодасозии мутахассисони рақобатпазир заминаи мусоид фароҳам оварданд.

Фестивал ҳамчун майдони муаррифии имкониятҳои таҳсил, барқарорсозии робитаҳои мустақим миёни донишгоҳҳо, рушди ҳамкориҳои илмӣ ва инноватсионӣ хидмат намуда, барои татбиқи барномаҳои муштарак, аз ҷумла, роҳандозии дипломҳои дугона, таъсиси факултетҳои муштарак ва амалисозии лоиҳаҳои илмӣ имконият фароҳам меорад.

Сифати низоми таҳсилот ва эътирофи байналмилалии он яке аз омилҳои муҳимми муаррифии давлат дар арсаи ҷаҳонӣ буда, мутахассисони соҳибкасб ҳамчун неруи асосии рушди устувори ҷомеа арзёбӣ мегарданд.

Ҳамчунин, намояндагони корпусҳои дипломатӣ ва муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ аҳаммияти баргузории фестивалро дар таҳкими ҳамкориҳои байналмилалӣ, густариши робитаҳои илмӣ ва рушди фазои ягонаи таҳсилоти олӣ муҳим арзёбӣ карданд.

Фестивал-намоишгоҳи байналмилалӣ платформаи муҳимми муаррифии имкониятҳои таҳсил дар хориҷи кишвар ба ҳисоб рафта, ба тавсеаи ҳамкориҳои байналмилалӣ ва ҷалби ҷавонон ба таҳсилоти босифат мусоидат менамояд.

***

Дар толори хурди раёсати Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров аз ҷониби муовини вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон Лутфия Абдулхолиқзода ҷаласаи кумитаи тадорукоти сеюмин Фестивал-намоишгоҳи байналмилалии донишгоҳҳои давлатҳои хориҷӣ баргузор гардид.

Дар ҷаласа ректорон ва директорони муассисаҳои таҳсилоти олии касбии вилояти Суғд иштирок намуданд.

Л. Абдулхолиқзода таъкид кард, ки дар доираи сиёсати маорифпарваронаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаҳои маориф ва илм густариш меёбанд.

Ба гуфтаи муовини вазири маориф ва илм баргузории чунин чорабиниҳо барои таҳкими робитаҳои илмӣ, ҷалби довталабон ва муаррифии имкониятҳои муассисаҳои таҳсилоти олӣ заминаи мусоид фароҳам меорад.

Ҳамзамон, масъулини муассисаҳои таҳсилоти олӣ вазифадор гардиданд, ки ҷиҳати дар сатҳи баланд баргузор намудани фестивал омодагии ҳамаҷониба дида, дастовардҳои худро ба таври шоиста муаррифӣ намоянд.

Қайд гардид, ки Фестивал-намоишгоҳи байналмилалии донишгоҳҳои давлатҳои хориҷӣ рӯзҳои 9-10 апрел дар Қасри варзиши шаҳри Хуҷанд баргузор мешавад. Интизор меравад, ки чорабинӣ бо иштироки васеи донишгоҳҳои хориҷӣ ва довталабон баргузор гардида, ба рушди минбаъдаи низоми таҳсилоти олӣ ва тақвияти ҳамкориҳои байналмилалӣ мусоидат намояд.

Дар ҷамъбаст ректори Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров Мирзотоҳир Набизода изҳор дошт, ки баргузории Фестивал-намоишгоҳи байналмилалии донишгоҳҳои давлатҳои хориҷӣ дар сатҳи баланд баргузор шуда, он ба таҳкими ҳамкориҳои байналмилалӣ, табодули таҷрибаи илмӣ ва густариши имкониятҳои таҳсил барои ҷавонон мусоидат хоҳад кард.

Форуми омӯзгорону муҳассилини Тоҷикистону Россия дар Кӯлоб

Дар шаҳри Кӯлоб таҳти унвони «Забони русӣ дар Тоҷикистон: забон дар асри рақамӣ» Форуми омӯзгорону муҳассилини Тоҷикистону Россия баргузор гардид.

Форум бо ибтикори Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ, Донишгоҳи давлатии педагогии Олтой ва Муассисаи давлатии буҷетии таҳсилоти умумии Россияву Тоҷикистон – «Муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ бо омӯзиши амиқи фанҳои алоҳида дар шаҳри Кӯлоб ба номи К.Д. Ушинский» доир гардид.

Дар форум масъалаҳои мубрами таълим ва омӯзиши забони русӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, табодули таҷриба дар самти истифодаи технологияҳои муосири рақамӣ дар раванди таълим, таҳкими ҳамкории Тоҷикистону Россия дар соҳаи маориф, инчунин, баланд бардоштани шавқу рағбати омӯзгорон ва хонандагон ба омӯзиши забони русӣ мавриди баррасӣ қарор дода шуданд.

Намояндагони Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ масъалаҳои муҳимми омӯзиш ва рушди забони русиро дар фазои таълимии вилояти Хатлон ва донишгоҳ мавриди таҳлилу баррасӣ қарор дода, зарурати ҷорӣ намудани усулҳои муосири таълим ва истифодаи технологияҳои рақамиро дар раванди омӯзиш таъкид намуданд.

Иброз гардид, ки баргузории чунин форумҳо ба тақвияти ҳамкории илмӣ-таълимӣ, мубодилаи таҷрибаи пешқадам ва баланд бардоштани сатҳи таълим мусоидат намуда, барои рушди минбаъдаи соҳаи маориф заминаи боэътимод фароҳам меорад.

Иштирокчиёни форум оид ба истифодаи технологияҳои муосир дар таълим, такмили малакаҳои педагогӣ ва густариши робитаҳои байналмилалӣ мубодилаи афкор намуданд.

Тарғиби либоси миллӣ

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон таъкид намудаанд: «Моро зарур аст, ки ба зуҳуроти нангини бегонапарастӣ ҳарчи зудтар хотима бахшида, сару либосҳои миллии бонувонро бештар тарғиб намоем, пеши роҳи тақлиду таассуб ва зоҳирпарастиро гирем ва дар байни занону духтарон корҳои фаҳмондадиҳиро вусъат бахшем».

Дар партави ин ҳидоятҳои созанда ва бо мақсади арҷ гузоштан ба фарҳанги миллӣ ва анъанаҳои неки аҷдодӣ, махсусан, либоси зебои миллӣ – атласу адрас, чакан ва дигар намунаҳои ҳунари мардумӣ, бонувони Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон дар аксияи тарғиботию ташвиқотии «Тоҷикона мепӯшем!» бо эҳсоси баланди худшиносӣ ва ифтихори миллӣ фаъолона иштирок намуданд.

Либоси миллӣ, аз қабили атлас, адрас, чакан, алоча ва дигар намунаҳои ҳунари мардумӣ, таҷассумгари таърихи куҳан, фарҳанги ғанӣ ва завқи баланди зебоипарастии миллати тоҷик мебошад. Бонувони вазорат бо дарки масъулияти фарҳангӣ пӯшидани либоси миллиро ҳамчун нишонаи арҷгузорӣ ба арзишҳои миллӣ ва эҳтиром ба мероси ниёгон арзёбӣ намуда, онро дар байни ҷомеа фаъолона тарғиб менамоянд.

Айнӣ: муассисаи таълимӣ бунёд мешавад

Бахшида ба 35-солагии Истиқлоли давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар деҳаи Фатмеви ноҳияи Айнӣ сохтмони муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №11 идома дорад.

Ҳамзамон, дар назди муассиса бо ибтикори мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии ноҳия якчанд иншооти ёрирасон, аз ҷумла, майдони Парчами давлатӣ, биноҳои хоҷагии ёрирасон, системаи гармидиҳӣ, инфрасохтори муҳандисӣ ва майдончаи варзишӣ сохта мешаванд. Ин иншоот барои фаъолияти босифати муассиса заминаи мусоид фароҳам меоранд.

Ҳоло қариб 70 фоизи корҳои сохтмонӣ ба анҷом расонида шуда, тибқи нақша, иншоот то моҳи апрели соли 2026 пурра ба истифода дода мешавад. Муассисаи мазкур бо дарназардошти талаботи муосир бунёд гардида, барои фароҳам овардани шароити мусоиди таълиму тарбия пешбинӣ шудааст.

БА ИФТИХОРИ РӮЗИ ПОЙТАХТ

Душанбе – оинаи давлатдории миллӣ, Рустами Эмомалӣ – намояндаи зиёии насли ҷавон

Муқаддима

Дар низоми давлатдории муосир пойтахт танҳо воҳиди маъмурию ҳудудӣ набуда, он ҳамчун маркази ташаккули ҳувияти миллӣ, фазои рушди афкори ҷамъиятӣ ва минбари намоиши дастовардҳои сиёсӣ, иқтисодӣ ва фарҳангии давлат баромад мекунад. Дар ин замина, шаҳри Душанбе ҳамчун пойтахти Ҷумҳурии Тоҷикистон на танҳо маркази сиёсӣ, балки таҷассумгари равандҳои амиқи давлатсозӣ, миллатсозӣ ва худшиносии миллӣ ба ҳисоб меравад. Хусусан, дар шароити Истиқлоли давлатӣ, ки аз як тараф, эҳёи арзишҳои миллӣ ва аз ҷониби дигар, воридшавӣ ба фазои ҷаҳонӣ ба таври ҳамзамон ба амал меояд, нақши пойтахт ҳамчун муҳаррики ин равандҳо бештар муҳим мегардад.

Таҳлили ҳамасолаи Рӯзи пойтахт, ки ба шанбеи сеюми моҳи апрел рост меояд, худ рамзи эътирофи аҳаммияти стратегӣ ва маънавии шаҳри Душанбе дар ҳаёти сиёсӣ ва иҷтимоии кишвар аст. Ин сана фурсати мусоидест барои таҳлил ва бознигарии роҳи тайкардаи пойтахт, арзёбии дастовардҳо ва муайян намудани уфуқҳои рушди оянда.

Дар чунин замина, баррасии симо ва фаъолияти роҳбарияти шаҳр, бахусус, раиси шаҳри Душанбе муҳтарам Рустами Эмомалӣ на танҳо аз нигоҳи идоракунии шаҳр, балки аз нуқтаи назари ташаккули симои зиёии насли ҷавон аҳаммияти илмӣ ва иҷтимоӣ касб мекунад. Зеро дар шароити муосир, роҳбар на танҳо як менеҷер ё идоракунанда, балки бояд дорои ҷаҳонбинии фарох, дарки амиқи масъулияти миллӣ ва қобилияти таъсиррасонӣ ба афкори ҷомеа бошад. Ин хусусиятҳо маҳз ба мафҳуми «зиёӣ» дар маънои васеи он мутобиқат мекунанд.

Душанбе дар масири истиқлол

Таърихи шаҳри Душанбе дар давраи истиқлолро метавон ба чанд марҳалаи муҳим тақсим намуд, ки ҳар кадоми онҳо бо хусусиятҳои хоси худ фарқ мекунанд. Солҳои аввали истиқлол, ки бо буҳрони сиёсӣ ва иҷтимоӣ ҳамзамон буданд, барои пойтахт низ давраи озмоишҳои ҷиддӣ ба ҳисоб мерафтанд. Дар ин марҳала Душанбе на танҳо маркази идоракунии давлат, балки саҳнаи равандҳои мураккаби сиёсӣ ва иҷтимоӣ буд.

Бо вуҷуди ин, бо барқарор гардидани сулҳ ва ваҳдати миллӣ, пойтахт тадриҷан ба марҳалаи нави рушд ворид гардид. Ин марҳала бо эҳёи инфрасохтор, рушди муассисаҳои иҷтимоӣ ва таҳкими нақши Душанбе ҳамчун маркази сиёсӣ ва фарҳангии кишвар тавсиф мешавад. Дар ҳамин давра, таҳти роҳбарии Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон пойтахт ба як маркази воқеии давлатсозӣ табдил ёфт.

Дар солҳои минбаъда, хусусан, дар даҳсолаи охир рушди Душанбе хусусияти сифатан нав касб намуд. Ин рушд на танҳо дар афзоиши нишондиҳандаҳои иқтисодӣ, балки дар тағйири симои шаҳр, баланд гардидани сатҳи хизматрасонӣ ва ташаккули муҳити муосири шаҳрӣ зоҳир гардид. Маҳз дар ҳамин замина, давраи роҳбарии муҳтарам Рустами Эмомалӣ ҳамчун марҳалаи нави рушди пойтахт маҳсуб мешавад.

Рустами Эмомалӣ ва модели нави идоракунии шаҳр

Дар таҳлили фаъолияти роҳбарияти муосири шаҳр, масъалаи асосӣ на танҳо дар арзёбии нишондиҳандаҳои иқтисодӣ, балки дар муайян намудани модели идоракунӣ ва ҷаҳонбинии роҳбар аст. Дар ин замина, фаъолияти муҳтарам Рустами Эмомалӣ ҳамчун раиси шаҳри Душанбе аз чанд ҷиҳат ҷолиби таваҷҷуҳи илмӣ мебошад.

Аввалан, дар фаъолияти ӯ тамоюли равшани гузариш аз модели анъанавии идоракунӣ ба модели муосири менеҷмент ба назар мерасад. Ин модел ба истифодаи усулҳои инноватсионӣ, банақшагирии стратегӣ ва ҷалби захираҳои гуногун асос ёфтааст. Масалан, татбиқи лоиҳаҳои инфрасохторӣ, таҷдиди роҳҳо, рушди нақлиёти ҷамъиятӣ ва бунёди иншооти иҷтимоӣ нишон медиҳад, ки идоракунии шаҳр дар асоси як низоми муназзам ва дурнамо амалӣ мегардад.

Аммо ҷанбаи муҳимтар аз ин, ки фаъолияти ӯро аз як менеҷери одӣ фарқ мекунад, ин унсури зиёӣ будан дар тарзи идоракунӣ мебошад. Зиёӣ будан дар ин ҷо танҳо маънои доштани маълумоти олӣ ё таҷрибаи кориро надорад, балки он, пеш аз ҳама, маънои доштани ҷаҳонбинии васеъ, эҳсоси масъулияти иҷтимоӣ ва қобилияти дарки равандҳои фарҳангӣ ва маънавиро дар бар мегирад.

Дар фаъолияти муҳтарам Рустами Эмомалӣ ин унсурҳо дар чанд самт зоҳир мешаванд: таваҷҷуҳ ба рушди фарҳанг ва ҳунар, дастгирии ҷавонон ва варзиш, ташкили муҳити зебо ва муосири шаҳрӣ, ки на танҳо ба талаботи моддӣ, балки ба эҳтиёҷоти маънавии шаҳрвандон ҷавобгӯ бошад. Ин ҳама нишон медиҳад, ки идоракунии шаҳр ҳамчун як раванди техникӣ не, балки ҳамчун як раванди фарҳангӣ ва маънавӣ дарк мешавад.

Симои зиёии насли нав

Мафҳуми «зиёӣ» дар илмҳои иҷтимоӣ ва гуманитарӣ ҳамеша мавриди баҳс қарор дорад. Дар анъанаи классикӣ, зиёӣ ҳамчун шахсе дарк мешавад, ки ба истеҳсол ва паҳн намудани дониш, ташаккули афкори ҷамъиятӣ ва ҳимояи арзишҳои инсонӣ машғул аст. Аммо дар шароити муосир, ин мафҳум васеътар гардида, шахсиятҳое, ки дар соҳаҳои гуногун фаъолият мекунанд ва ба рушди ҷомеа таъсири назаррас мерасонанд, низ ба доираи зиёиён дохил мешаванд.

Дар ин замина, зиёии насли нав бояд дорои чанд хусусияти асосӣ бошад: ҷаҳонбинии стратегӣ, қобилияти мутобиқшавӣ ба тағйирот, масъулияти иҷтимоӣ ва дар айни замон, эҳсоси баланди миллӣ. Ин хусусиятҳо, махсусан, барои роҳбарони давлатӣ аҳаммияти хосса доранд, зеро онҳо на танҳо қарор қабул мекунанд, балки ба ташаккули арзишҳо ва афкори ҷомеа низ таъсир мерасонанд.

Дар фаъолияти муҳтарам Рустами Эмомалӣ ин хусусиятҳо ба таври амалӣ таҷассум ёфтаанд. Ӯ ҳамчун намояндаи насли ҷавон, ки дар шароити истиқлол ташаккул ёфтааст, тавонистааст унсурҳои анъанавӣ ва муосирро дар фаъолияти худ муттаҳид намояд. Аз як тараф, эҳтиром ба арзишҳои миллӣ ва таърихӣ ва аз ҷониби дигар, истифодаи усулҳои муосири идоракунӣ ва технологӣ, симои ӯро ҳамчун зиёии насли нав муаррифӣ мекунад.

Дастовардҳои назаррас

Яке аз нишондиҳандаҳои асосии сатҳи рушди ҳар як пойтахт, пеш аз ҳама, вазъи инфрасохтор ва сиёсати шаҳрсозӣ мебошад. Дар ин замина, шаҳри Душанбе дар солҳои истиқлол, бахусус, дар давраи роҳбарии муҳтарам Рустами Эмомалӣ ба як намунаи ҷолиби гузариш аз модели шаҳрсозии анъанавӣ ба шакли муосири урбанистӣ табдил ёфтааст. Ин гузариш на танҳо дар бунёди иншооти нав, балки дар тағйири фалсафаи худи шаҳрсозӣ зоҳир мегардад.

Бунёди роҳҳо ва пулҳои муосир, таҷдиди шабакаҳои нақлиётӣ, сохтмони биноҳои баландошёна ва марказҳои хизматрасонӣ на танҳо нишонаи рушди иқтисодӣ, балки ифодаи як тафаккури стратегӣ мебошад. Ин тафаккур ба он асос меёбад, ки шаҳр бояд на танҳо макони зист, балки фазои рушди инсон бошад.

Аз нуқтаи назари илмии урбанистика (илм дар бораи рушди шаҳрҳо), чунин равандро метавон ҳамчун ташаккули «шаҳри бисёрфункционалӣ ва эстетикӣ» арзёбӣ кард, ки дар он унсурҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ ба таври мутавозин муттаҳид мегарданд. Дар сиёсати шаҳрсозии Душанбе, ки дар солҳои охир амалӣ мешавад, маҳз ҳамин принсип ба назар мерасад: мутобиқсозии инфрасохтор ба талаботи замони муосир ва ҳамзамон, ҳифзи симои миллӣ ва фарҳангии шаҳр.

Сиёсати иҷтимоӣ ва инсонмеҳварӣ

Яке аз меъёрҳои муҳимми арзёбии фаъолияти роҳбарияти шаҳр, сатҳи таваҷҷуҳ ба сиёсати иҷтимоӣ мебошад. Дар шароити муосир, рушди шаҳр танҳо бо нишондиҳандаҳои иқтисодӣ чен карда намешавад, балки он, пеш аз ҳама, бо сатҳи зиндагии шаҳрвандон, дастрасӣ ба хизматрасониҳои иҷтимоӣ ва имкониятҳои рушди шахсӣ муайян мегардад.

Дар ин замина, сиёсати иҷтимоии шаҳри Душанбе дар солҳои охир хусусияти инсонмеҳварӣ касб намудааст. Ин маънои онро дорад, ки дар маркази ҳамаи барномаҳо ва лоиҳаҳо инсон ва ниёзҳои ӯ қарор доранд. Сохтмони мактабҳо ва муассисаҳои томактабӣ, беморхонаҳо, марказҳои варзишӣ ва фарҳангӣ нишон медиҳад, ки рушди шаҳр ҳамчун раванди фарогири иҷтимоӣ дарк мешавад.

Аз нуқтаи назариявӣ, чунин равандро метавон ҳамчун татбиқи модели «шаҳри иҷтимоӣ» тавсиф кард, ки дар он давлат ва мақомоти маҳаллӣ масъулияти таъмини шароити зиндагии арзандаро ба уҳда мегиранд. Дар фаъолияти роҳбарияти шаҳри Душанбе, ин модел на танҳо дар сатҳи барномаҳо, балки дар сатҳи амалия низ татбиқ мегардад.

Мазҳ дар ин ҷо унсури зиёӣ будан ба таври амиқ зоҳир мешавад. Яъне, зиёӣ будан маънои дарки масъулияти иҷтимоӣ ва омодагӣ барои хизмат ба ҷомеаро дорад. Вақте ки роҳбар сиёсати худро ба беҳбудии зиндагии мардум равона мекунад, ӯ на танҳо вазифаи маъмурии худро иҷро мекунад, балки рисолати иҷтимоияшро низ дар амал татбиқ менамояд.

Фарҳанг ва ҳувияти миллӣ

Шаҳр ё пойтахт фазои ташаккули фарҳанг ва ҳувияти миллӣ мебошад. Дар ин замина, нақши шаҳри Душанбе ҳамчун маркази фарҳангии кишвар махсусан муҳим аст. Дар солҳои истиқлол, пойтахт ба як майдони муҳимми эҳёи арзишҳои миллӣ ва муаррифии фарҳанги тоҷикон табдил ёфтааст.

Дар давраи роҳбарии муҳтарам Рустами Эмомалӣ ин раванд хусусияти боз ҳам фаъолтар касб кардааст. Баргузории чорабиниҳои фарҳангӣ, бунёди театрҳо, осорхонаҳо ва марказҳои фарҳангӣ, инчунин, таваҷҷуҳ ба ҳифзи мероси таърихӣ нишон медиҳад, ки фарҳанг ҳамчун як унсури калидии рушди шаҳр дарк мешавад.

Аз нуқтаи назари илмӣ, фарҳанг на танҳо маҷмуи арзишҳо, балки як механизми ташаккули ҳувияти миллӣ мебошад. Дар шароити ҷаҳонишавӣ нақши марказҳои фарҳангӣ, аз ҷумла, пойтахт дар ҳифзи асолати миллӣ бештар мегардад.

Дар сиёсати фарҳангии Душанбе талош барои муттаҳид намудани анъана ва муосирсозӣ ба назар мерасад. Аз як тараф, эҳтиром ба мероси гузашта, ва аз ҷониби дигар, эҷоди шаклҳои нави фарҳангӣ, ки ба талаботи замони муосир ҷавобгӯ бошанд. Ин раванд нишон медиҳад, ки рушди фарҳанг ҳамчун раванди динамикӣ ва зинда дарк мешавад.

Ин ҷанба низ бевосита бо мафҳуми зиёӣ будан иртибот дорад. Зиёӣ шахсест, ки фарҳангро мефаҳмад, онро ҳифз мекунад ва дар айни замон рушд медиҳад. Дар ин замина, фаъолияти роҳбарияти шаҳр дар соҳаи фарҳанг метавонад ҳамчун як намунаи татбиқи амалии ин мафҳум арзёбӣ гардад.

Муқоисаи байналмилалӣ ва ҷойгоҳи Душанбе

Барои арзёбии воқеии рушди ҳар як пойтахт, муқоисаи он бо дигар шаҳрҳои муосир аҳаммияти калон дорад. Дар ин замина, Душанбе дар солҳои охир тавонистааст худро ҳамчун як шаҳри рӯ ба рушд дар минтақаи Осиёи Марказӣ муаррифӣ намояд.

Агар шаҳрҳои бузурги минтақа, ба монанди Алмаато, Тошканд ё Бишкек, ҳар кадоми онҳо роҳи рушди худро доранд, Душанбе бо хусусияти хоси худ – муттаҳид намудани рушди муосир бо ҳифзи симои миллӣ фарқ мекунад. Ин хусусият ба шаҳр имконият медиҳад, ки дар фазои байналмилалӣ ҳамчун як намунаи мувозинати анъана ва навоварӣ баромад кунад.

Аз нуқтаи назари урбанистика, чунин модел хеле муҳим аст, зеро бисёр шаҳрҳо дар раванди муосиршавӣ симои таърихии худро аз даст медиҳанд. Аммо Душанбе кӯшиш мекунад, ин мувозинатро нигоҳ дорад ва ин худ нишонаи як сиёсат ва тафаккури огоҳона мебошад.

Дар ин ҷо низ нақши роҳбарият муҳим аст. Зеро маҳз дар сатҳи қарорҳои стратегӣ муайян мешавад, ки шаҳр ба кадом самт рушд мекунад. Ин қарорҳо, агар бо дарки амиқи фарҳангӣ ва иҷтимоӣ қабул шаванд, метавонанд ба ташаккули як модели устувори рушд мусоидат намоянд.

Хулоса

Рушди шаҳри Душанбе дар давраи истиқлол, бахусус, дар солҳои роҳбарии муҳтарам Рустами Эмомалӣ на танҳо як раванди иқтисодӣ ё маъмурӣ, балки як раванди фарҳангӣ ва маънавӣ мебошад. Ин рушд бо тағйири сифатии симои шаҳр, баланд гардидани сатҳи зиндагии шаҳрвандон ва ташаккули муҳити муосир тавсиф мешавад.

Дар ин замина, симои роҳбар ҳамчун зиёии насли нав аҳаммияти махсус касб мекунад. Зеро маҳз тавассути чунин шахсиятҳо ҷомеа метавонад ба сӯйи рушд ва такмил ҳаракат кунад. Муҳтарам Рустами Эмомалӣ ҳамчун намояндаи насли ҷавон, ки дар шароити истиқлол ташаккул ёфтааст, тавонистааст унсурҳои зиёиятро дар фаъолияти худ таҷассум намояд: ҷаҳонбинии стратегӣ, масъулияти иҷтимоӣ, таваҷҷуҳ ба фарҳанг ва омодагӣ ба навоварӣ.

Аз ин рӯ, метавон гуфт, ки таҷрибаи шаҳри Душанбе дар солҳои охир на танҳо барои Тоҷикистон, балки барои дигар кишварҳо низ метавонад ҳамчун як намунаи ҷолиби рушду ташаккул хизмат намояд. Ва дар ин раванд, симои зиёии насли нав, ки дар шахсияти роҳбари шаҳр таҷассум ёфтааст, метавонад ҳамчун намунаи ибрат барои ҷавонон ва ҷомеа бошад.

Эҳсон САФАРЗОДА,
«Омӯзгор»

Дар шаҳри Бӯстон нақшаи даъвати баҳорӣ ба сафи Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷро гардид.

Зи хони ҳар касе олиӣ ангушт,
Дар озори вай ангуштон макун мушт!
Абдураҳмони Ҷомӣ

ДАР ҲОШИЯИ ЗОДРӮЗИ УСТОД САДРИДДИН АЙНӢ

Устод Айнӣ ва ориентатсияи миллӣ

Одатан, моҳи апрелро ба унвони «моҳи Айнӣ» мешиносанд ва дар ин замина конфронсу нишасту маҳфилҳо доир гардида, аз шахсияти бисёрбуъдаи устод Айнӣ ва ҷойгоҳи адабию илмию сиёсию мафкуравию мадании ӯ суҳбатҳо ҷараён мегиранд. Мусалламан, тасмимгирии мантиқӣ, пеш аз ҳама, ба сатҳи ҷаҳоншиносӣ ва дидгоҳи илмии фард вобастагӣ дорад ва ҳар нафаре, ки бар мабнои ақлу фаросат, донишу маърифат, шинохту фикрат ва мушоҳидаву таҷрибат тасмим мегираду коре анҷом медиҳад, ҳатман муваффақ мешавад. Ҳадафи мо дар ин матлаби ихтисорӣ мушаххас кардани ҷойгоҳи устод Айнӣ минҳайси як оӣндабин ва ориенталисти миллӣ мебошад. Бо таваҷҷуҳ ба ин, чанд нуктаро иҷмолан ишора менамоем:

Якум. Мафҳуми ориентатсия (тамаркуз, самтгирӣ, ҷиҳатгирӣ, перспектива, оӣндабинӣ, мавзеъгирӣ ва амсоли инҳо) дар илм кайҳо боз ошност. Вожаи «орие» ба маънии муайян кардани самт далолат мекунад. Рене Декарт (1596-1650) ориентатсияро дар мисоли инсоне, ки дар ҷангал роҳро гум карда, бо такя ба қудрату неруи фикрию иродавиаш тасмим мегирад ва ниҳоятан, роҳи бурунрафтро пайдо мекунад, нишон медиҳад. Фридрих Нича (1844-1900) бар ин назар буд, ки файласуфон бояд худро ба гирдоби шубҳа мубтало кунанд ва дар баҳри шакку беитминонӣ ғарқ шуда, қудрати дар ин баҳр ғаввосӣ намуданро имтиҳон кунанд. Аз ин ҷо уфуқгирӣ, самтгирӣ, дурбинӣ, тасмимгирӣ ва билохира оӣндабинии як инсон (манзур индивид аст) шакл мегирад ва ӯ худро тавассути мавқеъгирӣ (ориентатсия) аз авзои ҳассосу хатарнок берун мекашад ва огоҳмандона роҳи ҳал меҷӯяд. Ин имтиҳони зеҳн ва қудрати тафаккуру тааққули инсон аст. Ориентатсия-тамаркуз ба сатҳи тафаккур ва иродаи мавқеъгиранда вобастагӣ дорад. Мавқеъгирии ғалат ё иштибоҳиро дезориентатсия мегӯянд. Ба таври куллӣ, ориентатсия ҳолати ҷиҳатгирӣ ва оӣндабинии инсон аст ва зеҳну тафаккур ва иродаи ӯро дар баробари мушкилот ва фаҷоеи пешорӯяш қарордошта устувор месозад ва водор ба тасмимгирӣ менамояд.

Дуюм. Суоли матраҳи ин матлаб ин аст, ки оё метавонем, ки устод Айниро ба унвони як тасмимгири мантиқӣ ва оӣндабин шиносему муаррифӣ кунем? Албатта, метавонем, чаро ки устод Айнӣ тӯли умр аз тариқи талошҳои мудавоми ҳамарӯзӣ, тасмимгирии мантиқӣ ва ҳадафгирӣ-ориентатсияи миллӣ на танҳо дар роҳи боло бурдани сатҳи донишу маърифату биниши ҷомеа гомҳои устувор бардоштааст, балки тариқи омӯзишу таҳқиқи вазъ оянда ва дурнамои миллатро ҳам мушаххас ва як навъ оӣндабинӣ кардааст. Айнӣ нахустин маротиба баъди мутолиаи «Наводир-ул-вақоеъ»-и Аҳмади Дониш аз назари фикрӣ тағйир кард ва ба мушкилоти иҷтимоии замон вуҷудан пай бурд. «Аммо вақте ки ман он аҳволи фалокатиштимолро дар мундариҷоти «Наводир-ул-вақоеъ» бо тасвири реалӣ – бо тасвире, ки худ дар зиндагӣ дида будам, дидам,-навиштааст устод Айнӣ,-ба ман ҳолати дигар рӯй дод. Ман дар дили худ гуфтам: «Ин аҳволро ислоҳ кардан лозим аст, модом ки ман ислоҳ карда наметавонам, аз вай нафрат кардан зарур аст (инқилоби фикрӣ кам ҳам бошад, дар ман ана дар ҳамон вақт рӯй дод)» (ниг.: Айнӣ С. Ёддоштҳо (чаҳор қисм). Иборат аз як китоб. – Душанбе: Сарредаксияи илмии Энсиклопедияи Миллии Тоҷик, 2009. – С. 548). Шинохти «аҳволи фалокатиштимол»-и Бухоро, ки бар пояи зулму истибдоди амирӣ ва сардамдорони он – амир, қозӣ, муфтӣ, миршаб, амлокдор, мулло, имом ва амсоли онҳо бунёд ёфта буд, имрӯз ҳам дар симои созмону ҳаракатҳои террористию экстремистии динӣ-мазҳабӣ ҷомеаи мо ва умуман, ҷавомеи ҷаҳониро ҷиддӣ таҳдид мекунанд. Бар мабнои ин, шинохти хасоиси ҷаҳл, таассуб ва хурофот, ки дар ҳар давру замоне аз худ асари беадолатӣ, беинзиботӣ, беназмӣ, беазмӣ, беиродагӣ, бегонасолорӣ, бешахсиятӣ ва билохира беҳувиятӣ мегузоранд, беш аз пеш дар китоби «Ёддоштҳо»-и Айнӣ ба таври равшану нишонрас баён ёфтаанд.

Сеюм. Устод Айнӣ нависанда, адиб, адабиётшинос, муаррих, донишманд ва мутафаккири миллист, ки миёни ҷаҳони куҳна (давраи амирсолорӣ) ва олами нав (замони ҳукумати Шуроӣ) мунсифона доварӣ намуда, мушаххасоту муҳтавиёти расму маросим, одату эътиқод, маданияту маърифат ва тарзи зиндагии табақоти гуногуни иҷтимоии Бухорои амириро барои насли наврас ва ҷавони замони нав бозгӯ намуда, дар баёни матолиб ҳеҷ гоҳ ҳадди инсофро убур накардааст. Мушоҳида, диққат, дониш, биниш, завқу салиқа ва мунтаҳо, таҷриботи шахсии устод Айнӣ дар китоби «Ёддоштҳо» натиҷагирӣ шудааст. Муҳим он аст, ки устод Айнӣ бо зеҳни ҷӯёву пӯё, ҳунари мушоҳидакорӣ ва дақиқназарӣ ҷараёни воқеоту ҳаводиси замонро мушикофона пайгирӣ ва дар ин замина хомафарсоӣ карда, ҳаёти мардуми аморати Бухороро, ки худ ҷузъи он салтанати қафомондаи феодалӣ буд, бо мушоҳидакорӣ, дақиқсанҷӣ ва ҷиддияти ҳунарӣ муваффақона ба риштаи тасвири бадеӣ баркашидааст. Аз ин ҷост, ки «Ёддоштҳо» танҳо то нимаи аввали садаи бист (то солҳои 50-ум) ба 21 забони дунё пурра тарҷима шуд (ниг.: Шукуров М. Хусусиятҳои ғоявию бадеии «Ёддоштҳо»-и устод С. Айнӣ. – Душанбе: Дониш, 1966. – С.9).

«Ёддоштҳо»-и устод Айнӣ (1948-1954) асари ҷамъбастии нависанда буда (ниг.: Асозода Х. Воқеият, сиёсат ва Айнӣ. – Душанбе: Шуҷоиён, 2010. – С. 80), таҷрибаи ҳафтодсолаи таърихӣ, фикрӣ, сиёсӣ, адабӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии устодро дар бар гирифтааст.

Чорум. Муҳаққиқон таъкид кардаанд, ки устод Айнӣ ба воқеияти даврони амирсолорӣ то фарорасии Инқилоби Октябр (соли 1917) баҳои сиёсӣ додааст (ниг.: Асозода Х. Воқеият, сиёсат ва Айнӣ. – Душанбе: Шуҷоиён, 2010. – С. 40). Фаротар аз ин, устод бо диди густардаи худ дар қолаби насри бадеӣ на танҳо ба масоили сиёсӣ, балки ба куллияи матолиби замон ва макони мушаххас (манзур Бухорои амирӣ аст) бархӯрди воқеӣ-реалӣ ва таҳлилӣ-интиқодӣ кардааст. Ба назари устод Шакурӣ, «фикри амиқи замонӣ, чашмандози пурвусъати маънавию фалсафӣ шакли адабиётро тағйир медиҳад ва бадеияти нав ба он фикри муҳим, ба он ҷустуҷӯҳои маънавию фалсафӣ қувваи азиме ато карда, барои таъсири амалии эстетикӣ замина тайёр менамояд» (ниг.: Шукуров Муҳаммадҷон. Мактаби одамият. – Душанбе: Адиб, 1991. – С. 191). Бо таваҷҷуҳ ба ин, устод Айнӣ ба «он фикри муҳим» ва «қувваи азим» тамаркуз карда, ин ду иборати меҳварии адабӣ-бедеиро дар инсиҷом оварда, ба сарманзили ҳадаф – бедории фикрӣ ва маънавии хонанда расидааст.

Айнӣ ҳангоми тасвир ва баррасии мушкилоти замон ва беинзиботии аморат аз чеҳраҳои мунавварфикре мисли Аҳмадмахдуми Дониш, қозӣ Абдулвоҳиди Садри Сарир, Исомахдум, Шарифҷонмахдум, Абдулмаҷиди Зуфунун, Яҳёхоҷа, Содиқхоҷаи Гулшанӣ, Абдулхоҷаи Таҳсин, Мирзо Азими Сомии Бӯстӣ, Азизхоҷаи Азиз, Ҳомидбеки Ҳомид, Мирзо Ҳаити Саҳбо, Шамсиддинмахдуми Шоҳин, Мулло Амон ёдовар шуда, муқовимати ҳадафмандонаи ононро ба муқобили зулму истибдод ва ҷаҳолату таассуби замон дар сатҳи баланди бадеӣ ва маърифатӣ таҷассум намудааст. Яке аз қаҳрамонони маъруфи «Ёддоштҳо»-и устод Айнӣ Мулло Амон, ки ӯро метавон шахсияти ҷуръатманди мактаби равшанфикрии замон унвон кард, дар муқовимат алайҳи беинсофӣ, беадолатӣ, бетартибӣ, нодонӣ, ҷаҳолату хурофот ва таассуби мазҳабии ниҳоди ба истилоҳ, «муллоии амирсолорӣ» (нерумандтарин ниҳоди аморат муллоҳо маҳсуб меёфтанд, ки амир бевосита аз онҳо ҳимоят мекард) аз тамоми имконот истифода мекард.

Панҷум. Аз ҷониби дигар, шинохту муаррифии осори устод Айнӣ дар доираи

маҳдуди филологӣ - забону адабиёт ва завқу салиқашиносии бадеӣ-эстетикӣ ҳаргиз кофӣ нест, балки муҳтавиёту мушахасоти эҷодиёти устод бояд фаротар аз улуми адабӣ дар доираи илмҳои фалсафӣ матраҳ гардида, шахсияти чандбуъдии Айнӣ муаррифӣ гардад. Дар ин замина, татбиқи назариёти адабӣ, сиёсӣ, геосиёсӣ, мафкуравӣ, ҷомеашинохтӣ, равоншиносӣ, равонковӣ, фалсафӣ, таърихӣ ва амсоли инҳо дар маҳдудаи маконию замонии миллӣ бояд сурат бигирад. Манзур ин аст, ки фазои татбиқи назариёти илмию фаннии урупоиро метавон дар мероси арзишманди устод Айнӣ пайдо кард ва масири ҳаракати фикрӣ, сиёсӣ, иҷтимоӣ, мафкуравӣ, ахлоқӣ, равонӣ ва фарҳангии миллиро дуруст шинохт. Мунтаҳо, шиносоӣ ва ташхис (диагностика)-и дурусти мушкилоти фикрӣ, ақидатӣ, ҳувиятӣ, ахлоқӣ, иқтисодӣ, маданӣ ва иҷтимоӣ шароти мусоидро барои ҳалли онҳо фароҳам оварда, роҳи раҳоӣ аз бебандуборию сардаргумию бунбасту бухронҳоро ҳамвор месозад.

Шашум. Ба ин тартиб, устод Айнӣ аз даврони толибилмӣ (айёми таҳсилот дар мадориси Бухоро) ба муҳитҳои рӯшангарӣ роҳ меёбад ва ҳадаф мегузорад, ки дар танвири фикрӣ ва бедории иҷтимоии насли наврас ва ҷавони Бухорои амирӣ саҳми муносиб бигирад. Маҳз аз ин марҳала (манзур солҳои 1905-1912) фаъолияти маорифпарварӣ-рӯшангарии устод Айнӣ шуруъ мешавад. Устод замони талош ва ҷустуҷӯҳои худро дар заминаи касби дониш ва улуми дунявӣ ба ёд оварда, таъкид мекунад, ки: «чун ба муаллим Абдураҳмони Саидӣ (Абдураҳмон Саидӣ тотор буда, аз нахустин муассисони мактаби тоторӣ (соли 1906) дар Бухоро маҳсуб меёбад-Н.Н.) робитаи мо зиёд шуд... ҳар рӯз баъд аз фарағи таълим ба ҳуҷраи фақиронаи камина дар мадрасаи Кӯкалтош меомад, китобҳои тозабаромад ва рисолаҳои нофеаро оварда мутолеа намуда, ба мо тафҳим мекард. Китобу рисолаҳое, ки дар боби тарбия ва таълим дар Русия ва Истамбул таҳрир ва табъ ёфта буд, ба мо мутолеа мекунанд. Фақир ва Аҳмадҷон Махдуми Ҳамдиро ба ҷаридаи «Вақт» ва маҷаллаи «Шӯро» муштарӣ кунонд» (ниг.: Айнӣ, С. Таърихи инқилоби фикрӣ дар Бухоро. Куллиёт. Ҷ. 14. – Душанбе: Матбуот, 2005. – С. 42). Усулан, устод Айнӣ бар мабнои донишу биниш ва таҷрибаю собиқаи маорифпарварону рӯшангарони замон, аз ҷумла, Аҳмади Дониш, Мирзо Сироҷи Ҳаким, Раҳматуллоҳи Возеҳ, Сиддиқхоҷаи Аҷзӣ ва дигарон дар масири ислоҳи авзоъ ва тағйироти зеҳнию иҷтимоӣ бардамона гом бардошт. Устод рисолати маорифпарварӣ-рӯшангариро дар беҳбуд бахшидани вазъи асафбори иҷтимоию маънавӣ, саводнок кардани мардум ва пахшу нашри улум қаламдод карда, тавсияи худро дар шакли барнома-стратегияи адабӣ, илмӣ ва маданӣ ироа медорад: «Аввал танвири афкор ва нашри улум лозим аст, сонӣ ислоҳот худ ба худ ё ба иҷбори афкори умумӣ хоҳад шуд. Хулоса: илм чу ояд, ба ту гӯяд, ки кун» (ниг.: Айнӣ, С. Таърихи инқилоби фикрӣ дар Бухоро./Куллиёт. – Ҷ. 14. – Душанбе: Матбуот, 2005. – С. 160).

Ҳафтум. Агар марҳалаи аввали маорифпарварӣ-рӯшангарии устод Айнӣ ба замони амирӣ (солҳои 1908-1920) иртибот дошта бошад, марҳалаи баъдӣ ба даврони нави сохтмони давлат ва ҷомеаи сотсиалистӣ (солҳои 1920-1954) рост меояд. Бавежа, фаъолияти маорифпарварӣ-рӯшангарии Айнӣ дар марҳалаи ҳассоси нимаи дуюми солҳои бистуми садаи бист (солҳои 1924-1929), ки дар таърихи миллӣ ба сифати замони миллатсозӣ ва муқовимату муборизаҳои шадиди сиёсию мафкуравӣ муаррифӣ шудааст, сазовори таъкиду тазаккури мукаррар аст. Дар он марҳалаи ҳассос, ки тоҷик нав соҳиби ҷумҳурии алоҳида шуда буд, устод Айнӣ тариқи нашри мақолаю матолиби публитсистӣ рӯшангарӣ мекунад. Ин аст, ки Айнӣ дар нашрияи овозадори «Овози тоҷик» силсилаи матолиби ҷиддии публитсистӣ нашр кард, ки ба мавзуъ ва масъалаҳои муҳим ва рӯзмарраи миллӣ ихтисос ёфта буданд. Аз ҷумла, дар имтидоди солҳои 1924-1925 устод Айнӣ мақолаҳои «Қавми тоҷик ва рӯзнома» (ниг.: // Овози тоҷик, 25.08.1924), «Дар бораи мактаб ва маорифи тоҷик» (ниг.: // Овози тоҷик, 4.09.1924), «Тоҷикони кӯҳистон» (ниг.: // Овози тоҷик, 21.09 - 5.10.1924), «Дар бораи китобҳои мактабии тоҷикон» (ниг.: // Овози тоҷик, 12.11.1924), «Қобилияти ташкилотӣ дар тоҷикон» (ниг.: // Овози тоҷик, 4.10.1924), «Кори Тоҷикистон гул карданист» (// Овози тоҷик, 6.03.1925), «Дар бораи адабиёт ва китобҳои мактабии Тоҷикистон» (ниг.: // Овози тоҷик, 6.03.1925) ва амсоли инҳоро навишта, ба ин восита дар садру раъси ҳаракати маорифпарварӣ-рӯшангарии миллӣ қарор мегирад ва раванди муборизаю муқовиматҳои миллиро, ки дар доираи тоҷикият ва манофеи миллӣ мунсаҷим шуда буданд, таҳкиму тақвият мебахшад.

Ҳаштум. Бояд махсус ёдовар шуд, ки устод Айнӣ дар замон ва шароити ҳассоси таърихӣ (солҳои бистуми садаи бист), ки миллати тоҷик дар вартаи нобудию ҳалокат қарор дошта, мавҷудияташ аз ҳар тараф зери суол бурда мешуд, вазъро хуб дарк карда, дар пайи анҷом додани ибтикороти ҷиддию саривақтӣ шуда, ба таълифи китоби қисматсози «Намунаи адабиёти тоҷик», ки соли ҷорӣ (соли 2026) ба таълифи он сад сол пур мешавад, камар барбаста, дар кӯтоҳтарин муддат онро таълиф кардааст. Тибқи сарчашмаву осори таҳқиқӣ, «Намунаи адабиёти тоҷик» нахустин асари бузурги адабиётшиносӣ ва сиёсӣ-мафкуравии Садриддин Айнӣ буда, миёни 15 март-30 августи соли 1925 (тибқи баъзе иттилоот, санаи анҷоми китоб 25 сентябри соли 1925 мебошад) навишта шуда, соли 1926 дар шаҳри Москва аз тариқи Нашриёти марказии халқҳои ИҶШС ба табъ расидааст (ниг.: Айнӣ, С. Намунаи адабиёти тоҷик. Ба кӯшиши доктор Алии Равоқӣ, пешгуфтори Муҳаммадҷон Шакурӣ, Камолиддин Айнӣ ва Алӣ Асғари Шеърдӯст. Зери назари доктор Алӣ Асғари Шеърдӯст. – Теҳрон: «Созмони мероси фарҳангӣ, гардишгарӣ ва саноеъи дастӣ», 1385. – С. 318). Мусалламан, пас аз интишори китоб таҳоҷумоти ҷиддии сиёсию мафкуравӣ алайҳи Айнӣ ва китоби ӯ аз тарафи элитаи сиёсию ҳизбии пантуркистӣ сахт ҷараён мегирад, то дараҷае, ки душманон ба яке аз нухбагони олиртбаи ҳизбии рус, дабири Нашрияи расмии «Правда» Н. И. Бухарин (1888-1938) арз мекунанд, ки Айнӣ бо навиштани ин китоб амири Бухороро аз нав даъват кардану овардан мехоҳад. Дар асоси ин гуна дасисаву тавтеаҳо китоби «Намунаи адабиёти тоҷик» барчида, ахз ва нобуд карда шуд. Устод Айнӣ дар номае ба А. А. Знаменский (1887-1943 дипломати машҳури рус ва намояндаи Вазорати умури хориҷии Иттиҳоди Шуравӣ дар Ӯзбекистон, ки аз китоби «Намуна...»-и устод ҳимоят кардааст), икрор кардааст, ки «бо таълифи «Намунаи адабиёти тоҷик» фармудаи таърихро ба ҷо овардам» (ниг.: Султонов Ш., А. Вишневский. Сухан аз «Намунаи адабиёти тоҷик». // Садои Шарқ. – №4, 1988. – С. 132). Ба

→

Аз 24 апрел то 1 май Рӯзҳои фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Ҷумҳурии Беларус баргузор мегарданд.

назари адабиётшиноси фақиди тоҷик устод Муҳаммадҷон Шакурӣ, китоби «Намунаи адабиёти тоҷик»-и Айнӣ аз ҷанбаи илмию адабӣ доштанаш, бештар ҷанбаи қавии сиёсию иҷтимоӣ дошта, раванди шаклгирии миллияти тоҷикӣ ва шуури миллию ҳофизаи таърихии миллатро дар замону макони мушаххаси таърихӣ таҳкиму тақвият бахшидааст (ниг.: Бухороӣ, Муҳаммадҷон Шакурӣ. Намунаи адабиёти тоҷик ва аҳаммияти таърихии он. Айнӣ, Садриддин. Намунаи адабиёти тоҷик. Ба кӯшиши доктор Алии Раворӣ, пешгуфтори Муҳаммадҷон Шакурӣ, Камолиддин Айнӣ ва Алӣ Асғари Шеърдӯст. Зери назари доктор Алӣ Асғари Шеърдӯст. – Теҳрон: «Созмони мероси фарҳангӣ, гардишгарӣ ва саноеъи дастӣ», 1385. – С. 11).

Нуҳум. Ташаббусоту ибтикороти созандаи устод Айнӣ ҳаргиз аз диди донишмандону муҳаққиқони саршиноси хориҷӣ дур намондааст. Муҳаққиқони хориҷӣ, аз ҷумла, дар хусуси таваҷҷуҳи устод Айнӣ ба сатҳи ҳувиятию ояндабинии миллӣ таъкиду тазаккуроти зарурӣ ироа доштаанд. Барои намуна, профессори ИМА Ҷонатан Зарман хидматҳои бедареғи устод Айниро дар ростои корбасти ҳадафмандонаи сарчашмаҳои асли таърихию адабӣ, бозтоби мантиқии ҳаводиси таърихӣ, муаррифии шоистаи таърихи миллӣ ва шахсиятҳои бузургу матраҳи аҷдодӣ хеле ҷолиб баён кардааст. Аз ҷумла, профессори амрикоӣ Ҷ. Зарман дар пешгуфтор аз сабку шеваи ибратбахшу омӯзандаи истифодаи устод Айнӣ аз манобеи таърихию адабӣ ба хотири ҳифзи иззату шарафу обрӯйи миллат тамҷид намуда, таъкид мекунад, ки Айнӣ аз «Таърихи Табарӣ»-и Абуҷаъфар Муҳаммад ибни Ҷарир ат-Табарӣ, «Равзат-ус-сафо»-и Муҳамад ибни Ховандшоҳ ибни Маҳмуд – Мирхонд (таваллудаш 837/1433), «Таърихи Бухоро»-и Абубакр Муҳамад ибни Ҷаъфар ал-Наршахӣ (38 маротиба устод Айнӣ аз ин манбаи таърихӣ бевосита ва 3 маротиба дар тавзеҳоти поварақ иқтибос овардааст), «Таърихи Ҷаҳонкушо»-и Атомалики Ҷувайнӣ (ки таърихи худро соли 653/1256 ба поён расонидааст, ба Темурмалик таваҷҷуҳи хосса доштааст) бо таваҷҷуҳ ба хостгоҳи миллӣ ва ҳифзи иззату шарафи миллат истифода кардааст (таваҷҷуҳ шавад ба: Зарман, (профессори ИМА). Маъхазҳои асл ва тарҷумаи англисии онҳо дар очеркҳои С. Айнӣ (Пешгуфтор ба матни англисии «Ҳамосаи миллии Тоҷикистон». «Исёни Муқаннаъ» ва «Қаҳрамони халқи тоҷик Темурмалик» дар тарҷумаи Абдусалом Мамадназаров. – Лондон-Ню-Йорк:«Роут-лиҷ» – 2024). Таҳияи Абдусалом Мамадназаров. // Адабиёт ва санъат №14 (2244), 11 апрели соли 2024. – С.4-5).

Даҳум. Дар шароити муосири бархурдҳои қудратҳои сиёсии минтақавӣ ва ҷаҳонӣ шинохти илмӣ, воқеӣ ва ҳирфавии меросу арзишҳои гузаштаю имрӯзаи миллӣ ва башарӣ стратегияи раҷами як маҳсуб меёбад, зеро ки бидуни ташхиси дурусти меросу осори гузашта ва татбиқи илмии он дар вазъияти имрӯза сатҳи имкони поистан ва давом бахшидани фарҳангу сиёсати миллӣ пойин меравад. Иммунитет-масунияти ё сироятнопазирии иҷтимоӣ, фарҳангӣ, сиёсӣ, ҳунарӣ, мафкуравӣ ва билохира маънавӣ бо даст ёфтан ба илми зинда ва андӯхтани таҷрибаи ҷаҳонӣ ба вуҷуд меояд, дар баданаҳои ҷомеа маҳкам ҷой мегирад, қолаби иҷтимоӣ ва равониро дар баробари вирус ва бактерияҳои гуногуни фикрӣ, динӣ-маҳабӣ ва мафкуравии бегона, ки тариқи таблиғоти рӯзафзуни шабакаҳои иҷтимоӣ дар даҳсолаҳои ахир бар афкори наслҳои ҷавону миёнсоли ҷомеаи тоҷи тасаллут пайдо карда истодааст, қудратманд месозад.

Нозим НУРЗОДА,
пажуҳишгар

ФЕСТИВАЛ-НАМОИШГОҲ

6-7 апрел дар шаҳри Душанбе, 8 апрел дар ноҳияи Данғара ва 10 апрел дар шаҳри Хуҷанд сеюмин Фестивал-намоишгоҳи байналмилалии донишгоҳҳои давлатҳои хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон – 2026 доир гардид.

Имконоти мусоид барои таҳсил дар хориҷи кишвар

Маросими ифтитоҳи он 6 апрел дар Китобхонаи миллии Тоҷикистон бо иштироки муовини Сарвазири Ҷумҳурии Тоҷикистон Дилрабо Мансурӣ, вазири маориф ва илм Раҳим Саидзода, намояндагони корпуси дипломатӣ, роҳбарону намояндагони муассисаҳои таҳсилоти олии касбии хориҷ ва дохили кишвар, шарикони рушд, инчунин, меҳмонон ва иштирокчиёни фестивал аз мамлакатҳои хориҷӣ баргузор гардид.

Дар қисмати дуюми фестивал, ки дар Маркази «ЭКСПО-Душанбе» баргузор шуд, намояндагони зиёда аз 60 донишгоҳи хориҷӣ имкониятҳои таҳсилро барои довталабон муаррифӣ намуданд.

Дар заминаи баргузории фестивал бо чанде аз намояндагони мактабҳои олии хориҷӣ суҳбат оростем, ки фишурдаи онро пешниҳоди хонандагон менамоем.

Шукрона Ахмедова - шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамзамон, донишҷӯи курси чоруми Донишгоҳи техникии алоқа ва информатикаи шаҳри Москва:

– Дар баробари донишҷӯ будан, корманди шуъбаи хориҷии муассиса мебошам. Дар фестивал-намоиш донишгоҳро баҳри довталабон ва донишҷӯёни оянда муаррифӣ намудем. Зимни ин шиносоӣ диққати довталабонро бештар ихтисосҳои алоқа, информатика ва зеҳни сунъӣ ҷалб кард. Айни замон дар зинаҳои таҳсили бакалавр ва магистратураи донишгоҳ зиёда аз 130 донишҷӯи тоҷик таҳсил менамоянд. Донишгоҳ ба ҷавонони тоҷик имкон медиҳад, ки баъди хатми таҳсил ҳамчун мутахассисони варзида дар рушду пешрафти Ватан саҳми муносиб гузоранд.

Воқеан, фестивал-намоиш омили барқарорсозии робитаҳои мустақим миёни донишгоҳҳо, рушди ҳамкориҳои илмӣ ва инноватсионӣ хидмат мекунад. Ҳамчунин, барои татбиқи барномаҳои муштарак, аз ҷумла, дипломҳои дугона, таъсиси факултетҳои муштарак, роҳандозии лоиҳаҳои илмӣ, рақобатпазир намудани бозори меҳнат имкониятҳои васеъ фароҳам месозад.

Муҳаммад Юлдашев - намояндаи Вазорати таҳсилоти олӣ, илм ва инноватсияҳои Ҷумҳурии Ӯзбекистон:

– Донишгоҳҳои Ӯзбекистон платформаи техникии замонавиро роҳандозӣ кардаанд ва имкон медиҳад, ки донишҷӯёни хориҷӣ мустақиман ба феҳристи ихтисосҳои донишгоҳ дастрасӣ пайдо кунанд. Ҳоло 500 грант ба кишварҳои Осиёи Марказӣ, аз ҷумла, 100 грант ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷудо шудааст.

Наталия Битвя - мутахассиси факултети ҳамкориҳои байналмилалии Донишгоҳи миллии техникии Беларус:

– Донишгоҳи миллии техникии Беларус яке аз донишгоҳҳои пешсафи техникӣ ба шумор меравад. Донишгоҳ дорои 19 факултет мебошад. Бо Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М. С. Осимӣ ҳамкорӣ ба роҳ монда шудааст. Дар доираи ин ҳамкорӣ, донишҷӯён метавонанд 2 сол дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва сипас дар Донишгоҳи миллии техникии Беларус таҳсил намоянд.

Чунин ҳамкориҳо барои табодули таҷриба, рушди малакаи касбӣ, тақвият додани дониш, ҳамгироӣ ва тарбия намудани кадрҳои баландтахассус мусоидат мекунанд. Аз ин ҷост, ки ҳамасола донишгоҳҳои кишвар бо донишгоҳҳои хориҷӣ даҳҳо шартномаҳои ҳамкорӣ ба имзо мерасонанд.

Д. Шков - намояндаи Донишгоҳи давлатии Урал:

– Донишгоҳ дорои шабакаи васеи таълимӣ мебошад. Филиалҳои донишгоҳ дар шаҳрҳои Троитск ва Миасское мавҷуд буда, таҳсил асосан аз рӯйи таълими ветеринарӣ ва муҳандисӣ ба роҳ монда шудааст. Вобаста ба талаботи замон муҳандиси муосир бояд бо технологияҳои рақамӣ ҳамқадам бошад. Бинобар ин, донишҷӯён бо барномаҳои моделсозӣ фаъолона кор мекунанд ва ҳамчун мутахассиси дорои ҷаҳонбинии пешрафтаи техникӣ ба камол мерасанд.

Зарурати мутобиқшавии таҳсил ба талаботи технологияҳои муосир талаби замони муосир буда, дар ин шароит низоми таълим бояд ҳамқадам бо ин раванд тағйир ёбад. Аз ин рӯ, ворид намудани технологияҳои рақамӣ, барномаҳои моделсозӣ, омӯзиши IT-ихтисосҳо ва усулҳои инноватсионӣ ба раванди таълим аҳаммияти аввалиндараҷа пайдо мекунад. Ҳамчунин, омӯзгорон бояд пайваста малакаҳои худро такмил дода, бо дастовардҳои навини илм ва техника ошно бошанд.

Надежда Хакимова - роҳбари корҳои байналмилалии Донишгоҳи давлатии Тюмен:

– Донишгоҳи давлатии Тюмен аз рӯйи ихтисосҳои ҳуқуқшинос, судя, прокурор, иқтисодчӣ, географ ва экологҳо барои минтақаҳо мутахассис омода менамояд. Барои Ҷумҳурии Тоҷикистон мутахассисони физика, робототехника ва дигар соҳаҳо муҳиманд. Дар донишгоҳ ҷойҳои буҷавӣ зиёд ҳаст. Албатта, барои дохил шудан ба донишгоҳ, пеш аз ҳама, донистани забони русӣ дар авлавият қарор дорад.

Ким Сунг Чин - роҳбари Маркази таҳсилоти байналмилалии Донишгоҳи лифтсозии Корея:

– Донишгоҳи мо ба барномаҳои таълимии марбут ба лифтҳо ихтисос дорад. Таҳсил ду сол давом мекунад ва донишҷӯён ҳамчун муҳандисони лифт соҳиби диплом мешаванд. Пас аз хатм онҳо дар соҳаҳои гуногун, аз ҷумла, саноат ва сохторҳои давлатӣ фаъолият карда метавонанд. Самтҳои асосии фаъолияти онҳо насб (монтаж), хизматрасонӣ, санҷиш, инчунин, қонун ва меъёрҳои марбут ба лифтҳо мебошанд. Айни замон дар ҷаҳон тақрибан 2 миллиарду 56 миллион лифт мавҷуд аст, ки бояд ҳар моҳ онҳо санҷида шаванд. Аз ин лиҳоз, тавсия медиҳам, ки довталабони Донишгоҳи лифтсозии мо ҳарчи бештар ин ихтисосро интихоб намоянд.

Бояд гуфт, ки дар шароити имрӯза, ки бозори меҳнат пайваста тағйир меёбад, маҳз чунин ихтисосҳо метавонанд талаботи зиёд дошта бошанд. Аз ин рӯ, шиносоӣ бо чунин ихтисосҳо метавонад онҳоро ба интихоби дуруст роҳнамоӣ кунад.

Маҳроил Фармонов - намояндаи Донишгоҳи шаҳрӣ дар Малайзия:

– Лоиҳаи махсус барои довталабони Тоҷикистон ва Осиёи Марказӣ омода намудаем, ки онҳо метавонанд баъди хатми синфи 11 як сол ройгон таҳсил кунанд, сипас бо тахфифи 50 фоиз ба таҳсил идома диҳанд. Дар донишгоҳ зиёда аз 80 барнома аст, ки курси забономӯзӣ, ихтисосҳои бакалавриат, магистратура ва докторантураро фаро мегиранд. Айни замон аз Ҷумҳурии Тоҷикистон дар донишгоҳ зиёда аз 50 донишҷӯ таҳсил мекунад.

Ким Вон Сик - директори иҷроияи шуъбаи корҳои байналмилалии Донишгоҳи ДЭГУ-и Кореяи Ҷанубӣ:

– Мо ба Тоҷикистон омадем, то барои донишгоҳ донишҷӯёни арзандаро пайдо намоем. Дар донишгоҳ зиёда аз 1300 донишҷӯ аз 16 кишвари хориҷӣ таҳсил мекунанд. Дар донишгоҳ, аз ҷумла, аз рӯйи самтхои K-pop, моделинг (K-modeling) ва гизои кореягӣ (K-food) мутахассисон омода карда мешаванд.

Фестивал нишон медиҳад, ки имрӯз барои ҳар як ҷавон имкониятҳои фаровони таҳсил ва рушди касбӣ фароҳам аст. Агар ҷавон ҳадафмандона қадам гузорад, метавонад аз миёни ин ҳама имкониятҳо беҳтарин ихтисосро интихоб кунад.

Дарвоқеъ, ташкили чунин чорабиниҳо барои ташаккули ҷаҳонбинии ҷавонон ва интихоби дурусти онҳо хидмат мекунанд.

Ҷасури ҚИЁМИДДИН,
«Омӯзгор»

ШЕВАИ ТАЪЛИМ

Шавқи забономӯзиро бедор бояд кард

Дар замони муосир донистани забонҳои хориҷӣ на танҳо муҳим, балки ҳатмӣ мебошад. Тавассути забонҳои хориҷӣ мо метавонем маълумоти саҳеҳ ва адабиётро бо забони асл дарёфт ва мутолиа намоем. Инчунин, донистани забонҳои хориҷӣ барои мо имкониятҳои мусоидро фароҳам меорад, ки ҳамчун мутахассиси рақобатпазир ба камол расем.

Таҷриба нишон медиҳад, ки қисми зиёди аҳли ҷомеа забонҳои хориҷиро хуб намедонанд. Сабаби асосии ин дар кӯдакӣ наомӯхтани забонҳост, ки дар калонсолӣ боиси пайдо шудани монеаҳои равонӣ, камшавии имкониятҳои касбӣ ва мушкилӣ дар азхудкунии забономӯзӣ мегардад.

Психологияи калонсол аз кӯдаки хурдсол фарқияти зиёд дорад. Мағзи сари кӯдак ҳар як маълумоти навро зуд фаро мегирад. Кӯдак ҳанӯз аз гаҳвора ҳар як садову оҳангу овозро шунида, нозукиҳои онҳоро фарқ мекунад.

Муҳиммияти омӯзиши забонҳои хориҷӣ дар даврааи кӯдакӣ дар он зоҳир мегардад, ки онҳо барои омӯзиши ин забон шавқманд гардида, тадричан калимаву ибораҳои навро ёд мегиранд.

Барои кӯдакон омӯзиши забонҳои хориҷӣ тавассути бозӣ сурат мегирад ва онҳо дар муддати кӯтоҳ забонҳоро аз худ мекунанд.

Ҷанбаи дигари психологӣ дар он аст, ки кӯдакон ба ҳар як калимаву ибора кунҷковона муносибат менамоянд. Бинобар ин, ҳангоми тадрис ба хонандагон бояд аз усулҳои ҷолиб истифода намуд, то шавқу рағбат ва талоши онҳо бо омӯзиши забонҳои хориҷӣ бештар шавад.

Нигора АЛИМОВА,
омӯзгори МТМУ №1-и
ноҳияи Айнӣ

Шанбеи чоруми моҳи апрел дар шаҳри Душанбе даври ниҳоии Озмуни ҷумҳуриявии «Сайри гули лола» баргузор мегардад.

Сипаҳбад, ки ҷонаш гиромӣ бувад,
На пирӯз гардад, на номӣ бувад.
Абулқосими Фирдавсӣ

АФКОР

Вазифаҳои нав дар замони муосир

Дар таърихи навини давлатдории тоҷикон маориф ва илм ҳамчун пояҳои асосии рушди ҷомеа ва кафили амнияти миллӣ эътироф гардидаанд. Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон маорифро соҳаи афзалиятнок эълон намуда, нисбат ба омӯзгорон пайваста тадбирҳои судманд меандешанд. Таъкидҳои пайвастаи Роҳбари давлат дар бораи баланд бардоштани мақоми омӯзгор дар ҷомеа, беҳтар намудани шароити иҷтимоии онҳо ва фароҳам овардани имконоти муосири таълимӣ далели равшани ин гуфта мебошанд.

Дар шароити ҷаҳонишавӣ танҳо донистани забони модарӣ кифоя нест. Омӯзгоре, ки забонҳои русиву англисиро намедонад, наметавонад аз дастовардҳои илми ҷаҳонӣ огоҳ бошад. Барои омӯзгорон, бахусус, роҳбарону масъулони муассисаҳои таълимӣ донистани забони русӣ ҳамчун забони муошарати байналмилалӣ ногузир аст. Ин талабот ба он хотир аст, ки таҳияи мавод ва омода кардани кадрҳо дар ҳамаи ихтисосҳо бояд бо истифода аз сарчашмаҳои илмии боэътимод, ки аксаран ба ин забонҳо дастрасанд, ба роҳ монда шавад.

Дар замони пурталотуми муосир, ки бархӯрди манфиатҳо ва ҷангҳои иттилоотӣ авҷ гирифтаанд, масъалаи тарбияи ҷавонон дар руҳияи ватандӯстӣ ба масъалаи амнияти миллӣ табдил ёфтааст.

Омӯзгор бояд ба шогирд фаҳмонад, ки саодати шахсӣ танҳо дар заминаи саодати миллӣ ва оромии давлат имконпазир аст. Дар ин ҷо, баланд бардоштани руҳияи ҳифзи марзи Ватан ва шоиста васф кардани хидмати сарбозон вазифаи муқаддаси мактаб аст. Омӯзгорони фанҳои гуманитарӣ ва роҳбарони синфҳо бояд тавассути таҳияи маводи тарғиботӣ, ташкили вохӯриҳо бо афсарону сарбозон ва тараннуми пайвастаи мавзуъҳои ватандӯстӣ ҷавононро барои хидмат дар сафи Қувваҳои Мусаллаҳ омода намоянд.

Яке аз вазифаҳои умдаи маориф дар шароити имрӯза, муборизаи бо далелҳои муътамади мафкуравӣ дар муқобили терроризму экстремизм ва дигар падидаҳои номатлуб мебошад. Омӯзгор бояд моҳияти гурӯҳҳои ифротӣ ва ҳадафҳои ғаразноки онҳоро ба шогирдон ҳамаҷониба фаҳмонад.

Тарғиб ва амалӣ кардани дастуру супоришҳои Роҳбари давлат дар заминаи Паём бояд меҳвари фаъолияти тарбиявии муассисаҳои таълимӣ бошад.

Аҳаммияти ҷиддӣ ба зеҳни сунъӣ ва андешидани тадбирҳо дар самти омода кардани кадрҳои барномасоз аз ҷумлаи вазифаҳои таъхирнопазиранд. Имрӯз омӯзгори информатика ва технологияи иттилоотиро зарур аст, ки мафҳумҳои зеҳни сунъӣ, иқтисоди рақамӣ ва ҳукумати электрониро ба раванди таълим ворид намоянд.

Дар баробари пешрафти техникӣ, ҳифзи фарҳанги миллӣ ва анъанаҳо низ аз мадди назар дур намондааст. Таҷлили арзандаи идҳои миллӣ – Сада, Меҳргон, Наврӯз, Тиргон ва риояи дурусти анъанаҳо ҳангоми таҷлили ин ҷашнҳо масъулияти аҳли маориф аст.

Тадбирҳо ва кӯшишҳои мо ба як ҳадафи бузург – омодагии комил вобаста ба таҷлили 35-солагии Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон равона гардидаанд. Ин ҷашни муқаддас бояд бо дастовардҳои назаррасаи таълимӣ, тарбиявӣ ва илмӣ истиқбол гирифта шавад. Ҳар як дарс, чорабинии мактабӣ ва иқдоми омӯзгор бояд хиште ба девори кохи муҳташами истиқлол бошад.

Мо бояд фаромӯш насозем, ки тамоми дастовардҳои соҳаи маориф – аз бунёди мактабҳои замонавӣ то баланд гардидани маоши омӯзгорон натиҷаи ғамхориҳои пайвастаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон мебошанд. Ҷавобан ба ин ғамхориҳо, вазифадорем, ки бо меҳнати софдилона, дониши муосир ва руҳияи баланди ватандӯстӣ насли ояндасози миллатро ба камол расонем.

Файзиддин РАҶАБАЛИЕВ,
устоди ДМТ

Дар шароити ҷаҳонишавӣ, рушди босуръати технология ва тағйирёбии арзишҳои иҷтимоӣ нақш ва мавқеи омӯзгор беш аз ҳар вақти дигар сарнавиштсоз гардидааст. Агар дар гузашта омӯзгор танҳо манбаи асосии дониш ба ҳисоб мерафт, имрӯз ӯ роҳнамо, мураббӣ, ташаккулдиҳандаи тафаккур ва созандаи шахсияти насли нав мебошад.

Истиқлоли давлатӣ имконияти васеъ барои дастгирӣ ва баланд бардоштани мақому манзалати омӯзгорро фароҳам оварда, ҳуқуқу уҳдадориҳо, принсипҳои фаъолият, вазъи иқтисодиву иҷтимоӣ ва дигар самти муносибатҳои омӯзгоронро дар доираи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ танзим ва ҳифз намуд. Қабул ва амалӣ гардидани консепсияву стратегияҳо ва барномаҳои давлативу соҳавӣ заминаи хуб барои таъмини шароити мусоид барои таълимдиҳандагон гардид. Дар замоне ки иттилоот фаровон ва дастрас аст, нақши омӯзгор ҳамчун роҳнамо дар интихоби дурусти маълумот ва таҳлили интиқодӣ аҳаммияти бештар пайдо мекунад.

Маҳз ба ҳамин хотир, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақоми омӯзгор» таҳия ва қабул гардид. Меҳвари асосии ин қонунро рушди маънавиёти ҷомеа ва шукуфоии имрӯзу фардои кишвар ташкил медиҳад, зеро омӯзгор ба сифати неруи созандаву ободкор дар сиёсати давлат шинохта мешавад. Моҳияти қонун дар он ифода ёфтааст, ки омӯзгор на танҳо тарбиятгару роҳнамои насли нав аст, балки поягузори шуур ва худшиносии миллӣ маҳсуб меёбад. Аз ин рӯ, мавқеи омӯзгор бояд аз ҷониби давлат ва ҷомеа кафолат дода шавад. Фаромӯш набояд кард, ки дар таърихи соҳаи маориф бори аввал мафҳуми мақоми омӯзгор ба таври ҳуқуқӣ муайян шуда, шарту шароити касбӣ, таълимӣ ва иҷтимоии ӯ бо дарназардошти талаботи замон танзим мегардад.

Қадршиносӣ, дастгирии моддӣ ва маънавӣ, фароҳам овардани шароити муносиб барои фаъолияти эҷодӣ ва такмили ихтисоси омӯзгорон аз омилҳое мебошанд, ки ба болоравии сифати таълим мусоидат мекунанд.

Рисолати омӯзгор дар заҳматҳои шабонарӯзӣ ва садоқати пайвастаи ӯ зоҳир мегардад. Дар баробари ин, вай бояд пайваста дар ҷустуҷӯи такмили дониш ва маҳорати касбӣ бошад. Иштирок дар семинару конференсияҳо, омӯзиши таҷрибаи пешқадам ва истифодаи усулҳои инноватсионӣ аз талаботи замони муосир маҳсуб меёбанд.

Моҳшариф ШОАХМЕДОВА,
директори литсейи давлатии ноҳияи Мир Сайид Алии Ҳамадонӣ

Маърифатбахши ҷомеа

Омӯзгор шахсест, ки на танҳо дониш медиҳад, балки инсон месозад. Нақши омӯзгор дар ташаккули шахсият, ҷаҳонбинӣ ва маърифати насли наврас муҳим мебошад. Бе омӯзгор пешрафти ҷомеа ва рушди давлат имконнопазир аст. Аз ин рӯ, мақоми омӯзгор ҳамеша баланд ва арзишманд шуморида мешавад. Дар таълимоти мутафаккирони бузург, аз ҷумла, Абуалӣ ибни Сино ва Абунасри Форобӣ ба омӯзиш ва тарбия аҳаммияти калон дода шудааст. Онҳо омӯзгорро роҳнамо ва тарбиятгари ахлоқи инсон шуморидаанд.

Дар Тоҷикистон ба мақоми омӯзгор таваҷҷуҳи махсус зоҳир карда мешавад. Аз ин ҷост, ки Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақоми омӯзгор» қабул гардид. Омӯзгор танҳо омӯзонанда нест, балки тарбиятгар, равоншинос ва роҳнамо мебошад.

Масъулияти омӯзгор аз он иборат аст, ки:

- дониши босифат диҳад;
- қобилияти тафаккури мустақилро ташаккул бахшад;
- муҳити солими таълимиро таъмин намояд;
- эҳсоси худшиносӣ ва худогоҳиро тарбия кунад.

Мақоми омӯзгор дар ҷомеа баланд аст. Пешрафти ҳар як миллат аз сатҳи дониш ва маърифати шаҳрвандонаш вобаста мебошад. Аз ин рӯ, эҳтиром ва қадршиносии омӯзгор қарзи ҳар як узви ҷомеа мебошад.

Шаҳобиддин РАҲМОНОВ,
омӯзгори МТМУ №28-и ноҳияи Варзоб

Кафолати ҳифзи шаъну шараф

Омӯзгор неруи асосии ташаккули сармояи инсонӣ буда, рушди устувори давлат аз сатҳи дониш, ҷаҳонбинӣ ва тарбияи насли наврас вобастагӣ дорад. Бо дарназардошти ҳамин омилҳо, дар Тоҷикистон Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақоми омӯзгор» қабул гардидааст, ки заминаи ҳуқуқӣ, таҳкими мақоми иҷтимоӣ ва касбии омӯзгорро таъмин менамояд.

Ин санад идомаи мантиқии сиёсати давлатӣ дар соҳаи маориф буда, бо дигар санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ, аз ҷумла, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» иртиботи зич дорад.

Қонуни мазкур маҷмуи ҳуқуқҳои омӯзгорро пешбинӣ мекунад. Чунончи:

- ҳуқуқ ба шароити муносиби меҳнат;
- гирифтани музди меҳнати сазовор ва саривақтӣ;
- такмили ихтисос ва бозомӯзии мунтазам;
- ҳифзи шаъну шараф ва эътибори касбӣ;
- иштирок дар идоракунии муассисаи таълимӣ;
- озодии интихоби усул ва воситаҳои таълим дар доираи стандартҳои давлатӣ.

Дар баробари ҳуқуқҳо, қонун уҳдадориҳои омӯзгорро низ мушаххас намудааст. Аз ҷумла, таъмини сифати таълиму тарбия, риояи меъёрҳои одоби касбӣ, эҳтироми ҳуқуқ ва шаъну шарафи таълимгирандагон, баланд бардоштани сатҳи касбият, ташаккули арзишҳои миллӣ ва умумибашарӣ дар хонандагон.

Яке аз бахшҳои муҳимми қонун кафолати иҷтимоӣ мебошад. Давлат уҳдадор аст, ки:

- омӯзгоронро бо имтиёзҳои муқарраргардида таъмин намояд, ҳавасмандгардонии моддӣ ва маънавиро роҳандозӣ кунад;
- барои беҳтар намудани шароити иҷтимоии онҳо тадбирҳо андешад, онҳоро бо мукофотҳо ва унвонҳои фахрӣ қадршиносӣ намояд.

Хулоса, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақоми омӯзгор» на танҳо ҳуқуқу уҳдадориҳоро муайян менамояд, балки кафолати ҳифзи шаъну шараф ва дастгирии давлатии омӯзгорро таъмин мекунад.

Мунаввара ШУКУРОВА,
омӯзгори МТМУ №69-и ноҳияи Исмоили Сомонӣ

Роҳнамои инсоният

Китоб аз арзишмандтарин неъматҳои фарҳангии башарият ба шумор меравад. Аз даврaҳои бостон то имрӯз китоб ҳамчун василаи асосии ҳифз ва интиқоли илму фарҳанг хизмат карда, дар ташаккули шахсият ва пешрафти ҷомеа нақши ҳалкунанда бозидааст.

Тайи солҳои охир барои ҷалби мардум ба китобу китобхонӣ озмунҳои ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи донои китоб аст», «Илм – фурӯғи маърифат», «Тоҷикистон – Ватани азизи ман», ««Тоҷикон» – оинаи таърихи миллат», «Шоҳномахонӣ» роҳандозӣ гардиданд.

Аҳаммияти китоб дар тарбияи ахлоқии инсон низ хеле бузург аст. Асарҳои бадеӣ хонандаро ба некӣ, ростқавлӣ, меҳрубонӣ ва ватандӯстӣ ҳидоят мекунанд. Қаҳрамонони китобҳо ба хонанда дар интихоби роҳи дурусти зиндагӣ кумак мерасонанд.

Дар замони муосир, ҳарчанд фановариҳои навин рушд ёфтаанд, нақши китоб кам нашудааст. Мутолиаи мунтазам хотираро қавӣ, фонди луғавиро ғанӣ ва тафаккурро руш мебахшад.

Шоҳсанам НОСИРОВА,
омӯзгори фанни таърихи МТМУ №10-и ноҳияи Деваштич

То соли 2029 Тоҷикистон истифодаи гидрофторкарбонҳо – газҳои дорои таъсири баланди гармхонаиро то 70 фоиз коҳиш медиҳад.

МАКТАБИ ОЛӢ

Тағйирёбии муҳити иттилоотӣ, ки дар натиҷаи рақамигардонӣ ва рушди босуръати технологияҳои зеҳнии рақамӣ ба амал омадааст, боис гардидааст, ки масъалаи истифодаи зеҳни сунъӣ дар низоми таълими журналистика ба як самти мустақили таҳқиқоти илмӣ табдил ёбад. Дар ин замина, зеҳни сунъӣ ҳамчун воситаи муассири навсозии муҳтавои таълим, такмили усулҳои омӯзиш ва рушди малакаҳои касбии донишҷӯён арзёбӣ мегардад. Чунин раванд таҷдиди усулҳои суннатии таълим ва мутобиқсозии он ба шароити муҳити рақамии муосирро тақозо менамояд.

Зеҳни сунъӣ ва журналистикаи рақамӣ

Дар доираи ихтисоси веб-рӯзноманигорӣ, ки дар кафедраи иттилоот ва технологияҳои робитавии Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров тадрис мешавад, ворид намудани зеҳни сунъӣ ба раванди таълим аҳаммияти калидӣ пайдо намуда, ба баланд бардоштани сатҳи омодагии касбии донишҷӯён, рушди қобилиятҳои таҳлилӣ ва мутобиқшавии онҳо ба муҳити зудтағйирёбандаи рақамӣ мусоидат мекунад. Дар ин робита, муҳаққиқи соҳаи журналистика М. Бобоҷонова таъкид менамояд, ки «технология метавонад восита бошад, аммо масъулияти ахлоқӣ ҳамеша бар дӯши журналист мемонад». Ҳамзамон, М. Муқимов дар таҳқиқоти худ оид ба рушди журналистикаи интернетӣ қайд мекунад, ки «тағйирёбии муҳити иттилоотӣ аз журналист малакаҳои нави рақамӣ ва қобилияти кор бо додаҳои калонҳаҷмро тақозо мекунад». Ин нукта ба он ишора мекунад, ки истифодаи зеҳни сунъӣ метавонад имкониятҳои таҳлилӣ ва коркарди иттилоотро барои донишҷӯён густариш диҳад. Дар самти мултимедиасозӣ низ таҷриба нишон медиҳад, ки истифодаи абзорҳои рақамӣ, аз ҷумла, табдили матн ба навор ё эҷоди тасвир ба донишҷӯён имкон медиҳад, то форматҳои гуногуни муҳтаворо санҷида, самаранокии онҳоро дар байни аудитория муайян намоянд. Ба гуфтаи муҳаққиқ М. Муродов, «рақобат дар фазои рақамӣ на барои иттилоот, балки шакли пешниҳоди он ҷараён дорад». Аз ин рӯ, омӯзиши вокуниши аудитория ба форматҳои гуногуни мултимедиявӣ яке аз ҷанбаҳои муҳимми омодасозии мутахассиси муосири соҳаи журналистика ба ҳисоб меравад. Масъалаи ахлоқ ва масъулияти касбӣ дар шароити густариши технологияҳои рақамӣ дар меҳвар қарор мегирад. Татбиқи зеҳни сунъӣ ба фаъолияти журналистӣ ва раванди таълим тақозо менамояд, ки муносибат ба он бо дарназардошти меъёрҳои касбӣ ва масъулияти иҷтимоӣ анҷом дода шавад.

Аз ҳамин нуқтаи назар, зеҳни сунъӣ бояд ҳамчун воситаи ёрирасон дар раванди эҷодӣ истифода гардад. Муҳаққиқ Илҳоми Ҳамидиён низ таъкид менамояд, ки: «рақамисозӣ раванди бозгаштнопазир аст».

Бо дарназардошти ин асосҳои назариявӣ, дар доираи татбиқи усулҳои таҳлили амалӣ дар фанни «Технологияҳои муосири расонаҳои интернетӣ» фаъолияти блогерони фазои рақамии тоҷикӣ ҳамчун объекти омӯзиш интихоб гардид. Аз ҷумла, фаъолияти Наргис Қосимова ва Нигорахон Алимова бо назардошти фарқияти форматҳои пешниҳод – муҳтавои иҷтимоӣ-ҳикоявӣ ва муҳтавои визуалӣ-амалӣ мавриди таҳқиқ қарор дода шуд. Ин интихоб имконият фароҳам овард, ки ҷанбаҳои гуногуни таъсири муҳтаво, шакли пешниҳод ва сатҳи ҷалби аудитория дар заминаи таҳлили далелнок баррасӣ гарданд. Дар доираи таҳқиқ 2-3 аз ҳар саҳифа ролики кӯтоҳ, видеонавори марҳалавӣ ва пости тавсифӣ интихоб гардида, аз рӯйи меъёрҳои зерин таҳлил карда шуданд: ғоя ва ҳадафи иртиботӣ, сохтори пешниҳод, оғоз, инкишоф, ҷамъбаст, шеваи муроҷиат ба аудитория ва сатҳи фардисозӣ, унсурҳои визуалӣ ва сифати иҷрои техникӣ, нишондиҳандаҳои интерактивӣ, бозбинӣ, лайк, шарҳ, бознашр, хусусияти вокуниши аудитория.

Коркарди додаҳои оморӣ ва таҳлили миқдорӣ бо истифода аз абзорҳои зеҳни сунъӣ анҷом дода шуд. Донишҷӯён тавассути воситаҳои таҳлилӣ сатҳи ҷалби аудиторияро ҳисоб намуда, таносуби вокунишҳоро муайян карданд, мазмуни шарҳҳоро гурӯҳбандӣ намуданд ва тамоюлҳои рафтори корбаронро ошкор сохтанд.

Бо такя ба таҳлили додаҳои рақамӣ ва истифодаи абзорҳои зеҳни сунъӣ, донишҷӯён имконият пайдо намуданд, ки робитаи миёни формати муҳтаво ва вокуниши аудиторияро ба таври далелнок арзёбӣ кунанд. Ин раванд ба рушди тафаккури таҳлилӣ, саводи рақамӣ ва малакаҳои касбии арзёбии муҳтавои онлайн мусоидат намуд.

Дар маҷмуъ, ҳамгироии зеҳни сунъӣ ба соҳаи журналистика ва низоми таълим ҳамчун марҳалаи нави таҳаввули муҳити рақамӣ арзёбӣ мегардад. Ин раванд бо тағйироти сохторӣ дар тавлид, коркард ва паҳнсозии иттилоот иртибот дошта, аз мутахассисон сатҳи баланди саводи рақамӣ ва қобилияти таҳлили додаҳоро тақозо мекунад.

Самаранокии истифодаи зеҳни сунъӣ ба омодагии касбии омӯзгорон ва журналистон, асоснокии методӣ, инчунин, риояи меъёрҳои ахлоқӣ ва масъулияти иҷтимоӣ вобаста мебошад.

Шаҳноза ЗАРИПОВА,
дотсенти кафедраи иттилоот ва технологияҳои робитавии ДДХ ба номи академик Бобоҷон Ғафуров

АХБОР

«Кайҳон аз нигоҳи кӯдакон»

Бо ташаббуси Планетарияи ба номи Абумаҳмуди Хуҷандӣ бахшида ба Рӯзи кайҳоннавардон ва Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф озмуни «Кайҳон аз нигоҳи кӯдакон» баргузор гардид.

Озмуни мазкур аз чаҳор давр: мактабӣ, шаҳрӣ, ноҳиявӣ ва вилоятӣ иборат буда, имсол бо ҷалби васеи иштирокчиён фарқ кард. Бо истифода аз имкониятҳои муосир, қабули дархостҳо тариқи онлайн низ ба роҳ монда шуда, хонандагон на танҳо аз шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ, балки аз кишварҳои хориҷӣ – Федератсияи Россия, Қазоқистон ва Ӯзбекистон низ фаъолона иштирок намуданд.

Тибқи омори дастрасгардида, зиёда аз 50 000 хонанда дар даври мактабӣ, беш аз 22 000 нафар дар даври шаҳрӣ ва ноҳиявӣ ва зиёда аз 1000 нафар ба даври вилоятӣ роҳ ёфтанд.

Дар даври вилоятии озмун, ки дар Боғи фарҳангиву фароғатии ба номи Абумаҳмуди Хуҷандӣ баргузор гардид, хонандагон аз 18 шаҳру ноҳия иштирок доштанд. Озмуни имсола ба ифтихори 65-солагии нахустин парвози инсон ба кайҳон бахшида шуда, аз бахшҳои гуногун – расмкашӣ, газетаи деворӣ, макетсозӣ, ихтироъкорӣ, расм дар рӯи мумфарш ва ҳунарҳои дастӣ иборат буд.

Дар ҷамъбаст зиёда аз 200 нафар ғолиб бо диплом ва туҳфаҳои арзишманди раёсати маорифи вилояти Суғд, Планетарияи ба номи Абумаҳмуди Хуҷандӣ ва Хонаи Россия дар шаҳри Хуҷанд қадрдонӣ гардиданд.

Технологияи навин дар кӯдакистон

Таҳсилоти томактабӣ дар шароити муосири омили муҳимтарини суботи иҷтимоӣ-иқтисодӣ, сиёсӣ ва рушди ҷомеа мебошад. Таҳсилоти босифати томактабӣ асоси баланд бардоштани сифати таълим дар зинаҳои минбъдаи таҳсил маҳсуб меёбад. Равандҳои инноватсионии навсозии мундариҷаи таҳсилоти томактабӣ ба шахсияти кӯдак, синну сол, рушди қобилиятҳояш нигаронида шудааст.

Муосиркунонии системаи таҳсилоти томактабӣ зарурати татбиқи технологияҳои навро ба миён овардааст. Барномаҳои муосири таълими томактабӣ хусусиятҳои инноватсионӣ ва технологӣ доранд. Ҳангоми тавсиф барномаҳои маъмултарини таълимӣ, барномаҳои умумӣ (ҳамаҷониба) ва иловагӣ (қисман)-ро дар бар мегирад. Барномаҳои таълимии универсалӣ (ҳамаҷониба) ба тамоми самтҳои асосии рушди шахсият ва барномаи иловагӣ ба якчанд самти рушди кӯдак иртиботманд мебошанд. Бинобар ин, дар замони рушди технология зарур аст, ки дар муассисаҳои томактабӣ бо истифода аз усулҳои ҷолиб тафаккури кӯдаконро ташаккул бахшем.

Муҳиба НАҶМУДДИНОВА,
мураббияи ширхоргоҳ-кӯдакистони №18-и ноҳияи Сино

Вусъати сохтмони иншооти соҳаи маориф дар Панҷакент

Дар шаҳри Панҷакент раиси вилояти Суғд Раҷаб Аҳмадзода бо раванди сохтмони як қатор иншооти соҳаи маориф шинос шуд.

Ба иттилои масъулин, ба истиқболи ҷашни 35-солагии Истиқлоли давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шаҳру деҳоти Панҷакент бунёди мактабу кӯдакистонҳои нав, навсозии иншооти таъмирталаб ва сохтмони биноҳои иловагӣ идома дорад. Танҳо дар доираи 14 лоиҳаи пешниҳодшуда беш аз 12 ҳазор ҷойи нишаст дар ду баст фароҳам мегардад.

Раиси вилоят дар деҳаи Рукнобод аз раванди корҳо дар бинои мактаби №16 боздид кард. Сипас дар деҳаи Боғчаи Ҷамоати деҳоти Шинг бинои муассисаи таҳсилоти томактабиро мавриди истифода қарор дод. Кӯдакистон баҳри 100 нафар пешбинӣ шуда, бо тамоми шароити муосир барои таълиму тарбияи кӯдакон таъмин мебошад.

Р. Аҳмадзода дар идомаи сафар дар деҳаи Ёрӣ бо нақшаи бунёди синфхонаҳои иловагӣ дар назди муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №57, ки бо саҳми соҳибкорону сокинон сохта мешавад, шинос гардид.

Инчунин, дар маркази шаҳри Панҷакент барои бунёди муассисаи нави таҳсилоти томактабӣ санги асос гузошта шуд. Тибқи лоиҳа, кӯдакистон барои то 500 нафар пешбинӣ шуда, бо тамоми шароити замонавӣ, таъмин мегардад.

Нуъмон РАҶАБЗОДА,
«Омӯзгор»

Иқтидори сайёҳии Тоҷикистон дар намоишгоҳи байналмилалии сайёҳӣ дар Минск муаррифӣ гардид.

Агарчи дузд бо сад даҳра бошад,
Чу бонгаш барзанӣ, безаҳра бошад.
Низомии Ганҷавӣ

Масъалаҳои илм ва таълим дар «Ёддоштҳо»-и Саймумин Ятимов

Дар таърихи тулонии адабиёти тоҷик дар наср ва назм ҳама жанрҳои адабӣ амал мекарданд ва ин нишони воқеияти тасвир дониста мешуд. Яке аз ин жанрҳои серистеъмол ёддошт ва хотира буданд. Хотира маҳдудтар ва ёддошт доираи васеи ҳодисаҳоро фаро мегирифт. Ба хушбахтии мо, адабиёти навини тоҷик ин жанрро ба хубӣ аз худ кард ва васеъ истифода бурд. Намунаи беҳтарини он «Ёддоштҳо»-и устод Садриддин Айнӣ ва «Субҳи ҷавонии мо»-и Сотим Улуғзода эътироф шуд.

Дар даврони имрӯза – даврони соҳибистиқлолии мо жанри ёддошт авҷу ривоҷи тоза пайдо намуд. Шояд ин яке аз нишонаҳои даврони гузариш бошад. Зеро ҳар фарди фаъоли ҷомеа мехоҳад, ки нуқтаи назари хоси худро дар ин боб иброз намояд ва дар ривоҷи он ҳиссае гузорад. Ҷолиб аст, ки солҳои охир ба ин жанр ходимони расмии давлатӣ ҳам ҳусни таваҷҷуҳ зоҳир карда истодаанд. Мо дар хулосае ҳастем, ки яке аз онҳо муҳтарам Саймумин Ятимов мебошад. Солҳост, ки он кас дар матбуоти даврӣ доир ба масоили гуногуни сиёсӣ ва ҷаъиятӣ, ахлоқӣ ва маданӣ баромадҳои ҷолиб менамояд. Ҷамъбасти ин баромадҳои мутааддид аз чоп баромадани китоби «Ёддоштҳо»-и ӯ дар ду қисм мебошад: С. Ятимов. Ёддоштҳо. Қисми 1. Хуҷанд: «Ношир», 2025. – 672 саҳифа; С. Ятимов. Ёддоштҳо. Қисми 2. Хуҷанд: «Ношир», 2025. – 704 саҳифа.

Муаллиф дар «Муқаддима»-и китоби аввал чунин менависад: «Дар атрофи таълифи зиндагинома чанд соли ахир андеша кардам ва ба хулосае омадам: вақти он расидааст, ки ба ҳамватанон дар бораи он чӣ аз сар гузашт, ибрози назар дошта бошам.

Зиндагӣ бозтоби абадӣ дорад. Идомаёбанда, беохир, аммо бебозгашт аст...

Доштани нуқтаи такягоҳ барои инсон шарт аст. Аммо чунин асос чизе буда метавонад, ки тавони судманди бунёди маънавӣ дошта бошад, нақд ва самтномаи умр ба ҳисоб равад...

Аз лиҳози дигар, чун вақти бардоштҳо ва арзёбиҳои масири пурпечи ҳаёт расид, чизе ки аз сар гузашт, рӯйи он андеша кардам. Падару модар, хоҳару бародар, деҳа, омӯзишгоҳи ҳамагонии меҳнати бачагӣ ва наврасӣ, мактаб, ёру дӯстон, донишгоҳ, аскарӣ, хизмат дар мақомоти давлатӣ. Ҳамин муҳит, ҷараён, воқеот ва сабабҳои пешрафти он, аз ҳама муҳим омилҳои инсонӣ муҳтавои саргузаштро ташкил мекунанд (қ. 1, с. 3-4).

Боби аввали китоб «Даврони бачагӣ» унвон гирифтааст ва бисёр ҳаяҷономез аст. Дар аввали ин боб муаллиф аз номи модар хотираи аҷибе овардааст: «Модарам мегуфт, ки ту дар як рӯзи гармои тобистони соли 1955 дар деҳаи Ориёни ноҳияи Фархор баъд аз ду соли муҳочир шудани оили мо аз деҳаи Қафлондараи ноҳияи Темурмалик, дар хонаи ниҳоят хоксоронаи аз обу гил сохта ва хаспӯш дар дастони кампири Шаҳрия таваллуд шудай.

Модар нақли худро идома дода бо чашмони пуроб ба хотир меовард: « Чун аломати зиндаву солим будани кӯдаки навзод гиряи ҳамзамонии ӯ бо овози баланд аст ва ту ин аломати интизории модаронро нишон надодӣ, мани бадбахти солҳои дароз дар орзуи фарзанд гумон кардам, ки дар тифли навзоди ман нишонаи ҳаёт нест, фарёд зада гиристам.

Кампири Шаҳрия бо чашмони пурашк маро ором кардан шуд. Аммо ногаҳон баъди чанд лаҳзае:

– Худоё! Зебуннисо! Бачаҳакат зинда аст! Дил мезанад! – бо ҳаяҷон эълон кард ӯ.

Намедонам, барои чӣ бошад, ин ҳодисаро модарам гоҳ-гоҳе бо дидаи пурнам нақл мекард» (қ. 1, с. 5).

Баъдтар духтари калони муаллиф - Бунафша мепурсад:

«– Падарҷон, охир ҳамон вақт барои чӣ нагиристӣ? Очаамро хавотир кардӣ?

Бо «баҳоначӯйӣ» хостам худро андак сафед кунам:

– Бачам, кӯдаки дар шиками очааш бароҳат хоб, орому осуда яке таваллуд шуда, олами серғавғоро мебинад, аз тарс «вах, кучо омадам!»-гуфта гиря мекунад. Доду фарёд мекашад. Бо ин норизогии худро аз дунёи серташвиш нишон медиҳад. Ман таваллуд шудам. Як ба дунё нигоҳ кардам. Ба худ гуфтам: – Он қадар ҷойи бад набудаст-ку. Албатта, норасоиҳо дорад. Боке нест. Ман онҳоро бартараф мекунам. Барои ҳамин ба КБД ба кор даромадам. Ислоҳи камбудиҳои ҷаҳонро аз бомаш сар кардам. Бом дилпур бошад, он тарафаш саҳл аст. Бесабаб гиря кардан чӣ лозим буд, бачам,-гуфтам.

Очаам хандид. Аммо духтарчаи содаам ҳайрон-ҳайрон ба ҳар дуи мо нигоҳ мекард» (қ. 1, с. 6).

Ин ёддошт, ки дар назар содадилона ва аҷиб менамояд, дар асл ишораи нозуке ба ҳаёти баъдинаи муаллиф мебошад. Дарвоқеъ, доим ин дунёи дун ва мардумкуш мегӯем, вале зебоиро намебинем ва аз носозии андак ба сутуҳ меоем. Дар ҳоле ки вазифаи ҳар фарди ҷомеа бояд лаззат бурдан аз он чизе бошад, ки гузаштагони мо бо арақи бадан ва хуни ҷигар ҳосил кардаанд ва ба мо мерос мондаанд. Ин натиҷаи заҳмат ва раҳмат бояд моро ба ҷаҳду талош сафарбар намояд. Неку бади замона дар пеши чашми мо мегузарад. Хушбахтона, дар таърихи халқи мо шахсиятҳое ба майдон омадаанд, ки зимоми ҳодисаро ба даст гирифтаанд, онро бо субути мардонагӣ пеш мебаранд ва дар дили мардум ҷойи сазовор доранд.

Ба назари мо меояд, ки муаллифи «Ёддоштҳо» муҳтарам Саймумин Ятимов аз ҷумлаи шахсиятҳои намоёни чумҳурии мо мебошад, ки зери роҳбарии меҳрубонона ва хирадмандонаи Сарвари азизамон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҳамеша дар роҳи хидмати софдилона ҳастанд ва аз ҳеҷ душворӣ дар ҳарос намеоянд. Дар китобе, ки мо рӯйи даст дорем, лавҳаҳое баён шудаанд, ки аз як тараф, мушкилоти даврони гузаришро баён менамоянд, аз тарафи дигар, ба ҷавонони мо дар боби ҳушёрӣ ва зиракӣ таъкидҳо дорад.

Ман, чуноне мегӯянд, «бо тани бемор ва чашмони пурғубор» (ҳозир ба 82-солагӣ қадам мондаам) ин китобро пурра мутолиа кардам ва дидам, ки муаллиф дар боби заруратӣ илм, таълим, муаллим дар ҳаёти имрӯзаамон борҳо андешароиҳои солим пешниҳод кардааст. Муаллиф фарзанди муаллим аст ва модараш ҳам шоиртабиат аст. Аз ин аст, ки ӯ ба муаллим назари ниҳоят баланд дорад.

Ин ҳам сазовори ёдоварист, ки ӯ дар бораи муаллимони мактаби миёна ва олӣ, аз ҷумла, Донишкадаи омӯзгории Кӯлоб (ҳоло Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ), ки ба ӯ дарс додаанд, бо эҳтиром очеркҳои хурд-хурде таълиф карда, чунин як ҷамъбасте овардааст:

«Донишгоҳи Кӯлоб солҳои ҳафтодум ба чунин устодон маъруф буд. Яке аз шахсиятҳои муътабари замон муаллим Қаюм Сангов ба шумор мерафт. Ӯ аз фанни методикаи таълими забони модарӣ дарс магуфт. Дар дарсҳо Қаюм Сангов хотиррасон мекард, ки донишҳои инсонӣ хосияти системавӣ-занҷирӣ доранд. Одам наметавонад ҳамадон бошад. Аммо касе, ки фақат химияро медонад, ӯ химияро ҳам намедонад. Барои ҳамин таъкид менамуд, ки мутахассис мебояд илмҳои мансуб ба хешигарии марбут ба касбияташро дар дараҷаи баланд донад».

Муаллиф дар сифати устодаш чунин ҷузъиётеро дохил кардааст:

«Муаллим Сангов ба нутқи хаттӣ ва шифоҳии шогирдон таваҷҷуҳи хосса зоҳир мекард. Таъкид менамуд, ки яке аз шуғлҳои марказии инсон гуфтан ва шунидан аст. Агар шуур нишонаи ягона ва сифоти муайянкунандаи инсон бошад, он, пеш аз ҳама, тавассути нутқ ифода меёбад. Бояд корро тарзе ба роҳ монд, ки сухан на ба тарзи пароканда, бидуни пайдарҳамӣ, балки боандеша, ҳамчун маҳсули воқеии тафаккур ва нишонаи аслии маводи олии табиат-майна бошад. Таъкид месохт, ки зарур аст, ки омӯзгор нутқи равон, зебо, фаҳмо, равшан ва таъсирбахш дошта, ҳамин сифатҳоро ба шогирдони худ омӯзад ва аз онҳо ин авлавиятҳоро талаб кунад» (қ. 1, с. 387-388). Дар ин китоб сухан дар бораи устод Сангов Қаюм давом мекунад ва ӯ сазовори ин сифот аст. Вале ман ҳам аз худ каме илова менамоям. Ману устод солҳои тулонӣ якҷоя кор кардем: аз парта то пахта. Ва касеро дар хоксорӣ, ҷиддияти кор, китобдӯстӣ мисли ӯ кам дидаам. Ва бо як маош тарбияи даҳ фарзанд худ гувоҳи қаноатпешагӣ ва одамияти баланди ӯст.

Боре ба ноҳияи Данғара барои суҳбат назди шогирдони ғоибхон рафтем. Корро аз мактаби рақами яки шаҳрак сар кардем. Дар назди дари даромад шогирде баромад ва муаллимро ба хонаашон даъват кард. Ҳарчанд шогирд ҷавон буду ғоибхон, устод дудилагӣ нишон доданд. Ман фаҳмидам, ки зиёфати бегоҳӣ ва фароғати шабонгоҳӣ аз даст меравад. Зарур шуд, ки мудохила кунам. Гуфтам, духтарҷон, мо ба хонаи шумо меравем, вале аввал ту рафта ба падару модарат маслиҳат карда, баъд ба назди мо баргард. Чунин шуд ва кор пухта шуд. Маълум шуд, ки модари духтарак ҳамсоя ва ҳамсоли устод ва падараш солҳои донишҷӯйӣ дар Донишгоҳи Кӯлоб мехондааст ва дар хонаи ҳамсояи муаллим иҷоранишин будааст. Ҷавони доно ва сипоҳ ба Данғара танҳо барнагаштааст. Ва ҳоло дар қишлоқи пистапарвараи раиси ҷомоат будааст, моро хуш пазируфт. Чуноне интизор мерафт, устод дар мактаби рақами як ба номи Максим Горкий ба шогирдон суҳбатҳои тулонӣ кард. Вале ман суҳбати шогирдони ғоибхонро ба тобистон ҳавола карда, ба роҳбарият дар бораи зарурати ҳамкории бисёрҷониба, аз ҷумла, бо ғоибхонон «маслиҳатҳо» кардам ва «тавсияҳо» додам. Инчунин, ман дар давоми зиёда аз панҷоҳ соли ҳамкорӣ боре надидаам, ки устод Сангов касеро ғайбат намуда, ё касеро аз худ нодонтар дониста бошад.

Муҳтарам Саймумин Ятимов зикр кардаст, ки солҳое, ки дар хидмати амният дар Бадахшон будааст, ба ҳамкурсаш Пайшанбе Давлатов (додари ҳунарманди маъруфу маҳбуб Нуқра Раҳматова ва донишҷӯйи аълохон ва фаъоле буд, дар рӯзномаи вилоятӣ рӯзноманигори ҳақгӯй буд) вохӯрда, албатта, аз устодон ёд кардаанд. Муаллиф менависад: «Боре Пайшанбе суханро дар бораи муаллимони номдори факултет Иззатулло Тамлихоев ва Қаюм Сангов оғоз кардааст. Дар бораи хотираи қавӣ, донишҳои воқеан илмии муаллим Тамлихоев ёдовар шудааааст. Муаллиф аз забони Давлатов мегӯяд: «Муаллим Тамлихоев устоди нотакрори соҳаи забоншиносии тоҷик буд. Ба дарс бо тайёрии намунавӣ меомад. Ҳеҷ вақт дар даст коғазу дафтар намеовард. Дар чанд гурӯҳе лексия хонад, медонист, ки охирон бор дар кадом дарс дар кадом ҷумла нуқта гузоштааст. Ва бидуни иштибоҳ хониши навбатиро бо ёдоварӣ аз ҳамон ҷумла оғоз мекард. Муаллими дақиққор ва поксиришт, хушсухан ва озодарафтор буд»(қ. 1, с. 384).

Он чӣ Пайшанбе гуфтааст ва муаллиф китобат кардааст, ҳақиқат аст. Ман ҳам мехоҳам дигар паҳлуи хислати муаллимро гӯям, ки ҳангоми дарс ниҳоят ҷиддӣ буданд, вале берун аз дарс рафиқи шафиқе буданд, хурду калонро баробар медонистанд, дар равиши сухан гардишҳоии ғайричашмдошт мекарданд. Ман ҳам он касро дӯст медоштам ва гоҳ-гоҳе ӯро ба ҷойе чойнӯшӣ бурда, саволҳо медодам ва суҳбати гарму самимие сурат мегирифт.

Муҳтарам С. Ятимов дар бораи дигар устоди донишгоҳ Рустам Ҷӯраев ҳам бо меҳру муҳаббати хосса сухан ба миён овардааст. Дар китоби «Донишномаи Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ», саҳифаҳои 406-407 чунин омадааст: «Ҷӯраев Рустам (тав. 01.03.1937, деҳаи Понғози ноҳ. Ашти вил. Суғд, аз хонадони хизматчӣ, ваф. 02.02.1995, ш. Душанбе), забоншиноси тоҷик, номзади илмҳои филология (1964), дотсент (1966). Хатмкардаи шуъбаи филологияи факултаи таъриху филологияи Ун-ти давлатии Тоҷикистон ба номи В. И. Ленин (ҳоло ДМТ), аспиранти шуъбаи рӯзонаи аспирантураи УДТ ба номи В. И. Ленин (1959-1960) ва аспирантураи назди кафедраи филологияи эронии факултаи шарқшиносии Ун-ти давлатии Ленинград ба номи А. А. Жданов (ҳоло Санкт-Петербург, 1960-1962)…» Таълифоти ӯ асосан ба масъалаҳои грамматикаи таърихии забони тоҷикӣ ва лексикаи забони дарии Афғонистон мансуб аст. Ба қалами Ҷӯраев беш аз 60 асару мақола ва гузоришоти илмӣ, илмӣ-методӣ, тақризу очерк тааллуқ дорад.

Дар «Ёддоштҳо» омадааст: «Рустам Ҷӯраев марди миёнақад, фарбеҳ, рӯи борик, чашмони ориёӣ, бинии баланд, лабони тунук, пешонии васеъ, мӯи сари сиёҳ дошта, қисмати пеши сараш каммӯй гашта буд. Овози ҷолиби мисли наттоқони радио, ки хабарҳои расмиро қироат мекарданд, дошт. Паст гап занад ҳам, нутқаш чунон ҷолиб буд, ки ҳама ба овози ӯ гӯшу ҳуш мешуданд. Мефаҳмиданд, ки моҳияти сухани муаллим чист. Рафтор ва қадаммонии босалобат дошт. Дар байни муаллимон фарқ мекард. Ҳама ба ӯ бо эҳтироми махсус муносибат мекарданд.

Минбаъд ҳам, ҳангоми таҳсил дар аспирантура ва докторантура, фаолияти илмӣ, курсу семинарҳо дар мактабҳои хоричӣ ман мисли Рустам Ҷӯраев шахсияти ҳамсони ӯро дар манзалати маърифатнокӣ ва донишмандӣ надидам» (қ. 1, с. 389).

Муҳтарам С. Ятимов таассуроти худро аз устод, ки забони модарӣ ва тоҷикиро баробар дар ниҳояти пуррагӣ ва зебоӣ медонист, чунин ҷамъбаст кардааст: «Мо донишҷӯёни деҳотии мактаби олии музофотӣ ба як фарзанди миллати тоҷик, ки аз ноҳияи дурдасти Тоҷикистон ҳамагӣ панҷ сол дар Россия таҳсил кардааст ва ба ин андоза забони хориҷиро аз худ кардааст, ифтихор мекардем, ба дарсҳои ӯ гӯш меандохтем, кӯшиш мекардем, агар монанд ҳам шуда натавонем, пайрави чунин устод бошем (қ. 1, с. 391).

Ин сухани С. Ятимов, ки дар боби дӯстдории ман Рустам Ҷураевро мебошад, маро хушҳол кард: «Хушбахтона, мо ҳис намекардем, ки байни муаллимони Донишгоҳи Кӯлоб ягон рақобати носолим бошад.

Баръакс, муаллимони ҷавон ба донишмандони соҳибкасб ва обрӯманд назари нек доштанд, аз онҳо доимо меомӯхтанд.

Боре ман шоҳиди гуфтугӯ байни муаллимони ҷавони донишгоҳ будам. Он ҷо муаллим Ёралӣ Содиқов ширкат дошт. Ӯ мегуфт: «Кошкӣ, одам ба дараҷаи муаллим Рустам Ҷӯраев донишманд бошад...» (қ. 1, с. 403). Ман ба дурустии ин сухани муаллиф шоҳидӣ медиҳам. Феномени Рустам Ҷӯраев бароям то имрӯз боиси ҳайрат аст.

Хотимаи ин боб ҳам касро ба андеша мебарад ва лоиқи мисол овардан аст: «Албатта, номумкин аст, ки ҳама якзайл донишу касбият ва тахассусмандӣ дошта бошанд. Аммо далели эътирофи донишмандии шахсиятҳои муътабар ҳуд ишораи бузург барои кӯшиши расидан ба чунин ҷойгоҳу манзалат аст» (қ. 1, с. 403).

Ман, ҳамчун хонандаи ин китоб, як хулосаи худро, ки дар бораи хидматҳои шоистаи Рустам Ҷӯраев мебошад, баён карданӣ ҳастам. Ин хидмат муаллими ҷавон Ғоибназар Мирзоевро, ки аз ҷавononи ҳушманди Донишкадаи Кӯлоб буд, ба шогирдӣ интихоб кард ва аз дӯстони ленинградии ҳуд ёрӣ хоста, ӯро ба Ленинград фиристод. Ғ. Мирзоев он ҷо ду сол коромӯз ва се сол аспиранти рӯзона шуд ва ба Донишкадаи Кӯлоб баргашта, дар паҳлуи устоди ҳуд ҷо гирифт. Муҳтарам Р. Ҷӯраев баъдтар аз Кӯлоб рафта бошад ҳам, ҷойи ӯ дар донишгоҳ холӣ намонд.

Муҳтарам Саймумин Ятимов якчанд маротиба дар бораи инҷониб ҳам суханҳои наку гуфта, бар ман миннат гузоштаанд. Он кас ҷое аз сахтгириҳои ман ба фоидаи донишҷӯ сухан карда, менависад: «Аммо дар ҳар сурат ман аз тақдир ва аз чунин муаллими сахтгир сидқан розӣ будам (қ. 1 с., 410). Саъдии бузург ҳикмате доранд: «Ҳар киро ақли ҳуд ба камол асту фарзанди ҳуд бачамол. Мехоҳам дар бораи сахтгириҳои ҳуд донишҷӯёнро боз як мисол оварда, сухани шогирдамро пурра кунам. Ҳақназар Ғоиб, Абдулҳай Қаландар, Нурулло Ашӯров (номзади илми фалсафа, ки дар Пединститути ш. Москва ба номи В. И. Ленин рисолаи номзадӣ ҳимоя кард) ва камина соли 1966 Донишкадаи давлатии омӯзгории Кӯлобро хатм кардем. Моро курсҳои поёнӣ ҳазл карда, «чор классик-чор сутуни адабиёти тоҷик» мегуфтанд. Дӯстӣ ва ҳамкории мо солҳои дарозе давом кард. Дар ин миён ман фарзанди аввалини Ҳақназар Ноҳираҷонро ба факултет дохил кардам ва тарбия додам. Табиист, ки ӯ аз ман рисолаи дипломӣ гирифт. Бечора Ноҳира! Курмунгилиҳое, ки дар пешониаш аз ман хурдааст, касе нахӯрдааст. Вале натиҷа ин шуд, ки раиси имтиҳоноти давлатӣ профессор Худойназар Асозода Худойро шафеъ оварда гуфт, ки чунин кори босифатро ҳатто дар Донишгоҳи давлатии Тоҷикистон кам дучор мешавем. Устоди азизам Бароталӣ Нозимов бо ханда гуфтанд, ки «агар Худованд касеро азоб доданӣ бошад, ӯро гирифтори Содиқов месозад».

Қиссаи устодӣ ва шогирдӣ, муносибатҳои неки инсонӣ дар «Ёддоштҳо»-и муҳтарам Саймумин Ятимов ҷойгоҳи бисёр муҳим дорад ва ман ба ин масъала диққат додани он касро аз накуӣ ва фаросати баланд медонам. Панди зерини Саъдии бузург ба ёдам меояд:

Подшоҳе писар ба мактаб дод,
Лавҳи заррин-ш бар канор ниҳод.
Ба сари лавҳи ӯ навишта ба зар:
«Ҷабри устод беҳ зи меҳри падар».

Вале дар назар доштанамон сазовор аст, ки муаллифи ин китоби арзишманд ходими намоёни сиёсӣ ва ҷамъиятӣ аст. Бегумон, ин ҷо муҳокимаҳои фалсафӣ, сиёсӣ ва маърифатӣ бисёр роҳ ёфтаанд. Ин паҳлуи масъалагузориҳои муаллиф, хусусан, барои наврасону ҷавонон ниҳоят зарур аст.

Аз мутолиаи китоби «Ёддоштҳо» ошкор шуд, муҳтарам Саймумин Ятимов парвардаи мактаби сиёсӣ ва давлатдории Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои

(Давомаш дар саҳ. 12)

Байни ДБЗХТ ба номи С. Улуғзода ва Донишгоҳи Синзяни Чин созишномаи нави ҳамкорӣ ба имзо расид.

ҚОБИЛИЯТИ ЗЕҲНӢ

ҲАЛЛИ МАСЪАЛАҲО ДОИР БА ОЛИМПИАДА

Машғулияти ҳафтум (синфҳои 8 ва 9)
Татбиқи решабарорӣ
дар ҳалли масъалаҳо

Масъалаи 34. Ҳисоб кунед:
$\sqrt{2025\%}$.

Масъалаи 35. Ҳисоб кунед:
$\sqrt[5]{0,(296)\cdot 0,(4)} - 0,1(6)$.

Масъалаи 36. Аз реша озод кунед:
$\sqrt{48,(3)} + \sqrt{2,(1)\cdot 0,(210526315789473684)}$.

Масъалаи 37. Аз решаи квадратӣ бо тарзи ратсионалӣ озод кунед:
$\sqrt{111111555556}$.

Масъалаи 38. Ҳисоб кунед (Аз олимпиадаи Япония):
$\sqrt{\frac{1111111088888888+1}{123456787654322-1}}$.

Ҳалли масъалаҳо

34. Ҳал. Азбаски $1\% = \frac{1}{100}$ баробар аст, пас,

$\sqrt{2025\%} = \sqrt{2025\cdot 1\%} = \sqrt{2025\cdot\frac{1}{100}} =$
$= 45\cdot\frac{1}{10} = 45\cdot\frac{1\cdot 10}{10\cdot 10} = 45\cdot 10\cdot\frac{1}{100} =$
$= 450\cdot 1\% = 450\%$ мешавад.

Ҷавоб: 450%

35. Ҳал. Ададҳои зери решаро бо истифода аз формулаи табдилоти касри даврӣ ба касри одӣ табдил медиҳем:

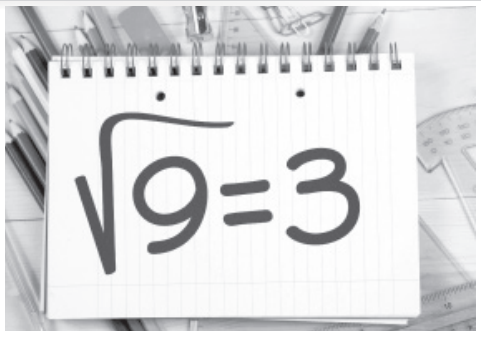
$\sqrt[5]{0,(296)\cdot 0,(4)} - 0,1(6). = \sqrt[5]{\frac{296}{999}\cdot\frac{4}{9}} - \frac{16-1}{90} =$
$= \sqrt[5]{\frac{32}{243}} - \frac{15}{90} = \sqrt[5]{\left(\frac{2}{3}\right)^5} - \frac{1}{6} = \frac{2}{3} - \frac{1}{6} = \frac{4-1}{6} =$
$= \frac{3}{6} = \frac{1}{2} = 0,5.$

Ҷавоб: 0,5.

36. Ҳал. Касрҳои даҳии давриро ба касри одӣ табдил медиҳем.

1) $48,(3) = 48 + 0,(3) = 48 + \frac{3}{9} =$
$= 48 + \frac{1}{3} = \frac{145}{3}$;

2) $2,(1) = 2 + 0,(1) = 2 + \frac{1}{9} = \frac{19}{9}$;

3) $0,(210526315789473684) =$
$= \frac{210526315789473684}{999999999999999999} =$
$= \frac{4\cdot 7\cdot 11\cdot 13\cdot 37\cdot 18\cdot 17543877193}{7\cdot 11\cdot 13\cdot 19\cdot 37\cdot 81\cdot 17543877193} =$
$= \frac{4\cdot 17543877193}{91\cdot 17543877193} = \frac{4}{91}$.

$\sqrt{48,(3)} + \sqrt{2,(1)\cdot 0,(210526315789473684)} =$
$= \sqrt{\frac{145}{3} + \sqrt{\frac{19}{9}\cdot\frac{4}{19}}} = \sqrt{\frac{145}{3} + \sqrt{\frac{4}{19}}} =$
$= \sqrt{\frac{145}{3} + \frac{2}{3}} = \sqrt{\frac{145+2}{3}} = \sqrt{\frac{147}{3}} = \sqrt{49} = 7.$

Ҷавоб: 7.

37. Ҳал. Ифодаи зери решаи квадратиро ба разрядҳо ҷудо мекунем:

$111111555556 =$
$= 111111000000 + 555550 + 6 =$
$= 111111\cdot 10^6 + 55555\cdot 10 + 6 =$
$= 111111\cdot 10^6 + 5\cdot 11111\cdot 10 + 6 =$

Ифодаҳои якум ва дуюми ҳосилшударо ба намуди асосаш 9 табдил медиҳем:

$= \frac{1}{9}\cdot 9\cdot 111111\cdot 10^6 +$
$+ 5\cdot\frac{1}{9}\cdot 9\cdot 111111\cdot 10 + 6 =$
$= \frac{1}{9}\cdot 999999\cdot 10^6 + \frac{5}{9}\cdot$
$\cdot 99999\cdot 10 + 6 =$ *(1)*

Акнун ададҳои 9 доштаро ба намуди зерин навиштан мумкин аст. Азбаски $9 = 10^1 - 1$; $99 = 10^2 - 1$; $999 = 10^3 - 1$; $9999 = 10^4 - 1$; $99999 = 10^5 - 1$; $999999 = 10^6 - 1$ аст, бинобар ин, баробарии (1)-ро ба намуди зерин менависем:

$= \frac{1}{9}\cdot(10^6-1)\cdot 10^6 + \frac{5}{9}\cdot(10^5-1)\cdot 10 + 6 =$

Ифодаи ҳосилшударо ба махраҷи умумӣ оварда, онро табдил медиҳем:

$\frac{(10^6-1)\cdot 10^6 + 5\cdot(10^5-1)\cdot 10 + 9\cdot 6}{9} =$
$= \frac{(10^6)^2 - 10^6 + 5\cdot 10^6 - 50 + 54}{9} =$
$= \frac{(10^6)^2 + 4\cdot 10^6 + 4}{9} =$
$= \frac{(10^6)^2 + 2\cdot 10^6\cdot 2 + 2^2}{3^2} = \frac{(10^6)^2 + 2^2}{3^2} =$
$= \left(\frac{10^6+2}{3}\right)^2 = \left(\frac{1000002}{3}\right)^2 = 333334^2$

Пас, $\sqrt{111111555556} = \sqrt{333334^2} = 333334$.

Ҷавоб: 333334.

38. Ҳал. Барои сода намудани ифодаи зери решаи квадратӣ, баъзе хосиятҳои ададҳоеро, ки квадрати адади 11 мешаванд, ба хотир меорем. Масалан:

$121 = 11^2$;
$12321 = 111^2$;
$1234321 = 1111^2$;
$123454321 = 11111^2$;
$12345654321 = 111111^2$;
$1234567654321 = 1111111^2$;
$123456787654321 = 11111111^2$.

Пас махраҷи каср ба $1234567654322 - 1 = 11111111^2$ баробар мешавад.

Барои сурати касрро табдил додан, онро ба разрядҳо ҷудо мекунем. Маълум аст, ки $1108 = 1100 + 8 = 110\cdot 10 + 8$;

$1111088 = 1111000 + 88 =$
$= 11110\cdot 100 + 88$.

Акнун сурати касрро ба намуди зерин ба разрядҳо ҷудо мекунем:

$1111111088888888 + 1 =$
$= 11111110\cdot 10^8 + 88888888 + 1 =$
$= 11111110\cdot 10^8 + 8\cdot 11111111 + 1 =$
$= (11111111 - 1)\cdot 10^8 + 8\cdot 111111 + 1$

Ҳамин тавр, касри додашуда шакли зеринро мегирад:

$\sqrt{\frac{1111111088888888+1}{123456787654322-1}} =$
$= \sqrt{\frac{(11111111-1)\cdot 10^8 + 8\cdot 11111111 + 1}{11111111^2}}$

Дар ин ҷо $11111111 = x$ ишора карда, ифодаи зери решаи квадратиро табдил медиҳем:

$\sqrt{\frac{(x-1)\cdot 10^8 + 8\cdot x + 1}{x^2}} =$
$= \sqrt{\frac{10^8 x - 10^8 + 8\cdot x + 1}{x^2}} =$
$= \sqrt{\frac{10^8 x + 8\cdot x + 1 - 10^8}{x^2}} =$

Азбаски $1 - 10^8 = 1 - 100000000 = -99999999 = -9\cdot 11111111 = -9x$ аст, пас пайдо мекунем:

$= \sqrt{\frac{10^8 x + 8\cdot x - 9x}{x^2}} = \sqrt{\frac{10^8 x - x}{x^2}} =$
$= \sqrt{\frac{(10^8-1)\,x}{x^2}} = \sqrt{\frac{10^8-1}{x}} =$
$= \sqrt{\frac{100000000-1}{x}} = \sqrt{\frac{99999999}{x}} =$
$= \sqrt{\frac{9\cdot 11111111}{11111111}} = \sqrt{9} = 3.$

Ҷавоб: 3.

Мамадҷон МАҲКАМОВ,
профессори кафедраи методикаи таълими математикаи ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ

Ҷадвали Брадис

Ҷадвали Брадис ҷадвалест, ки барои ҳисоб кардан ва ҳалли масъалаҳо аз фанҳои математика, алгебра, геометрия, физика ва астрономия кумак мерасонад. Дар ин ҷадвал қимати кунҷҳои квадратӣ ба 6 дақиқа пешниҳод шудаанд. Агар қимати синус, косинус, тангенс ва котангенсро ёфтан лозим бошад, аз ин ҷадвал истифода мебаранд. Он барои амалияи ҳисобкуниҳои методҳои математикӣ истифода мешавад.

Барои ёфтани қимати кунҷ, адад аз ҷое гирифта мешавад, ки тарафи мувофиқ ба дараҷаҳо ва сутуни мувофиқ ба дақиқаҳо якдигарро мебуранд.

Ин ҷадвал ба олими рус Владимир Модестович Брадис мутааллиқ мебошад. Мо лозим донистем, ки оид ба ҷадвали Брадис андаке маълумот диҳем.

Барои фаҳмо ва равшан шудани масъала ба мисолҳо рӯй меорем:

1) $\mathrm{Sin}70°\ 30^1 = 0,9426$
2) $\mathrm{Sin}70°\ 32^1 = 0,9428$
3) $\mathrm{Sin}70°\ 37^1 = 0,9433$
4) $\mathrm{Cos}70°\ 30^1 = 0,3338$
5) $\mathrm{Cos}70°\ 32^1 = 0,3343$
6) $\mathrm{Cos}70°\ 37^1 = 0,3358$

Ба ҷадвали Брадис такя карда, аз мисолҳои дар боло овардашуда дақиқан ба таври сода дида мебароем.

$\mathrm{Sin}70°\ 30^{1=}\ 0,9426$

1. Аз сутуни 1 70° ва аз қатори боло 30^1-ро ёфта, ба буришашон 30^1 менигарем, ки он баробар аст ба 0,9426.

2. Барои ин мисол корҳои дар боло кардаамонро ба ҷо оварда, аз сутуни тарафи чап дақиқияти сутуни чап 2-ро, ки ба 2 баробар аст, ҷамъ мекунем, ки 0,9428 ҳосил мешавад.

Барои ёфтани қимати функсияҳои тригонометрии дигар аз ҳамин тарзу усул истифода бурдан ҳеҷ душворие надорад.

Табаралӣ ЗАБИРӢ
омӯзгори математикаи МТМУ №12-и ноҳияи Хуросон

Ба дараҷаи баланд омӯхтани курси физика, махсусан, механика аз омӯхтани бузургиҳои векторӣ ва иҷрои амалҳо бо онҳо иборат мебошад.

Донистани бузургиҳои векторӣ дараҷаи дониши хонандагонро баланд бардошта, малакаю маҳорати онҳоро оид ба масъалаҳои ба бузургиҳои векторӣ алоқаманд зиёд мекунад. Инчунин, салоҳиятнокии хонандагонро доир ба омӯзиши ин бузургиҳо афзун мегардонад.

Бо ин мақсад, якчанд саволҳоро доир ба бузургиҳои векторӣ пешкаши омӯзгорони ҷавони фанни физика ва хонандагон мегардонем:

1. Оё вектор мусбат ё манфӣ шуда метавонад?

Не, наметавонад, чунки вектор аломат надорад.

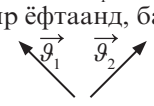
2. Баробарии $\vec{S}_1 = \vec{S}_2$ чиро ифода мекунад?

Баробарии векторҳои кӯчиш $\vec{S}_1 = \vec{S}_2$ нишон медиҳанд, ки онҳо самти якхела ва модулҳои баробар доранд.

3. Навишти $\vec{S}_1 = -\vec{S}_2$-ро чӣ тавр шарҳ додан мумкин аст?

Векторҳои кӯчиши ҷисм модулан баробар, вале самтҳои муқобил доранд.

4. Векторҳои $\vec{\vartheta}_1$ ва $\vec{\vartheta}_2$, ки дар расм тасвир ёфтаанд, баробаранд?

Баробар нестанд, чунки онҳо самтҳои гуногун доранд.

5. Оё гуфта метавонед, ки кадом вектор $\vec{\vartheta}_1$ ё $\vec{\vartheta}_2$ калонтар аст?

Не, чунки ин векторҳо ба самтҳои гуногун равонаанд.

6. «Самт ва бузургии шитоб» дар шакли ифодаи ҳарфӣ чӣ тавр навишта мешавад?

Дар шакли «$\vec{a}$»

7. Навиштаҳои $\vec{\vartheta}$ ва ϑ доир ба суръат кадом маълумотро медиҳанд?

Навишти $\vec{\vartheta}$ мефаҳмонад, ки бузургии суръат ҳам самт ва ҳам модул (қимати ададӣ) дорад.

ϑ мефаҳмонад, ки суръат танҳо қимати ададӣ дорад.

8. Тайёра бо суръати 800км/ст парвоз дорад. Ин бузургӣ чиро нишон медиҳад ва чӣ тавр навишта мешавад?

Дар 1ст тайёра 800 км масофаро тай мекунад. Қимати ададии суръат 800км/ст буда, чунин навишта мешавад: $\vartheta = 800\ \frac{\text{км}}{\text{ст}}$

9. Киштӣ дар об бо суръати 40км/ст сӯйи шимол шино дорад. Ин ададро чӣ гуна ифода кардан лозим аст?

$\vartheta = 40\ \frac{\text{км}}{\text{ст}}$ $\vec{\vartheta}$-сӯйи шимол самт дорад.

10. Дар асоси кадом қоида аз намуди бузургии векторӣ ба намуди бузургии скалярӣ (бо ёрии проексияи вектор дар тири координатӣ) гузаштан мумкин аст?

Проексияи суммаи вектории бузургиҳо дар тири координатии додашуда, ба суммаи алгебравии векторҳои додашуда дар ҳамон тир баробар аст.

11. Моҳияти физикии ифодаи $\vec{F}_{1;2} = -\vec{F}_{2;1}$ аз чӣ иборат аст?

Проексияи қувваҳо дар тири додашуда баробаранд, аммо самти муқобил доранд.

12. Проексияи векторҳо бо кадом воҳидҳо чен карда мешаванд?

Бо ҳамон воҳидҳое, ки худи вектор чен карда мешавад.

13. Оё формулаи қонуни Гук $F_ч = -k\vec{x}$-ро дар шакли векторӣ навиштан мумкин аст?

Мумкин аст: $\vec{F}_ч = -k\vec{x}$

Ҳамин тариқ, таҷриба нишон медиҳад, ки таҳлили чунин саволҳо оид ба бузургиҳои векторӣ хонандагонро барои ҳал намудани усули координатии ҳалли масъалаҳо тайёр мекунад. Дар баробари ин, омӯзиши бузургиҳои векторӣ ҳамчун унсури муҳимми математика ва физика, дар шароити низоми босалоҳият ба рушди тафаккури мантиқӣ, таҳлилӣ ва малакаҳои амалӣ мусоидат мекунад.

Фарзона НАСРИДДИНЗОДА,
омӯзгори физикаи МТМУ №4-и шаҳри Ваҳдат

Дар Тоҷикистон наворбардории филми мустанади «Хутали қадим» оғоз гардид.

РУКНИ МИЛЛАТ

Ганҷинаи нодиру бебаҳо

Забони тоҷикӣ дар ҳифзи асолати миллӣ нақши ҳалкунанда дошта, ҳамчун омили муҳимми пойдории миллат ва давлат нақши мехвариро ичро мекунад. Аз ин рӯ, сиёсати давлатӣ дар бораи забон ба таъмини рушди забони давлатӣ ва забонҳои дигар равона шудааст.

Мақсади асосии қабули Барнома рушди забони давлатӣ барои солҳои 2020-2030 устувор ва ҳимояи забони давлатӣ, таҳкими заминаҳои меъёрии ҳуқуқӣ вобаста ба татбиқи сиёсати давлатии забон мебошад. Барнома масъалаҳои муҳимми эҳтиром ба забони давлатӣ, ки ҳамчун муқаддасоти миллӣ эътироф шудааст, истифодаи он дар тарбияи маънавӣ, фарҳанги худшиносиву худогоҳӣ, риояи меъёрҳои забони адабӣ ва ҳифз аз унсурҳои ғайриадабӣ, гуфтугӯӣ ва бегона, танзими истилоҳоти соҳавӣ, эҳёи арзишҳои маънавӣ ва дигар масъалаҳои муҳимро дар бар мегирад.

Миллат ва халқиятҳое, ки дар ҷумҳурӣ зиндагӣ мекунанд, ҳуқуқ доранд аз забони модариашон озодона истифода кунанд. Дар заминаи забони тоҷикӣ омӯзиши забонҳои хориҷӣ низ дар асоси муқоисаи хусусияти овоӣ, дастуриву луғавии он сурат мегирад. Ин ҳолат шаҳодат медиҳад, ки омӯхтани забонҳои хориҷӣ манфиатовар буда, шахсе, ки донандаи якчанд забон аст, метавонад таъриху фарҳанги миллати худро ба ҷаҳониён муаррифӣ кунад.

Барои расидан ба ҳадафҳои барнома лозим аст, ки ба масъалаи таълим ва тадриси забон, такмили равишу усули самарабахши омӯзиши он диққати ҷиддӣ дода шавад. Ҷустуҷӯ ва пайдо намудани роҳу усули муассири таълими забон, истифода аз методҳои анъанавӣ ва санҷидашуда, ба кор бурдани таҷрибаи беҳтарини омӯзиш ва навовариҳо дар ин бахш ва такмили онҳо аз масъалаҳои муҳим ба шумор мераванд. Ба омӯзгорон лозим аст, ки на танҳо аз забони адабии тоҷикӣ дуруст истифода баранд, балки шогирдони худро низ ба омӯзиши ҳаматарафаи он роҳнамоӣ намоянд.

Барои рушди минбаъдаи забон дар муассисаҳои таълимӣ бояд муҳити созгор фароҳам оварда шавад, ки шогирдон тавонанд бо забони адабӣ худ озодона гуфтугӯ карда тавонанд.

Зебо БОЙМАТОВА,
омӯзгори забони давлатии МТМУ №20-и ноҳияи Ҷаббор Расулов

МУЛОҲИЗА

Тарбияи ватандӯстӣ ва ифтихори миллӣ

Тарбияи насли наврас дар руҳияи дӯст доштани Ватан, эҳтиром ба муқаддасоту арзишҳои миллӣ ва ифтихор аз таърихи пуршарафи гузашта дар машғулиятҳои тарбиявӣ ва чорабиниҳои беруназсинфӣ аҳаммияти калон дорад. Дар машғулиятҳои тарбиявӣ, махсусан, таълими мавзуъҳои ватандӯстона бояд бештар ба роҳ монда шавад. Ба хонандагон тавзеҳ медиҳем, ки тоҷикон соҳиби таъриху тамаддуни бузург буда, бо далерию шуҷоат ва корнамоиҳои худ ҳамеша бар зидди душманони ачнабӣ, ки ба хоки кишварамон ҳуҷумҳои ғосибона анҷом медоданд, мубориза мебурданд.

Масоили тарбияи ватандӯстӣ ва ифтихори миллиро на танҳо дар машғулиятҳои таълимию тарбиявӣ, балки чорабиниҳои беруназдарсӣ низ метавон шарҳу тавзеҳ бахшид. Ҳангоми гузаронидани ҳафтаҳои фаннӣ, ташкили викторинаю маҳфили адабӣ, мусобиқаҳои варзишӣ ва ҳарбӣ-ватандӯстӣ ифтихори миллии наврасонро метавон такомулу ташаккул бахшид. Бояд зикр намуд, ки дар замони муосир дар сатҳи посухгӯ ба талаби замон ба роҳ мондани дарсҳои тарбияи ҷисмонӣ ва омодагии дифои ҳарбӣ дар тарбияи эҳсоси ватанпарварии хонандагон нақши муассир мегузорад. Вазъи мураккаби ҷаҳони зудтағйирёбанда имрӯз моро ҳушдор медиҳад, ки баҳри тарбия ва ба камол расондани насли худогоҳу содиқ ба ормонҳои миллӣ ва ватандӯст бояд амиқу ҳаматарафа кӯшишу талош намоем. Иқдомҳои ватанпарваронаю ғамхоронаи Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар масъалаи мазкур аз ройгон нашр ва дастраси тамоми хонандаҳои тоҷик гардидани асари бунёдии академик Бобоҷон Ғафуров – «Тоҷикон» ва «Шоҳнома»-и безаволи Ҳаким Абулқосими Фирдавсӣ намунаи олии патриотизм ба шумор меравад. Маҳз бо мутолиаи «Тоҷикон» хонандагони муассисаҳои таълимӣ бо таърихи пурифтихори гузаштаи тоҷик шинос мешаванд ва маълумоти заруриро ба даст меоранд. «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ насли наврасро ба далерию шуҷоат ва қаҳрамонӣ ҳидоят мекунад.

Раҳмонбердӣ ХОЛОВ,
омӯзгори МТМУ №5-и ноҳияи Айнӣ

АНЪАНАҲОИ МАРДУМӢ

Охири соли гузашта боз як пайки тозаю ифтихорафзо ба мо расид ва эҳтирому эътиқодамонро ба анъанаву маросими рангину некбинонаи ниёгонамон дучанд кард. Аз воситаҳои ахбори омма хабар ёфтем, ки 10 декабри соли 2025 зимни Иҷлосияи 20-уми Кумитаи байниҳукуматии мероси фарҳанги гайримоддии ЮНЕСКО дар шаҳри Деҳлии Нав номинатсияи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Фарҳанги суманакпазӣ» ба Феҳристи мероси фарҳанги гайримоддии ин ташкилот ворид карда шудааст.

Воқеан, суманак яке аз беҳтарин ва пурғизотарин таомҳои миллии тоҷикон буда, таърихи зиёд дорад ва ҳамчун рамзи баҳору Наврӯз эътироф мешавад.

Бояд гуфт, ки Наврӯзи ориёиасл расму оину анъанаҳои зиёдеро фаро мегирад, ки ҳама бо орзую омол ва хостаҳои неки мардум ба фарорасии фасли нову соли нав алоқаманданд. Ғизоҳои рӯйи хони ҷашн хеле гуногунанд, вале суманак дар меҳвари онҳо қарор дорад. Ин ғизои хуштамъу беназирро чанд рӯз қабл аз фарорасии ҷашни Наврӯз бо таманниёти нек ба тариқи дастаҷамъона омода мекунанд. Ҷараёни таҳияи суманак бардавом асту таваҷҷуҳу амали махсусро тақозо дорад.

Рамзи баҳор аст суманак

Суманак соф ғизои миллии тоҷикист ва чун Наврӯз номи тоҷикона дорад. Дар ситоиши он шеъру суруд ва ривоятҳои зиёде гуфта шудаанд, ки ҳама ифодагари эътиқоду эҳтироми мардум ба ин ғизои хосаи миллӣ мебошанд. Суманак махсусиятҳо, таомулу ҷузъиёти худро дорад, ки ин ҳама нуфузи онро байни хуришҳои дигар меафзояд.

Заминаи асосии суманак гандум аст ва гандум ҳамчун рамзи таъмини зиндагӣ, хӯроки аслии одамон эътироф мешавад. Суманак бо ниятҳои нек таҳия мегардад, зимни пухтани он бояд ба покизагӣ қатъиян риоя кард ва аз ҳама гуна афкори бегонаю муғризона дурӣ бояд ҷуст. Суманакпазӣ бо дӯстию рафоқат ва шодию фараҳмандӣ пайванди қавӣ дорад. Зимни ин амал хешу табор, ёру дӯстон ба ҳам меоянд, ҳамдигарро ба ифтихори баҳору Наврӯз ва азми суманакпазӣ табрик мегӯянд ва дар давоми кафгирзанӣ, ки хеле тӯл мекашад, дар атрофи деги пурҷӯш ва оташи баланд сурудхонию рақсу бозӣ ва латифагӯӣ мекунанд, аз лаҳзаҳои беҳтарини ҳаёти худ дар соли гузашта ёдовар мешаванд, барои соли нав таманниёти нек менамоянд.

Суманакпазӣ, ҳамчунин, бо сабру таҳаммул, тавоноию хушамалӣ, меҳру муҳаббат, суханварию покниҳодӣ иртиботманд аст. Ин ҳам, аз анъанаҳои дерину ҳикматбори суманакпазист, ки чун суманак пухта шуд, ҳатман як пиёла ё як коса ба хонаи онҳое, ки бемор ё шахси куҳансолу барҷомонда доранд, мефиристанд ва барояшон саломатию рӯзҳои нек таманно мекунанд. Суманакро мушкилкушо низ мегӯянд ва таъкид мекунанд, ки пухтани он ба муносибати Наврӯз бахосият асту дар соли нав ба корҳои одамон, махсусан, ба кишоварзӣ кушоиш мебахшад.

Ҳикмати зиёд дорад суманак, суманаки тоҷикие, ки акнун дар сафи беҳтарин ғизоҳои идонаю пурманфиат дар сатҳи ҷаҳонӣ эътироф шудааст…

Шоҳида МУКАММАЛЗОДА,
омӯзгори калони Коллеҷи омӯзгории шаҳри Панҷакент

(Аввалаш дар саҳ. 10)

Масъалаҳои илм ва таълим дар «Ёддоштҳо»-и Саймумин Ятимов

миллат, Қаҳрамони Тоҷикистон, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон мебошад ва дар муҳокимаи ҳама масъалаҳои сиёсӣ ва вазифавӣ ба дастурҳои бевоситаи Президенти азизи мо амал мекунад. Аз ин аст, ки ман андешаҳои муаллифро дар боби шахсияти муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон пайгирӣ намуданро зарур медонам. Муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон беҳтарин муаллими мардуми мо мебошанд.

Боби 13-уми қисми дуюми «Ёддоштҳо» чунин унвони муносиб гирифтааст: «Хуршеди мулкпарвару султони додгар». Ин боб чунин ибтидо меёбад: «Ёддоштҳо»-и ман нокомил мемонанд, агар ҳамчун шаҳрванд, ҳамтақдири ин сарзамин, такрибан аз нимаи дуюми асри гузашта ва даҳсолаи чоруми даврони сиёсии ҷадид дар бораи муҳимтарин даврони сиёсии ҷадид дар бораи муҳимтарин масъалаи ҷомеа-нақши шахс дар ташаккули давлатдории миллӣ изҳори назар намекардам (қ. 2, с. 647). Муаллиф дар давоми ин андешаҳо меафзояд:

«Насли мо шоҳиди сиёсати амалии Сарвари кишвар дар мушкилтарин даврони давлатдории тоҷикон-охири асри 20 ва нимаи аввали асри 21 аст.

Ман ҳамчун шаҳрванд шоҳиди воқеӣ ва иштирокдори раванди сиёсати амалӣ зери роҳбарии Қаҳрамони миллати тоҷик, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҳастам.

Аз ин лиҳоз, барои мо арзишмандии табиат ва нақши шахсияти Роҳбар дар тулуи мушкилнафаси давлатдории миллӣ, шароити ниҳоят сангини гирдоби таърихӣ, даврони тақдирсоз, қонунмандии ҷараёни тараққиёти ҷамъиятии замон чун оина равшан аст» (қ. 2, с. 649).

Дар давоми ин андешаҳои дуруст ва фарогири масъала Саймумин Ятимов ҳамчун шоҳиди ҳол намоён мегардад ва гӯё ӯ аз дасти хонанда гирифта, ӯро ба фаҳмидани моҳияти андеша сафарбар менамояд.

«Ҷойи сипос, хотиррасонӣ ва таъкид аст, ки дар муддати зиёда аз се даҳсолаи ахир, таҳти роҳбарии муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон таълимоти назариявӣ ва таҷрибаи амалӣ дар масъалаи таъсис, рушд, инкишоф ва ҳимояи сохти давлатдории миллӣ коркард ва роҳандозӣ гардид (қ. 2, с. 657).

«Дар рафтор, гуфтор ва зиндагии муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҳамчун инсон ман шахсияти поктинат, одӣ, хоксор, фурутан, хушсуҳбат, нектабиат, ҳимматбаланд, фарди доно ва роҳбари тавоно, фасеҳгуфтор, марди худогоҳу ватандӯст, эҳёгари анъана ва бузургии ниёкон, таърихофарин, пайвандгари тоҷикон, ангезандаи рӯҳи миллӣ, муҳофизи Ватан, масъулиятшинос, рӯҳбахш, пуркору накукору пурсаъйу қарин ба одамони меҳнатӣ ва дардошноро дарёфтам.

Ӯ, воқеан, меҳнатдӯст ва заҳматқарин аст (қ. 2, с. 657).

Муҳтарам Саймумин Ятимов дар баробари андешаҳои солим, ки номбар шудааст, ба таври зарурати воқеӣ чунин дархости қабулшавандаро ба миён гузоштааст: «Дар бораи роҳ, усул, маърифат, назокат, муошират ва фарҳанги волои идории муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон месазад тадқиқоти тахассусмандонаи академии шоистаи илмӣ ба анҷом расад. Ва он ҳамчун мактаби роҳбарии давлатдории миллии намунаи ибрат мавриди истифодаи наслҳо қарор гирад (қ. 2, с. 657).

Ҳамзамон, бо ин мо ҷонибдори он ақида ҳастем, ки зуҳуроти муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон чун шахсияти фавқулодаи сиёсӣ дар таърихи миллати тоҷик падидаи ғайриинтизор нест. Ӯ ифодакунандаи рушду камол, хираду андешаи таърихии миллати тоҷик дар роҳи Истиқлоли давлатӣ, маҳсули асрҳост, ки дар нақши ин абармарди сиёсат таҷассум ёфт. Эҳёгари ормону орзуҳои миллат дар ҳазораи охир гашт». Ва се даҳсолаи ахир таҳти роҳбарии муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон таълимоти назариявӣ ва таҷрибаи амалӣ дар масъалаи таъсис, рушд, инкишоф ва ҳимояи сохти давлатдории миллӣ коркард ва роҳандозӣ гардид.

«Таҳлили сифатии фаъолони ба саҳнаи сиёсии солҳои навадуми асри гузашта воридшуда – яке аз фоҷиабортарин давраи таърихии миллати тоҷик нишонгари он аст, ки бидуни чунин шахсияти бузурге мисли Эмомалӣ Раҳмон расидани миллати парокандагашта ба сулҳу субот ва таъсиси давлати ягонаи соҳибистиқлол ва ба пайроҳаи рушд роҳнамо сохтани он ғайриимкон буд» (қ. 2, с. 655).

Ин китоби аз ҳар чиҳат пурмуҳтаво чунин ҳулосаи ибратомӯзе дорад:

«Ёддоштҳо навъи ҷамъбасти ҳаёти одамианд. Онҳо натиҷаи амалии назарияи ташаккул ва камолоти инсон, инъикоси замони муайян, ҳамчун тафсири рӯйдод ва сифати зуҳуроти фаъол мебошанд.

Ҷамъбасти ёддоштҳо ба хулоса меорад, ки нақши аслӣ дар ташаккул ва натиҷабахшии шахсият дар вобастагӣ ба омилҳои ирсият (генетика) (1), падару модар (2), мундариҷа, самтгирии маънавиёт ва муҳтавои вуҷуди оилавӣ (3), муҳити атроф (4), мактаби миёна (5), олӣ (6), алоқаҳо, муносибатҳо ва миёнҷигариҳо (7), фаъолияти меҳнатӣ (8), тавон ва ҳолати инъикоси ҷанбаҳои давлатдорӣ дар лаҳзаҳои устухонбандии зиндагӣ (9) ва мундариҷаи ҳадафманди инсонмеҳварии олам (10) мебошанд. Зарфияти меҳнат, ҳамчунон омӯзиши илму маърифат, ки ин даҳ омилро ҳамроҳӣ мекунанд, бузургтарин воситаи ташаккули инсон ба ҳисоб мераванд.

Яке аз вазифаҳои аслии хотираҳо ичрои қарзи арҷгузорӣ ба шахсиятҳои бузург, то ҳадди имкон, ёдоварию рӯйи коғаз овардани натиҷаи заҳматҳои воқеӣ ва омӯзандаи ҳаёту фаъолияти онон мебошад. Аз тарафи дигар, умед аст, ки ҳамин намунаи хулосаҳо ва арзишҳо барои наслҳои имрӯзу оянда судманд оянд» (қ. 2, с. 660).

Ман, ҳамчун як хонандаи калонсоли китоб, дар боваре ҳастам, ки ин китоби бо дили пок ва ҷаҳди фарзандӣ эҷодгардида хонандаи худро меёбад. Албатта, меёбад.

Тамом.

Тавфиқ рафиқ бод!

Ёралӣ СОДИҚОВ,
дотсенти кафедраи адабиёти тоҷики Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ

Нақшаи даъвати баҳорӣ дар шаҳри Панҷакент иҷро гардид.

БА ОЗМУНИ «УЛУҒЗОДА – ТАБЛИҒГАРИ ОРМОНҲОИ МИЛЛӢ»

Адиби миллатдӯст

Асарҳои Нависандаи халқии Тоҷикистон, дорандаи Ҷоизаи давлатии Тоҷикистон ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ Сотим Улуғзода (1911-1997) дар баробари он ки барои хонандагони тоҷик писандидаанд, хонандагони миллатҳои дигарро бо фарҳангу маънавияти халқи мо ошно месозанд.

Тоҷикон мардуми тавоноянд, аммо неруи онҳо ҳаргиз дар ғорату сӯхтану куштан зуҳур намеёбад. Тоҷикон дар кору сабқати дӯстона неруи хешро нишон медиҳанд.

«Падарам то синни чиҳилсолагияш паҳлавон будааст... Гӯштигирияшро кайҳо партофта бошад ҳам, ба ивази он ба ману бародарам – Азизхон аз паҳлавониҳои пештараи худ ҳикояҳо мекард. Ва ҳар дафъа дар охири ҳикояташ бо ифтихор:

- Пушти падаратон ба замин расидагӣ не!-гуфта мемонд. Мо ҳикояти ӯро дар бораи гӯштӣ гирифтанаш бо Амон ном полвони машҳури шоёнӣ бо шавқи махсусе гӯш мекардем» («Саргузашти Собир»).

Гӯштингирӣ як бахши фарҳанги пурғановати халқи тоҷик аст. Аз ростӣ, ягон сабқате мисли сабқати гӯштингирӣ нест, ки ин қадар ҳаводори зиёд дошта бошад. Дар рӯзҳои ҷашни Наврӯз ҳамеша нерусанҷии паҳлавонон баргузор мегардад ва то 30-40 ҳазор тамошогар ҷамъ меоянду ба зӯрмандони забардаст эҳтиром мегузоранд. Хурсандиовар аст, ки гӯштингирии тоҷикӣ мақоми байналмилалӣ касб карда, паҳлавонони оламро бо ҳам овардааст.

Дар китоби «Саргузашти Собир»-и устод С. Улуғзода сатрҳоеро қироат мекунед, ки беихиёр пеши чашмонатонро пардаи ашки сӯзон мегирад ва чанд лаҳза давоми воқеаро хонда наметавонед. Ҳаёт ва симои модари тоҷик дар ин қисса воқеӣ тасвир ёфтааст: «Ба намуд солиму бардам буд, рӯйи сафедаш сурхии латифе дошт, чашмонаш калони гӯсфандӣ, пешонааш кушоди беожанг буд. Ҳаркатҳояш чобук ва озодона буда, корубори хонаро бо тезӣ ва бе ташвиши зиёд наҷом медод. Меҳрубон ва раҳмдил буд, ба ятиму бенавоён дилаш сӯхта мегирист, одамдӯст буд, меҳмондориро нағз медид ва ҳар гоҳ, агар ба хонаамон касе аз хешонаш ё дугонаҳояш биёяд, тайёр буд, ки тамоми занҳои маҳалларо ба меҳмонӣ даъват кунад».

Барои ҳар шахси миллатдӯст забони миллаташ хеле азиз аст. Нависандаи ватандӯст ифтихор дорад, ки бо яке аз забонҳои қадимтарин ва шевотарини дунё сухан мегӯяду асар менависад, забоне, ки аз маҳдудсозиҳои нотавонбинону аҷнабиён заррае коста нагашта, то ба имрӯз неруманду тавоно боқӣ мондааст. Миллати тоҷик соҳибтамаддун, соҳибкитоб ва соҳибмаърифат буд, ҳамроҳаш мудом китоб дошт. Чун китоберо медид, беҳад шоду мамнун мегашт: «Аз саҳифаҳои он китоби муқовасиёҳ ба чашми ман як ҷаҳони афсонавии пур аз аҷоибот ҷилвагар шуд». Агар китоб гум шавад, барои тоҷик фоҷиа буд: «Нобуд шудани китоб барои ман аз ғорат шудани ҳамаи чизҳои дигарамон аламноктар буд» («Саргузашти Собир»).

Тоҷик як миллату як қавм аст, аз қавму авлоди гуногун таркиб наёфтааст, аммо, садҳо афсӯс, ки гоҳе маҳалпарастӣ мекунад ва пеш аз ҳама, ҳамин марази маҳалпарастӣ оташи низоъро дар байни тоҷикон дар баъзе марҳалаҳои таърих аланга занондааст. Тоҷики як маҳал тоҷики маҳалли дигарро масхараю таҳқир мекунад: Баъзан «...намояндаи ҳар як маҳалли тоҷикнишин худро аз ҳама беҳтар ҳисоб мекунад ва ба шеваҳои дигар механдад. Хуҷандиён шеваи бухориёнро хуш намекарданд, бухориён ба шеваи Конибодом механдиданд, помириён ва ҳисориён ҳамаи шеваҳои дигарро ҳаҷв мекарданд...» («Саргузашти Собир»).

Адиби миллатпарвар маҳалпарастиро сахт мазаммат мекунад. То тухми маҳалпарастиро нест накунем, мо миллати воҳид шуда наметавонем. Душманон аз ҳамин хоҳем ёфт: «-Оре, шумо муаллимонед, лекин муаллимони оянда,-бо ҷиддият ҷавоб дод директор. Медонам, шумо ҳар рӯз сари ин масъала, ки лаҳҷаи кӣ беҳтар аст, бо ҳам мубоҳиса мекунед, лекин ҳамаи шумо фарзандони як халқ ҳастед... Ҳоло ба ҷумҳурии мо, халқи мо кӣ даркор? Муаллим даркор. Шумо нахустин касоне ҳастед, ки аввал худатон дар ин ҷо таълим гирифта, баъд аз он машъали илму ирфонро ба сари халқи худ тобон месозед...» («Саргузашти Собир»).

Мутолиаи пайваста ва дӯст доштани бузургони хеш моро ба ояндаи дурахшон мепайвандад. «Аввалин китобҳое, ки ман ба забони модарии худам хондам, китобҳои Айнӣ буданд. Қаҳрамонони асарҳои ӯ – Одина, Ёдгор, Гулнор дӯстони бачагӣ ва рафиқони ҷавонии мо буданд. Ин нависандаи бузург ҳам бо китобҳояш ва ҳам бо шахсияти аҷоибаш ба зиндагонии насли мо дохил гардид...» («Саргузашти Собир»).

Ба гуфти академик Муҳаммадҷон Шакурӣ, дар романи «Восеъ»-и Сотим Улуғзода ҳамаи ширкаткунандагон, шуруъ аз қаҳрамони асосӣ то персонажҳои лаҳзавӣ, дар анбуҳи воқеаи таърихӣ – шуриши мардум бо сарварии Восеъ бар зидди зулму истисмор ва истибдоди манғитиён тасвир шудаанд. Ҳама ҷузъиёти воқеаҳо бо ҳодисаи асосӣ пайванд шудаанд. Тасвири расму оин ва завқу саликаи ҳунарии мардум, одати мардуми кӯҳистон ва фарҳанги онҳо, муҳаббати онҳо ба зодгоҳашон, сидқу самимият ва бовару эътиқодашон ба арзишҳои миллӣ ва инсонӣ ончунон боварибахш рӯйи коғаз омадаанд, ки хонандаро бетараф намегузоранд. «Дар айни замон шубҳае нест, ки асарҳои адиб барои васеътар ва амиқтар инкишоф ёфтани ин протсесси таърихии худшиносии ҳамаҷонибаи ҷамъият мусоидат карданд. Ҳар кадоме аз осори нависанда бо образҳои барҷастаи муаззаму муҳташами халқӣ ва ғайраро навиштааст. Соли 1997 китоби «Фирдавсӣ» дар Эрон «Романи сол» эълон гардида, муаллиф ба 40 сиккаи тилло сазовор шуд. Қиссаи «Ривояти суғдӣ» бо забони ширину равон навишта шудааст, он оид ба аҷдоди халқи тоҷик ва муборизаи онҳо бар зидди ғоратгарони саҳроии аҷнабӣ нақл мекунад. Воқеаҳо тақрибан соли 670-и мелодиро дар бар мегиранд. Суғдиён ниёгони асили моянд. Вақте ин сатрҳоро аз китоби «Ривояти суғдӣ» мехонем, ғурури миллиямон бисёр афзун мегардад: «Дар Суғд ҳеҷ яке аз маросимҳои бисёри суғдиён бо чунин фарохӣ, шукӯҳ ва хуррамии тамоми халқ ҷашн гирифта намешуд, чуноне ки Наврӯз гирифта мешуд. Марду занҳо, бачаҳо либосҳои рангоранги идона пӯшида, ба сайри саҳроҳо, боғу бӯстонҳо мебаромаданд ва ба шарафи вуруди баҳори файзбор таронаҳо мехонданд, бозиҳои гуногун барпо менамуданд. Меҳмондориҳо, зиёфатҳои ҳамдигарӣ авҷ мегирифтанд...»

Имрӯз ҷашни бузурги мо – Наврӯз мақоми байналмилалӣ касб кардааст дар тамоми ҷаҳон ҷашн гирифта мешавад. Дар Ватани Наврӯз – Тоҷикистон беш аз як моҳ тантанаҳо идома меёбанд.

Романи «Фирдавсӣ» оид ба асилзодаи мулки порсоён нақл мекунад: «Онҳо аз ҷумлаи озодон – асилзодагон ва мулкдорони калон буданд. Деҳқонон аз замонҳои қадим

табақаи ҳукмрон буданд, вале дар айёми ҳокимияти араб нуфуз ва иқтидори сиёсиву иқтисодияшон тарофт мекостааст...» («Фирдавсӣ»).

Фирдавсии бузургвор моро огоҳ кардан мехоҳад, ки аз гузашта сабақ гирему зиндагии хубро ба роҳ монем: «Ман акнун ҷангу ҷадал, харобию табоҳиеро, ки аз фитнаи он ду бародари тоҷдори Эраҷ бархост, менависам, чунон ки аз пеш ҳамин гуна оқибати нобихрадиву нооқибатандешии Ковусшоҳ, Афросиёб ва шоҳони дигарро навиштаам... Навиштам ва менависам, то шояд савобу хатои пешиниён ба имрӯзиёну фардоиён дарси ибрат шавад» («Фирдавсӣ»).

Фирдавсӣ аз ниёгони хеш ифтихор дошт ва касонеро, ки ба гузаштаи хеш ба назари танқидӣ менигаристанд, «кундтабъу хушкидадимоғ» мегуфт ва ба хоинони миллат лаънатҳо мефиристод.

Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Паёми хеш соли 2026-ро «Соли вусъат додани корҳои ободониву созандагӣ ва тақвияту таҳкими худшиносиву худогоҳии миллӣ» эълон карданд. Вобаста ба ин, мебояд, ки асарҳои нависандаи бузургамон Сотим Улуғзодаро бори дигар бихонему бештар худогоҳ бишавем. Меҳанамонро боз ҳам дӯсттар бидорем ва баҳри ободияш пайваста заҳмат кашем. Тавассути китобҳои устод Улуғзода бояд аз таърихи пургановати худ нағз огоҳ бошем. Ифтихор кунем, ки миллати тоҷик аз қадимулайём созанда буд, ҳунарманд буд, олим буд, шоир буд, хирадманд буд, устоди дигар қавму қабилаҳо буд.

Ҳакималӣ НАЗАРАЛИЕВ,
омӯзгори МТМУ №17-и
шаҳри Ҳисор

ДАРС

Омӯзгор бояд худомӯз бошад

Воқеан, нақши омӯзгор дар таълиму тарбия муҳим мебошад, зеро нури маърифатро дар дили шогирдон меафрӯзад. Ҳунари муаллим дар рангин баргузор намудани дарс ифода меёбад.

Муаллим бояд дар доираи ихтисосу касби худ маҳдуд нашуда, дониш ва маҳорашонро мунтазам такмил диҳад.

Одоби ҳамидаву дониши амиқ, гуфтори ҷозибу фасеҳ, донишмандиву хиради волои муаллим меҳру таваҷҷуҳи шогирдонро ба омӯзиш бештар менамояд. Аз ин рӯ, муаллим бояд ҳамеша ба худомӯзӣ машғул шавад ва дар раванди дарс аз усулҳои ҷолиб истифода кунад.

Омӯзгорони зиёде ҳастанд, ки ба сайқал додани маҳорати педагогии худ мекӯшанд, ки дар онҳо шавқ, хоҳиш ва талабот ба омӯзиш ва меҳнати педагогӣ хуб ташаккул ёфтааст.

Барои шавқовар шудани дарс, инкишофи нутқи хонандагон ва афзудани дониш, маҳорат ва малакаи онҳо муаллим метавонад аз чистону зарбулмасал ва дигар методҳои бозӣ истифода барад. Ҳангоми гузаронидани чунин бозиҳо хонандагон ба дарс ҳавасманд шуда, барои тайёр кардани дарс ва аз худ намудани дониш бештар кӯшиш менамоянд.

Дар дарс бештар талаба бояд сухан гӯяд, муаллим гӯш кунад, ба фикру андешаҳои шогирдон ба тарзи баёни онҳо диққат диҳад. Дар ин ҳолат, фаъолнокии муаллим ба хонанда мегузарад.

Ба ибораи дигар, муаллим дар интихоби метод озод аст. Ҳоло аксари муаллимон аз методи фаъоли интерактивӣ пурсамар истифода мебаранд. Дар зимн, бояд нақшаи дурусти мувофиқро ба ҳар як соати дарсӣ омода намуд ва ба сифати баланд гузаронд.

Вазифаи мо-омӯзгорон тарбия намудани шогирдон дар руҳияи худогоҳии миллӣ, созандагӣ, худшиносӣ, ватандӯстӣ ва арзишҳои миллӣ мебошад.

Мо бояд шукронаи истиқлол ва сулҳу субот намуда, дар таълиму тарбияи шогирдон бо масъулияти баланд муносибат намуд, хонандагонро дар руҳияи худшиносиву худогоҳии миллӣ тарбия намоем.

Зебинисо ХУДОЙБЕРДИЕВА,
омӯзгори Литсей барои хонандагони болаёқат дар шаҳри Турсунзода

4-5 июн дар ноҳияи Муъминобод Форум ва намоиши байналмилалии сайёҳӣ таҳти унвони «Хатлон – сарзамини тамаддунҳо ва саёҳат» баргузор мегардад.

Диле, к-аз ҳайбате оҳе биларзад,
Бари соҳибдилон коҳе наярзад.
Бадриддини Ҳилолӣ

СИМО

Афрӯзандаи чароғи маърифат

Дар кӯҳистони Хатлон, он ҷо ки субҳ бо нафаси сард ва тозаи кӯҳ оғоз мешаваду офтоб бар қуллаҳо аввалин шуоъҳои зарринашро мерезад, деҳаҳое ҳастанд, ки на танҳо бо табиати зебо, балки бо фарзандони соҳибномашон низ шинохта мешаванд. Яке аз чунин деҳаҳо Деҳбули ноҳияи Балҷувон аст ва яке аз фарзандони номвари он устод Сафар Ғанӣ.

Ӯ 18 апрели соли 1942 дар ҳамин гӯшаи кӯҳистон чашм ба олами ҳастӣ кушод. Солҳое буданд, ки ҷаҳон дар гирдоби ҷанг месӯхт, зиндагӣ душвор буд, нон бо заҳмат ба даст меомад ва ҳар рӯз барои мардум як имтиҳони сабру тоқат маҳсуб мешуд. Мегӯянд, ки маҳз дар чунин муҳит одамони иродаманд ба камол мерасанд. Кӯдакӣ дар Деҳбул, дар хонаводаи деҳқон, бо меҳнати саҳро ва ҳавои софи кӯҳ, дар қалби ӯ эҳсоси қаноат, меҳнатдӯстӣ ва муҳаббат ба донишро ҷой кард.

Ҷавонии ӯ бо талош ва ҷустуҷӯи роҳи зиндагӣ оғоз шуд. Аввал ихтисоси муҳандиси автомобил ва мошинҳои хоҷагии халқро гирифт. Ин интихоби як ҷавони деҳотӣ буд, ки мехост бо касби интихобкардааш зиндагии худро созад. Аммо тақдир дар қалби ӯ орзуи дигареро пинҳон карда буд – орзуи омӯзгорӣ.

Вақте ки ба Институти давлатии педагогии шаҳри Душанбе (ҳоло ДДОТ ба номи С. Айнӣ) дохил шуд, гӯё роҳи аслии худро пайдо кард. Дар синфхонаҳои факултети география-табиатшиносӣ, дар баробари омӯхтани фанҳо, лаззати омӯзонданро дарёфт. Мавсуф қисса мекунад, ки аз фанни химияи органикӣ ҳамеша баҳои аъло мегирифт. Муаллимонаш дар ӯ на танҳо дониш, балки шавқу муҳаббати омӯзгориро диданд ва бо тавсияи декан ӯро ба шуъбаи химия ва биология интиқол доданд.

Дар давраи донишҷӯӣ устод Сафар Ғанӣ аз он ҷавононе буд, ки бо китоб қаноат намекард. Ӯ узви ҷамъияти химикони ба номи Менделеев гардид, роҳбари маҳфили химия шуд, корҳои илмӣ анҷом дод. Мавзуъҳои «Нақши полимерҳо ва аҳаммияти онҳо дар хоҷагии қишлоқ», «Ҷайра» ва «Паразитҳои мурғ» барои як донишҷӯи он солҳо кори одӣ набуд.

Ҳатто имрӯз, мегӯянд, ки дар осорхонаи факултет намунаҳои омодакардаи ӯ ҳифз шудаанд. Ин на танҳо хотираи як донишҷӯ, балки нишонаи ҷиддият ва масъулияти ӯст.

Соли 1967 ӯ ба мактаби №8-и Ҷамоати деҳоти Кангурт омад. Синфхонаҳо одӣ ва таҷҳизоти лабораторӣ маҳдуд буданд, вале чашмони хонандагон пур аз шавқ. Реаксияҳои химиявӣ барои шогирдон мисли муъҷиза менамуд. Ӯ медонист, ки агар дар дили кӯдак шавқро бедор кунӣ, илм худ ҷой мегирад. Дарсҳои ӯ на хушку якнавохт, балки пур аз таҷриба ва мисолҳои зинда буданд. Ӯ назарияро бо амал мепайваст, химияро бо замин, бо об, бо гиёҳ, бо ҳаёти ҳаррӯза ҳамоҳанг мекард.

Шогирдонаш мегӯянд, ки устод ҳеҷ гоҳ садояшро баланд намекард. Нигоҳи ором, сухани вазнин ва муносибати падарона дошт. Агар хонандае мушкилӣ медошт, ӯ баъди дарс дар синф мемонд, мефаҳмонд, такрор мекард, то фаҳмад. Барои ӯ муваффақияти шогирд муваффақияти шахсии ӯ буд...

Солҳои баъдӣ ӯ директори чандин мактаб шуд. Директорӣ ба ӯ масъулияти бештар дод. Ӯ саҳар барвақт меомад, синфҳоро мегашт, бо омӯзгорон суҳбат мекард, ба дарсҳо медаромад. Ба ибораи дигар, ӯ мактабро мисли боғбон нигоҳубин мекард.

Баъдтар, китоби «Даргоҳи маърифат»-ро таълиф кард. Ин ном барои китоб тасодуфӣ набуд. Ӯ воқеан, мактабро даргоҳи илму дониш медонист. Маконе, ки инсон аз ҷаҳолат ба маърифат қадам мегузорад. Дар ин китоб ӯ таърих, давлатдорӣ, рушди иҷтимоӣ ва нақши маорифро ба ҳам пайвастааст. Гӯё тамоми таҷрибаи зиндагии худро ба саҳифаҳо рехтааст.

Як муддат мудири шуъбаи маориф ҳам буд. Дар замони роҳбарии ӯ шуъбаи маорифи ноҳия се маротиба ғолиби мусобиқаи сотсиалистӣ гардид. Аммо пушти ин унвонҳо шабҳои бедорхобӣ, машваратҳо, ташкили курсҳои такмили ихтисос ва дастгирии омӯзгорони ҷавон меистод.

Дар китобҳои ӯ суханрониҳои Роҳбарияти олии кишвар, маълумоти таърихӣ ва зиндагиномаи шахсиятҳои барҷаста ҷой доранд. Ӯ медонад, ки миллат бидуни хотира устувор намемонад. Аз ҳамин ҷост, ки таърихи Кангурт, Балҷувон ва Деҳбулро бо эҳтиром ба қалам додааст дар китобҳояш.

Ӯ ба шогирдон меомӯзонд, ки пеш аз он ки муҳандис, духтур ё олим шаванд, бояд фарзанди боғоҳи Ватан бошанд.

Сафар Ғанӣ соҳиби 11 фарзанд – 5 писар ва 6 духтар аст. Тасаввур кунед, падаре, ки дар хона 11 фарзанд тарбия кардааст, дар мактаб чӣ гуна муносибат дошт. Ӯ сабрро дар хона омӯхт, меҳрро дар оила парварид ва онро ба синфхона бурд.

Ӯ соҳиби нишонҳои «Аълочии маорифи ИҶШС» ва «Аълочии маорифи халқи Тоҷикистон» аст. Бо медалҳо ва ифтихорномаҳо сарфароз шудааст. Аммо агар аз худи ӯ бипурсанд, мегӯяд, ки беҳтарин мукофоташ дидани муваффақияти шогирдон аст.

Имрӯз, ки дар корҳои ҷамъиятӣ фаъол аст, таҷрибаи зиндагии чандинсолаи худро ба ҷомеа мебахшад. Ӯ намунаи он наслест, ки дар давраи Шуравӣ ба камол расида, дар давраи истиқлол содиқона хидмат карда истодааст.

Барои ман, ки солҳо муносибати устодию шогирдӣ ва дӯстию бародарӣ дорем, Сафар Ғанӣ на танҳо як омӯзгор, балки як мактаб аст. Мактаби меҳнат, мактаби виҷдон, мактаби маърифат.

Ӯ исбот кард, ки омӯзгор метавонад ҳам олим, ҳам роҳбар, ҳам нависанда, ҳам мураббии ҷомеа бошад.

Вақте ки ӯ дар китоби «Деҳбул» таърихи зодгоҳашро бо муҳаббат ба қалам дод, эҳсос мешавад, ки ин китоб на танҳо таҳқиқи таърихист, балки гуфтугӯи самимонаи фарзанд бо зодгоҳ аст. Ва шояд бузургтарин дастоварди ӯ ҳамин бошад: дар як гӯшаи кӯҳистони Тоҷикистон чароғе афрӯхт, ки нури он аз синфхонаҳо берун рафта, дар зиндагии садҳо шогирд идома ёфт.

Э. ХУШБАХТ,
«Омӯзгор»

ОЛИМОНИ МО

Пажуҳиши бунёдии олими тоҷик дар илми ҷаҳонӣ

Дар замони соҳибистиқлолӣ имконияту шароит фароҳам омад, ки муҳаққиқони тоҷик на танҳо дар дохили мамлакат, балки дар муассисаҳои илмӣ ва таълимии кишварҳои хориҷӣ низ фаъолияти пурсамар намоянд. Аз ҳамин ҷост, ки имрӯз дар гӯшаву канорҳои ҷаҳон муҳаққиқони тоҷик фаъолият дошта, аз як тараф, дар пешрафти илми ҷаҳонӣ саҳм мегузоранд, аз ҷониби дигар, обрӯи Тоҷикистонро дар арсаи байналмилалӣ баланд мебардоранд. Яке аз чунин пажуҳишгарони муваффақи тоҷик, ки дар Донишгоҳи давлатии аграрии шаҳри Дони Федератсияи Россия фаъолият дорад, Сироҷиддин Бақоев мебошад. Мавсуф зимни суҳбат иброз дошт, ки дар роҳи расидан ба камолот ҳеҷ кас танҳо ба қуллаҳои мурод намерасад, пушти ҳар як муваффақият заҳмати устодон, волидайн ва дастгирии наздикон ниҳон аст.

Давраи донишҷӯӣ барояш мактаби воқеии илму маърифат гардид. Аз курси аввал то хатми Донишгоҳи давлатии Тоҷикистон (ҳоло Донишгоҳи миллии Тоҷикистон) роҳнамо ва устоди маънавиаш доктори илмҳои физика-математика, шодравон Камолиддин Бойматов буд. Баъд аз хатми мактаби олӣ ба Федератсияи Россия рафта, фаъолияти илмию таълимии худро идома медиҳад. Дар давоми фаъолият дар Донишгоҳи давлатии аграрии Дон ба корҳои илмӣ машғул шуда, дар тарбияи мутахассисони ҷавон, аз ҷумла, аз ҳисоби тоҷикон саҳми назаррас гузоштааст.

Роҳи илмиаш бо ҷустуҷӯҳои пайваста тавъам мебошад. Соли 2012 рисолаи номзадӣ ва соли 2025 рисолаи докториашро бомуваффақият ҳимоя намуд. Самти тадқиқоташ ба соҳаи генетикаи ҳайвоноти кишоварзӣ бахшида шудааст, ки натиҷаҳои он на танҳо барои бахши аграрӣ, балки дар омӯзиши популятсияи инсон низ аҳаммияти калон доранд. То имрӯз беш аз 60 асару мақолаи илмии ӯ ба табъ расидаанд, ки зиёда аз 35-тои онҳо дар пойгоҳҳои байналмилалии илмӣ-метрикӣ, аз қабили Scopus ва Web of Science сабт шудаанд.

Дар замони муосир илми биология ва геномика муҳиммияти махсус пайдо кардаанд. Пажуҳишгарон ба хулоса омадаанд, ки омили ҳалли мушкилоти мураккаби тиббӣ, иқтисодӣ ва озуқаворӣ на дар ихтирооти механикӣ, балки дар фаҳмиши амиқи молекулаи ДНК нуҳуфтааст. Ин молекула, ки дар ҳар як ҳуҷайраи мавҷудоти зинда мавҷуд аст, на танҳо дастурамали сохти бадан, балки таърихи тӯлонии таҳаввулоти ҳаётро дар худ нигоҳ медорад. Аз ин лиҳоз, рисолаи доктории Сироҷиддин Бақоев дар мавзуи «Таҳлили меъмории генетикии аломатҳои селексионӣ бо истифода аз усулҳои муосир» тадқиқоти бунёдӣ ва инноватсионӣ маҳсуб ёфта, илмҳои генетика, математика, таърих ва технологияҳои компютериро ба ҳам пайванд кардааст. Дар доираи ин пажуҳиш муҳаққиқ на танҳо сохтори геномии ҳайвоноти кишоварзиро таҳлил намудааст, балки усулҳои нави ташхисро низ пешниҳод кардааст, ки метавонанд дар оянда ба рушди тибби инсонӣ таъсири назаррас расонанд.

Муҳимтарин ҷанбаи ин тадқиқот истифодаи усулҳои ғайрианъанавии таҳлили маълумот ба шумор меравад. Дар замони муосир илми биология ба як соҳаи «маълумоти калон» (big data) табдил ёфтааст. Ҳаҷми маълумоте, ки аз як таҳлили пурраи геном ба даст меояд, он қадар бузург ва мураккаб аст, ки имкониятҳои мағзи инсон ва ҳатто усулҳои классикии оморӣ барои коркарди ҳамаҷонибаи он кофӣ нестанд.

С. Бақоев роҳи ҳалли инноватсионро пешниҳод намуд – ҳамгироии геномика ва зеҳни сунъӣ (Artificial Intelligence). Ӯ ва дастаи тадқиқотии ӯ усулеро таҳия карданд, ки маълумоти мураккаб ва рақамии геномиро ба тасвирҳои визуалӣ, яъне, харитаҳои ранга табдил медиҳад. Ин равиш ба он монанд аст, ки ба ҷойи хондани миллионҳо сатрҳои коди дуӣ (0 ва 1), инсон ба як тасвири ранга ва пурмазмун назар меандозад, ки дар он ҳар як ранг ва нақш маънои мушаххаси биологиро ифода мекунад.

Моделҳои зеҳни сунъӣ тавонистанд бо дақиқии хеле баланд (наздик ба 100%) зоти ҳайвонотро танҳо аз рӯйи тасвири геномии онҳо муайян намоянд. Алгоритмҳо қодир гардиданд, бо эътимоднокии баланд пешгӯӣ кунанд, ки оё ҳайвон дар оянда ба нуқсонҳои муайяни физикӣ гирифтор мешавад ё не. Ин натиҷаҳо метавонанд як қадами ҷиддӣ ба сӯйи инқилоб дар соҳаи биоинформатика арзёбӣ шаванд. Онҳо нишон медиҳанд, ки ташхиси генетикӣ метавонад аз як раванди мураккаби лабораторӣ ба як низоми автоматикунонидашуда, дақиқ ва самараноки компютерӣ табдил ёбад.

Бояд қайд кард, ки ҳар як кашфиёт дар геноми ҳайвонот равзанае ба сӯйи фаҳмиши амиқи биологияи инсон мекушояд ва ин пажуҳиш низ заминаи муҳимме барои чунин тадқиқот фароҳам меорад. Дар ин замина, С. Бақоев аҳаммияти пажуҳишро чунин шарҳ медиҳад:

Якум, ҳайвоноти кишоварзӣ ҳамчун модели муассири биологӣ барои омӯзиши бемориҳои инсон хидмат мекунанд. Бемориҳое, ки дар доираи ин тадқиқот мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд, аз ҷумла, нуқсонҳои буғумҳо, мушкилоти скелет ва ихтилоли мубодилаи моддаҳо дар байни инсонҳо низ хеле паҳн мебошанд. Генҳое, ки дар ҳайвонот сабаби бемориҳои буғумӣ мегарданд, аксаран ҳамтоёни мустақими худро дар геноми инсон доранд. Ин далел нишон медиҳад, ки механизмҳои генетикии пайдоиши бемориҳои ортопедӣ, ба мисли артрит, остеохондроз ё дисплазия дар инсон ва ҳайвонот шабоҳати зиёд доранд. Аз ин рӯ, натиҷаҳои чунин пажуҳишҳо метавонанд ба олимони соҳаи тиб кумак намоянд, то решаҳои генетикии ин бемориҳоро амиқтар дарк кунанд ва замина барои таҳия ва озмоиши усулҳои нави табобат фароҳам гардад.

Дуюм, ин тадқиқот ба фаҳмиши амиқи бемориҳои мубодилаи моддаҳо (метаболизм) мусоидат мекунад. Имрӯз ҷаҳон бо афзоиши босуръати фарбеҳӣ (obesity), диабети қанд ва синдроми метаболикӣ рӯ ба рӯ аст. Дар ҷараёни пажуҳиш генҳое, аз ҷумла, LPIN1 мавриди таҳлил қарор гирифтанд, ки дар танзими захиракунии чарб ва масрафи энергия дар организм нақши калидӣ доранд. Фаҳмидани он ки чӣ гуна ин генҳо дар шароити селексияи интенсивӣ (масалан, барои афзоиши вазни ҳайвонот) фаъолият мекунанд, метавонад барои дарёфти роҳҳои нави мубориза бо фарбеҳӣ ва бемориҳои вобаста ба он дар инсон замина фароҳам оварад.

Сеюм, роҳро ба сӯйи рушди «тибби геномӣ» (Genomic Medicine) ва ташхиси дақиқ ҳамвор месозад. Усули истифодаи зеҳни сунъӣ ва таҳлили тасвирии геном, ки дар доираи ин кор таҳия ва озмоиш шудааст, дорои имкониятҳои васеи татбиқ дар тибби инсонӣ мебошад. Маълум аст, ки бисёре аз бемориҳои нодири генетикӣ, махсусан, дар кӯдакон метавонанд натиҷаи издивоҷҳои хешутаборӣ бошанд, ки ба пайдоиши минтақаҳои гомозиготӣ («давишҳои гомозиготӣ») дар геном оварда мерасонанд. Технологияи пешниҳодшуда имкон медиҳад, ки чунин минтақаҳои эҳтимолан хатарнок дар геном зуд, дақиқ ва бо эътимоднокии баланд муайян карда шаванд. Ин имконият ба табибон шароит фароҳам меорад, то ташхиси саҳеҳ гузошта, табобатро саривақт ҳатто пеш аз зуҳури нишонаҳои вазнини беморӣ оғоз намоянд.

Дарвоқеъ, илм сарҳад надорад ва олими воқеӣ ҳамеша дар хидмати инсоният қарор дорад. Бо боварӣ метавон гуфт, ки С. Бақоев бо донишу таҷрибааш ба рушди илм ва шукуфоии Ватани азизамон – Тоҷикистон, инчунин, ҷомеаи ҷаҳонӣ саҳм хоҳад гузошт.

Н. ОХУНЗОДА,
«Омӯзгор»

Дар Китобхонаи миллии Тоҷикистон беш аз 2 ҳазор дастнависи нодир нигоҳдорӣ мешавад.

БА ИФТИХОРИ 1050-СОЛАГИИ РОБИАИ БАЛХӢ

Намунаи муҳаббату садоқат

Дар Иҷлосияи 43-юми Конфронси генералии ин созмони бонуфуз 1050-солагии Робиаи Балхӣ ба Феҳристи бузургдоштҳои ЮНЕСКО барои солҳои 2026-2027 ворид карда шуд.

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Паёми худ ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон (16 декабри соли 2025) иброз доштанд, ки «аз ҷониби ЮНЕСКО қабул шудани қатъномаҳо дар мавриди бузургдошти 1050-солагии Робиаи Балхӣ далели ҷойгоҳи хоссаи меросу арзишҳои фарҳангиву маънавии тоҷикон дар тамаддуни умумибашарӣ мебошад».

Робиаи Балхӣ яке аз чеҳраҳои адабиёти тоҷик аст.

Ӯ дар адабиёти тоҷик ба унвони рамзии «садои ишқи ҷовидона» шинохта шудааст.

Робиа дар қаср ба воя мерасад, ки дар он ҷо ба ӯ санъат ва адабиёт, шикор ва тирандозӣ таълим дода мешуд.

Узви вобастаи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон Ҳасани Султон навиштааст: «Робиа ба забони тоҷикӣ-форсӣ ва арабӣ шеър суруда, ба ҳар ду забон девон доштааст. Мутаассифона, бар асари нобасомонӣ ва ҳаводиси рӯзгор аз сурудаҳои зиёди ӯ то замони мо миқдори кам боқӣ мондааст.

Дар робита ба рӯзгору ашъори Робиаи Балхӣ дар куҳантарин тазкира – «Лубоб-ул-албоб»-и Муҳаммад Авфии Бухорӣ иттилоъ мавҷуд аст, вале Фаридуддини Аттор дар «Илоҳинома» дар бораи зиндагию осору ӯ тавзеҳи бештар овардааст, ҳарчанд шарҳи рӯзгори шоира муболиғаомез ба мушоҳида мерасад.

Ҳамчунин, оид ба далерию ҷасорат, ишқу муҳаббат ва озодманишию озодандешии Робиа, ки оқибат ба ҳалокати фоҷеабораш сабаб гардид, дар китобҳои пешиниён ва ривоятҳои мардумӣ иттилои фаровон мавҷуд аст».

Шоир ва орифи машҳур Фаридуддини Аттор (1145-1221) дар маснавии «Илоҳинома» аз мулоқоту мушоира анҷом додани Робиа бо устод Рӯдакӣ ва аз тарафи устод Рӯдакӣ мавриди ситоиш қарор гирифтани сурудаҳои вай ёдовар шудааст.

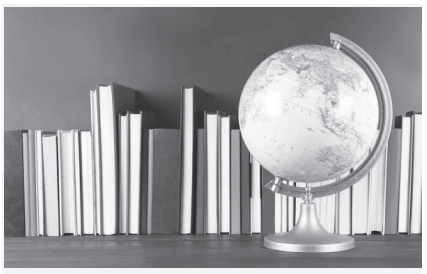
Адиби маъруф Шамси Қайси Розӣ (асри XIII) дар «Ал-Муъҷам» мегӯяд, Робиаи Балхӣ «баҳри хосеро ба баҳрҳои шеъри порсӣ илова кардааст».

Номи Робиаи Балхӣ дар тазкираҳои классикӣ, аз ҷумла, дар осори Авфӣ ва Ҷомӣ ёд мешавад, ки ӯ дар муҳити фарҳангии замони худ шахсияти маъруф буд.

Робиа на танҳо ба унвони шоираи соҳибдевон ва намунаи барҷастаи як бонуи донишманд, балки ба сони як муборизи роҳи бедории фикрӣ миёни бонувону занони даври хеш буд ва шуълаи озодиву озодагиро дар дили садҳо ҳамасрони хеш, дар муҳити ҳамондавраи Балх бедор кардааст.

Гулҷаҳон ҶӮРАЕВА,
омӯзгори МТМУ № 6-и ноҳияи Айнӣ

ЧАШМАНДОЗ

МАОРИФИ ҶАҲОН

Зеҳни сунъӣ дар таҳсилот

Соли 2025 барои низомҳои маориф дар саросари ҷаҳон санҷиши ҷиддӣ гардид. Пажуҳишгоҳи маорифи Донишгоҳи миллии тадқиқотии Мактаби олии иқтисод (НИУ ВШЭ) сиёсати маорифии тақрибан 50 кишварро дар соли 2025 таҳлил кард. Хулосаҳои асосии муҳаққиқон дар бораи он ки дар соҳаи маориф дар ҷаҳон чӣ мегузарад, чунин аст.

Шабакаҳои нейронӣ ба қисми ҷараёни таълим дар мактабҳо табдил меёбанд. Дар ҷаҳон алакай се модели сиёсати истифодаи зеҳни сунъӣ дар маориф шакл гирифтааст:

Модели аврупоӣ – ҷорӣ кардани эҳтиёткорона, танзим ва рушди малакаҳо. Аз соли 2024 дар Иттиҳоди Аврупо қоидаҳое амал мекунанд, ки таҳия, ҷорӣ ва истифодаи низоми зеҳни сунъиро танзим менамоянд. Бо вуҷуди ин, кишварҳои Иттиҳоди Аврупо ҳоло шитоб намекунанд, ки зеҳни сунъиро пурра ба мактабҳо ворид кунанд ва бештар бо тавсияҳо маҳдуд мешаванд, аз ҷумла, дар Дания, Финландия ва Италия. Аммо баъзе кишварҳо роҳи худро интихоб кардаанд:

Хорватия барномаи иловагии таълимӣ оид ба зеҳни сунъиро барои синфҳои 5-6 ҷорӣ кардааст.

Чехия дар зиёда аз 50 мактаб фанни байнисоҳавии марбут ба зеҳни сунъиро роҳандозӣ намудааст.

Эстония ҳамгироии системавии зеҳни сунъиро дар мактабҳо дар сатҳи давлатӣ оғоз кардааст.

Словакия омӯзиши зеҳни сунъиро бидуни озмоиши пилотӣ мустақиман ба барномаи таълимӣ ворид намудааст.

Дар соли 2025 дар **Иёлоти Муттаҳидаи Амрико** фармон дар бораи рушди таҳсилоти зеҳни сунъӣ қабул шуд. Дар доираи он омӯзгорон вазифадор шудаанд, ки истифодаи зеҳни сунъиро барои кам кардани сарборӣ, таҳлили маълумот ва таълими асосҳои он омӯзанд. Зиёда аз 60 ширкат уҳдадор шудаанд, ки ба мактабҳо захираҳо ва маводи таълимӣ пешниҳод кунанд. Дар ИМА ҳатто мактабҳои таҷрибавӣ пайдо мешаванд, ки дар онҳо шабакаҳои нейронӣ қисман нақши омӯзгоронро иҷро мекунанд.

Модели чинӣ – зеҳни сунъӣ қисми сиёсати мутамаркази давлатӣ. Он дар тамоми сатҳҳои низоми маориф бо ҳадафи омода кардани мутахассисон барои иқтисоди рақамӣ ҷорӣ карда мешавад. Ду дастур оид ба истифодаи зеҳни сунъӣ дар мактабҳо ва нақшаи даҳсолаи рушди «Давлати пурқудрати маориф» то соли 2035 қабул шудаанд. Тибқи ин санадҳо, таҳсилоти мактабӣ ба марҳалаҳо тақсим мешавад, ки ҳар яке тадричан шиносоии хонандагонро бо зеҳни сунъӣ таъмин мекунад.

Таҳияи Н. ОХУНЗОДА,
«Омӯзгор»

Душанбе мазраи доимбаҳор аст

Муҳтарамаи Холзода омӯзгори эҷодкор аст, дар литсейи Донишгоҳи байналмилалии сайёҳӣ ва соҳибкории Тоҷикистон фаъолият дорад ва ба хонандагон аз фанҳои забону адабиёти тоҷик дарс мегӯяд. Ин омӯзгори истеъдодманд ба эҷоди бадеӣ низ гаравиш дорад ва солҳост, ки чакидаҳои хомааш дар нашрияҳои гуногуни ҷумҳурии азизамон ба чоп мерасанд. Муаллифи чанд маҷмуаи шеърист. «Шукронаи Душанбе» китоби тозаи ӯст, ки дар ситоиши пойтахти нозанини Ватани маҳбубамон шукрона ба лаб эҷод шудааст силсилаи суруду тарона, манзумаю чаҳорпораҳоро дар бар мегирад ва ба гунаи ифтихорномаю меҳрномаест аз Душанбеи чаҳоноро, шаҳри сулҳ, шаҳри дӯстию рафоқат. Муаллиф аз самими қалб ва бо забони равону шево сухан аз ҳусну таровати беназир, манзараҳои дилпазир, растагулҳои назаррабо, обу ҳавои босафо, шахсиятҳои барҷаста ва мардумони ворастаи пойтахт мегӯяд ва ин хуҷасташаҳрро маҳбубтарин дар ҷаҳон медонад:

Эй Душанбе, шаҳри беҳамтои ман,
Олами меҳру сари болои ман.
Аз ҳар тарафе бӯйи суман, лолаву райҳон,
Ҳамвора шавам волаву шайдои Душанбе.

Рӯзаш ба мисоли дили халқ аст агар гарм,
Гӯё ба биҳиштам ҳама шабҳои Душанбе.

Дар ҳар тарафаш боғу хиёбону тарабгоҳ,
Фаввора фузун аст зи дарёи Душанбе.

Мардум ҳама осудаю шодона ба сайранд,
Дар олами афсонаю руъёи Душанбе.

Шукрона ба лаб хандаю шодӣ бинамоянд,
Мафтун шуда бар ҳусни дилорои Душанбе.

Ман дида чунин нусрату ободии шаҳрам,
Бандам ҳама уммед ба фардои Душанбе.

Аҳсант ба он Мири ҷавону хирадӣ ӯ,
Аз гайрати ӯ сабз саропои Душанбе.

ДУШАНБЕ

Бо сафои Пешво шаҳрам гулистон гаштааст,
Шаҳри сулҳу ваҳдату машҳури даврон гаштааст.
Пойтахти тоҷикон – шаъну шукӯҳаш беназир,
Маркази фазлу ҳунаргоҳи ҷавонон гаштааст.
Бингарӣ, ҳар гӯшааш ёдовар аз хулди барин,
Баҳри сайёҳон макони сайру ҷавлон гаштааст.
Дар ҳама олам бифахрад тоҷик аз ин шаҳри хеш,
Тоҷикони рӯйи оламро дилу ҷон гаштааст.
Шуҳрати меҳмоннавозиаш фузуда бештар,
Дӯстони ҷониаш ҳар ҷо фаровон гаштааст.
Пойтахтам мешукуфад чун баҳорон дам ба дам,
Як биҳишти нозанини Тоҷикистон гаштааст.

ШАБҲОИ ДУШАНБЕ

Ҳар шом бароям ба тамошои Душанбе,
Ҳушам бубарад олами зебои Душанбе.

Омили тарбияи ҳаёти солим

Баланд бардоштани сатҳи маърифати тиббӣ ва гигиенӣ дар ҷомеа, бахусус, дар шароити имрӯза, ки дастрасии аҳолӣ ба иттилоот афзудааст, аҳаммияти аввалиндараҷа касб мекунад. Хушбахтона, имрӯз тавассути ҳамкориҳои манфиатбахши муассисаҳои таълимии Вазорати маориф ва илм бо муассисаҳои тиббӣ имкон медиҳанд, ки қишрҳои мухталифи ҷомеа, махсусан, кӯдакону навраасон аз омилҳои пешгирии ҳар гуна бемориҳои сироятӣ огоҳ гарданд.

Барои расондани маълумоти аввалиндараҷа ба насли наврас имрӯз истифодаи васоити ахбори умум ва шабакаҳои иҷтимоӣ усули муфид ба шумор меравад.

Аз ин лиҳоз, ҳамчун мутахассис мехостам оид ба яке аз бемориҳои сироятӣ, пайдоиш ва омилҳои табобату пешгирии он каме маълумот диҳам, зеро донистани маълумоти аввалиндараҷа барои омӯзгорон, хонандагон ва волидон аз фоида холӣ нахоҳад буд.

Сурхча як бемории сироятии вирусӣ аст, ки бештар ба кӯдакон таъсир мерасонад. Ин беморӣ хеле осон паҳн мешавад, одатан тавассути ҳаво, сулфа ё атса задани шахси бемор мегузарад. Аломатҳои сурхча баъд аз 7-10 рӯз пас аз сироят шудан пайдо мешаванд.

Нишонаҳои он таби баланд, сулфа, сурх шудани чашм, доғчаҳои сафед дар даҳон ва доғчаҳои сурх дар пӯст мебошанд. Сурхча, махсусан, барои кӯдакони хурдсол, занони ҳомила ва одамоне, ки иммунитети паст доранд, хавфнок аст.

Агар сари вақт бемории сурхча дуруст табобат карда нашавад, метавонад боиси пайдоиши дигар бемориҳо, аз қабили илтиҳоби шуш, осеби мағзи сар ва заъфи организм гардад.

Усули беҳтарини пешгирӣ кардани он эмгузаронӣ мебошад. Дар вақти беморӣ бошад, бештар истироҳат кардан, моеъи зиёд нӯшидан ва нигоҳубини дуруст муҳим аст. Баъзан хастагӣ ва беқувватӣ ҳам эҳсос мешавад, ки ин ҳолати муқаррарии беморист.

Ҳангоми дарунравӣ аз организми бемор бисёр витаминҳо кам мешаванд. Барои ҳамин нӯшидани об, шарбат ва дигар моеъҳо кумак мекунад, ки онҳо барқарор шаванд. Истифодаи дору ҳам мумкин аст, вале ҳатман бо маслиҳати духтур.

Бемории сурхча бо дигар бемориҳо, мисли аллергия шабоҳат дорад, вале аз аллергия фарқ дорад. Ҳангоми бемории аллергия таб одатан баланд намешавад, доғҳо майдатар мешаванд ва зуд мегузаранд, ғадудҳои гардан калон мешаванд. Барои ҳамин инро бо сурхча омехта кардан дуруст нест.

Агар кӯдак ба сурхча гирифтор шавад, бояд бештар истироҳат кунад, ба мактаб ё боғча наравад, обу шарбатро зиёд нӯшад. Чашмҳоро бо оби тоза шустан лозим аст. Ҳавои хона бояд ҳамеша тоза ва тиреза кушода бошад.

Дар вақти табобат худсарона дору истифода бурдан дуруст нест – ҳатман бо духтур маслиҳат кардан даркор. Кӯдакро беҳтар аст дар хона алоҳида нигоҳ доранд. Агар нафаскашӣ вазнин шавад ё таб баланд гардад, ҳатман ба духтур мурочиат кардан лозим аст.

Дар аввали беморӣ аломатҳо, мисли зуком мешаванд ва 1-3 рӯз давом мекунанд. Баъд доғҳои сафед дар даҳон пайдо мешаванд, сипас доғҳо аввал дар рӯй ва пушти гӯш баромада, баъд ба тамоми бадан паҳн мешаванд.

Дар вақти беморӣ истеъмоли дурусти ғизо муҳим аст. Хӯрок бояд сабукҳазм ва аз витаминҳо бой бошад. Шӯрбои мурғӣ, биринҷова, картошкаи пухта, ярма ҳамчун ғизои сабукҳазм тавсия мешаванд.

Истеъмоли меваҳо, аз қабили себ, банан аз фоида холӣ нахоҳад буд. Инчунин, истеъмоли сабзавоти тару тоза манфиатбахшанд. Истеъмоли ғизоҳои равғанин, бирён, тунду тез ва обҳои газнок зарар дошта, аз истеъмоли онҳо ҳангоми беморӣ худдорӣ бояд кард.

Гулсара ИМОМНАЗАРОВА,
табиби оилавии Маркази саломатии №13-и шаҳри Душанбе

1-3 майи соли 2026 дар пойтахти мамлакат мусобиқаи байналмилалии «Dushanbe Grand Slam – 2026» оид ба ҷудо баргузор мегардад.

Ба чизи касон даст ёзад касе,
Ки баҳра надорад зи дониш басе.
Абулқосими Фирдавсӣ

ДИҚҚАТ, ОЗМУН!

«Рушди маориф дар замони Истиқлоли давлатӣ»

Ҳафтаномаи «Омӯзгор»-и Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ифтихори ҷашни бузурги таърихӣ – 35-солагии Истиқлоли давлатӣ бо ҳадафи тавзеҳу баррасию муаррифии густардаи марҳалаҳои рушди маорифи ҷумҳурӣ ва тавсифи дастоварду навгониҳои соҳа барои беҳтарин асарҳои публитсистӣ таҳти унвони **«Рушди маориф дар замони Истиқлоли давлатӣ»** озмун эълон мекунад.

Навиштаҳо бояд инъикосгару тавзеҳбахши сиёсати маорифпарваронаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, корномаи аҳли маориф дар самти пойдории Истиқлоли давлатӣ ва марҳалаҳои рушди соҳаи маориф, фаъолияти фидокорони соҳа, комёбиҳои маорифи мамлакат дар арсаи ҷаҳонӣ, ҳаводиси муассиру хотирмон вобаста ба ислоҳоти соҳа, тозакорию навгониҳо дар соҳа, омӯзгорони эҷодкору навовар, мақому мартабаи аҳли таълиму тарбия ва амсоли инҳо бошанд.

Ба навиштаҳое, ки саҳеҳу муъҷазу навоварона эҷод шуда-анду забони шевою пуробуранг, таҳлилу пешниҳодҳои судманд, андешаҳои ҷолиб доранд ва дар онҳо умумигӯию якрангӣ ба мушоҳида намерасад, афзалият дода мешавад.

Ҳаҷми мақолаҳо набояд аз 4 саҳифаи чопи компютерӣ (ҳарфи Times New Roman, андозаи 14, интервали 1) зиёд бошад. Дар сурати ба инобат нагирифтани ин талабот, нигоштаҳо ба чоп иҷозат дода намешаванд.

Озмун аз рӯзи эълон шуданаш то 20 августи соли 2026 идома меёбад ва дар арафаи ҷашни 35-солагии Истиқлоли давлатӣ (09.09.2026) ҷамъбаст мегардад.

Мукофотҳо барои ғолибон:

Ҷойи 1 – 7 000 сомонӣ
Ҷойи 2 – 5 000 сомонӣ
Ҷойи 3 – 3 000 сомонӣ

Ғолибон, ҳамчунин, соҳиби ифтихорнома ва туҳфаҳо хоҳанд шуд. Гулчини мақолаҳо дар шакли китоби алоҳида ба табъ мерасад.

ТАВАҶҶУҲ

Донишкадаи ҷумҳуриявии такмили ихтисос ва бозомӯзии кормандони соҳаи маориф

барои ишғоли вазифаҳои зерин озмун эълон мекунад:

Раёсати кадрҳо ва котибот:

1. Мутахассиси коргузор – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 2693 сомонӣ.

Раёсати корҳои таълимӣ-методӣ:

1. Мутахассис – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 2693 сомонӣ.

Озмоишгоҳи илмӣ-таҳқиқотии «Такмили маҳорати педагогӣ»

1. Ходими хурди илмӣ – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 2693 сомонӣ.

Шуъбаи муҳосибот ва иқтисод:

1. Иқтисодчӣ – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 3298 сомонӣ.

Кафедраи иқтисод ва идора дар соҳаи маориф:

1. Мудир – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 3535 сомонӣ;
2. Профессор – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 3302 сомонӣ;
3. Дотсент – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 3034 сомонӣ;
4. Омӯзгори калон – 3 ҷой, маоши вазифавӣ 2863 сомонӣ;
5. Омӯзгор – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 2576 сомонӣ.

Кафедраи педагогика, психология ва методикаи таълим:

1. Профессор – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 3302 сомонӣ.

Кафедраи методикаи таълими фанҳои ҷамъиятӣ-гуманитарӣ:

1. Дотсент – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 3034 сомонӣ;
2 Омӯзгори калон – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 2863 сомонӣ;
3. Омӯзгор – 2 ҷой, маоши вазифавӣ 2576 сомонӣ.

Кафедраи методикаи таълими фанҳои табиӣ-риёзӣ:

1. Мудир – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 3535 сомонӣ;
2. Профессор – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 3302 сомонӣ;
3. Дотсент – 2 ҷой, маоши вазифавӣ 3034 сомонӣ;
4. Омӯзгори калон – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 2863 сомонӣ;
5. Омӯзгор – 2 ҷой, маоши вазифавӣ 2576 сомонӣ.

Кафедраи методикаи таълим дар муассисаҳои томактабӣ ва миёнаи умумӣ:

1. Мудир – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 3535 сомонӣ;
2. Профессор – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 3302 сомонӣ;
3. Омӯзгор – 2 ҷой, маоши вазифавӣ 2576 сомонӣ;
4. Лаборант-коргузор - 1ҷой, маоши вазифавӣ 2704 сомонӣ.

Кафедраи таҳсилоти касбӣ ва информатика:

1. Мудир – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 3535 сомонӣ;
2. Профессор – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 3302 сомонӣ;
3. Дотсент – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 3034 сомонӣ;
4. Омӯзгори калон – 1 ҷой, маоши вазифавӣ 2863 сомонӣ.

Эзоҳ: *маоши вазифавӣ бе нишон додани фоиз барои унвони илмӣ оварда шудааст.*

Талабот ба довталабон

Ҳуҷҷатҳои зарурии пешниҳодшаванда:

- ариза ба унвони ректори донишкада;
- варақаи шахсии баҳисобгирии кадрҳо (бо 2 дона акси андозаи 4х6);
- тарҷумаи ҳол;
- нусхаи ҳуҷҷатҳо дар бораи таҳсилот;
- нусхаи дафтарчаи меҳнатӣ;
- маълумотнома оид ба вазъи саломатии шакли 038 УЕ;
- нусхаи гувоҳномаи рақами мушаххаси андозсупоранда;
- нусхаи шиноснома;
- нусхаи билети ҳарбӣ (барои шахсоне, ки хизмати ҳарбиро адо намудаанд).
- маълумотномаи ИТС аз ВКД

Талаботи тахассусӣ барои ишғолкунандагони вазифа:

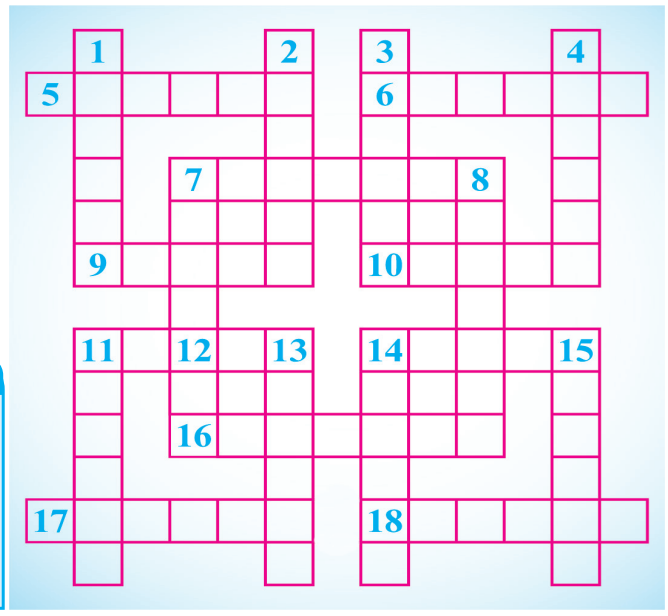
1. Талаботи тахассусӣ барои ишғоли вазифаи мудири кафедраи донишкада - номзади илм бо ихтисоси ба вазифаи ишғолшаванда мувофиқ.
2. Талаботи тахассусӣ барои ишғоли вазифаи профессори кафедраи донишкада - доктори илм, номзади илм-профессор бо ихтисоси ба вазифаи ишғолшаванда мувофиқ.
3. Талаботи тахассусӣ барои ишғоли вазифаи дотсенти кафедраи донишкада - номзади илм, дотсент бо ихтисоси вазифаи ишғолшаванда мувофиқ.
4. Талаботи тахассусӣ барои ишғоли вазифаи омӯзгор ва омӯзгори калони муассиса - ихтисоси ба вазифаи ишғолшаванда мувофиқ.

Суроға: шаҳри Душанбе, н. Шоҳмансур, кӯчаи Нисор Муҳаммад–15 (паҳлуи Вазорати маориф ва илм), рақами телефон: 227-48-35.

Муҳлати қабули ҳуҷҷатҳо то 30 апрели соли 2026 муқаррар карда шудааст. Ҳуҷҷатҳо дар рӯзҳои корӣ аз соати 08:00 то 17:00 қабул карда мешаванд.

САЙҚАЛИ ЗЕҲН

Муаммои «Тамкин»

Аз чап ба рост:

5. Оқибат, поён, охир. 6. Қаҳрамони «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ. 7. *** Асанова, Ҳунарпешаи шоистаи Тоҷикистон. 9. Драмаи Ғанӣ Абдулло. 10. Ҳар чизи оҳарнок, оҳармонанд. 11. Андоми ниҳонӣ. 14. *** Шанбезода, шоир ва муҳаққиқи тоҷик. 16. Тамғаи мошини сабукрави хориҷӣ. 17. Собиқ Президенти ҶИЭ. 18. Персонажи достонҳои «Шоҳнома».

Аз боло ба поён:

1. Истилоҳи илми сиёсатшиносӣ. 2. Генералиссимус. 3. Шоири адабиёти классикии асри XVII-и тоҷику форс. 4. Муаллифи мисраи «Дониш талабу бузургӣ омӯз». 7. Пирӯзӣ, ғалаба кардан. 8. Қаҳрамони афсонаҳои мардуми Шарқ бо забони русӣ. 11. Собиқ Сарвазири Ҷумҳурии Тоҷикистон. 12. Чанбараки мошинро гӯянд. 13. Вазнинӣ, виқор, эътибор. 14. Қаҳрамони романи «Дар орзуи падар»-и, К. Мирзоев. 15. Исми маъмулии мардона.

Мураттиб
Ҳотам ҲОМИДЗОДА,
«Омӯзгор»

Ҷавоби муаммои «Кӣ медонад?» («Омӯзгор», №13, 2.04.2026)

Аз чап ба рост: 7. Саркор. 8. Амр. 9. Калима. 11. Мамдуҳ. 12. Енисей. 14. Ҳаявон. 16. Инон. 17. Роллан.

Аз боло ба поён: 1. Асал. 2. Акка. 3. Ором. 4. Сармоя. 5. Бурҳонов. 6. Бактерия. 10. Инсонӣ. 13. Йорк. 14. Ҳоло. 15. Ваня.

ЭЪТИБОР НАДОРАД

Дипломи гумшудаи ДТО №0156389, ки онро соли 2015 Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон ба номи Абуали ибни Сино ба Дадабоев Акмалҷон Олимович додааст, эътибор надорад.

ҲАФТАНОМА АЗ 28-УМИН ШОҲИ СОЛИ 1992 НАШР МЕШАВАД
ОМӮЗГОР
НАШРИЯИ ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН www.omuzgor-gazeta.tj

МУАССИС
Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон

САРМУҲАРРИР
Эҳсон САФАРЗОДА
225-81-55

ҲАЙАТИ ТАҲРИРИЯ
Раҳим САИДЗОДА
Анвар САФАРЗОДА
Ҳомид ҲОШИМЗОДА
Равшан КАРИМЗОДА
Лутфия АБДУЛХОЛИҚЗОДА
Бадриддин МУЗАФФАРЗОДА
Қобилҷон ХУШВАХТЗОДА

«Омӯзгор» таҳти рақами 271/рз-97, аз 27.09.2021 дар Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон аз нав номнавис шуда, таҳти рақами 0110005977 дар Кумитаи андози назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба қайди давлатӣ гирифта шудааст. Нашрия ба хотири чандандешӣ маводе низ ба табъ мерасонад, ки идораи ҳафтанома метавонад бо муаллифон ҳамфикр набошад ва барои онҳо масъулиятро ба уҳда нагирад.

Навиштаҳо ва суратҳои ба идораи ҳафтанома воридгашта баргардонида намешаванд. Идораи ҳафтанома навиштаҳоро дар ҳаҷми на бештар аз 4 саҳифаи компютерии андозаи 14 (фосилаи 1,5)-и ҳарфи Times New Roman Tj қабул менамояд.

ҲАЙАТИ ЭҶОДӢ
Насриддин ОХУНЗОДА
(ҷонишини сармуҳаррир)
Шодӣ РАҶАБЗОД
Ҳотам ҲОМИДЗОДА 225-81-57
Шаҳноза БОБОМУРОДОВА
(муҳаррирон)

МУХБИРОН
Ирода ТИЛАБОВА
(шаҳри Душанбе)
Ҷангибеки УЛФАТШОҲ
(ВМКБ)
Сухроб АЗИЗӢ
Худододи ИСЛОМ
(вилояти Хатлон)
Нуъмон РАҶАБЗОДА
(вилояти Суғд)

Саодат ЭРГАШЕВА 225-81-61
(масъули обуна)
Зарнисор НИЗОМОВА
(ҳуруфчин)

Ҳафтанома дар матбааи нашриёти комплексии «Шарқи озод» ба табъ расид.
Индекси обуна: 68850.
Адади нашр: 46150 нусха

Почтаи электронӣ:
n.omuzgor@maorif.tj
Сомонаи ҳафтанома:
www.omuzgor-gazeta.tj

QR - коди сомонаи расмии нашрияи «Омӯзгор»

Навбатдори шумора
Ҳ. Ҳомидзода